

Eka AU2

Arkeologisk utredning steg 2 2019

L1951:217, L1951:218, L1951:219, L1951:220, L1951:221, L1951:222, L1951:223, L1951:224, L1951:225,
L1954:8150, L1954:8593, L2019:5978, L2019:5980, L2019:5986
Eka 3:3 och Eka 3:6, Ljungby socken och kommun, Kronobergs län, Småland

Andreas Emilsson & Ådel Vestbö Franzén

Arkeologisk rapport 2020:11

MUSEIARKEOLOGI SYDOST
– en del av Kalmar läns museum

Eka AU2

Arkeologisk utredning steg 2 2019

L1951:217, L1951:218, L1951:219, L1951:220, L1951:221, L1951:222, L1951:223, L1951:224,
L1951:225, L1954:8150, L1954:8593, L2019:5978, L2019:5980, L2019:5986
Eka 3:3 och Eka 3:6, Ljungby socken och kommun, Kronobergs län, Småland

Författare	Andreas Emilsson & Ådel Vestbö Franzén
Copyright	Kalmar läns museum 2020
Redaktion	Helena Victor, Stefan Siverud
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-98-2848 från Lantmäteriverket
Förlag	Kalmar läns museum
ISSN	1400-352X

Abstract

Keywords: fossil field, settlements, graves, Iron Age, historical

In the autumn of 2019, a trial excavation was carried out due to the planning of a new industrial area at Eka, northwest of Ljungby, Småland. The area has belonged to the village Eka. Some of the farmsteads, and a large part of the arable land that belongs to the village, has been situated within the survey area. Traces were found in one of the villages/farm sites, which showed that older remains from at least the beginning of the 19th century remained. The investigation also included a well alleged to be an offering well, but no evidence of it was found. A single building plot was also included in the survey where the intention was to see if there were any finds, which were not found.

Three settlements were found in the excavation area, and two of them had finds of Iron Age pottery. The fossil field included in the study showed that there were traces back to at least the Iron Age.

Two stone settings that were assumed to be graves were included in the excavation, and the result is that they are likely graves.

The survey has shown that the area is of archaeological interest and a further investigation is recommended.

Innehåll

Sammanfattning	7
Inledning	9
Bakgrund.....	9
Topografi och fornlämningsmiljö	10
Tidigare undersökningar och kunskapsläge	12
Syfte och frågeställningar	16
Genomförande	18
Agrara lämningar.....	18
Bebyggelsesår och boplatzlägen.....	18
Källa med tradition (offerkälla) L1954:8150.....	18
Husgrund L1951:219	19
De möjliga stensättningarna L1951:220 och L1951:221.....	19
Dokumentation	19
Resultat	20
Den fossila åkermarken i Eka – Undersökning av odlingslämningar	20
Den fossila åkermarken i Eka – kartering och analys.....	28
Husgrund L1951:219	37
Stensättningar	39
Källa med tradition L1954:8150	43
Gårdstomt L1954:8593	44
Boplatser.....	46
Tolkning och åtgärdsförslag	54
Boplatserna och den historiska gårdstomten	54
Referenser	57
Kartmaterial	59
Tekniska och administrativa uppgifter	61
Arkeologiska steg	62
Facktermer och ordlista	62
Bilagor	65

Karta över Kronobergs län med platsen markerad.

Sammanfattning

Inför planeringen av ett nytt industriområde vid Eka nordväst om Ljungby norra trafikplats har Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum, i samarbete med Jönköpings läns museum, utfört en arkeologisk utredning steg 2.

Steg 2 utredningen omfattade sökschaktning efter boplatser, och kartering av 6 fossila åkermarksområden, där det inom 4 av dem genomfördes dateringar av röjningsrösen för att närmare bedöma fornlämningsstatus. Inom utredningen ingick det även att undersöka om det fanns äldre bevarade sammanhang inom gårdstomten Ekalund, bedöma status på två möjliga stensättningar, bedöma datering på en byggnadsgrund samt undersöka status på en källa med tradition (offerkälla).

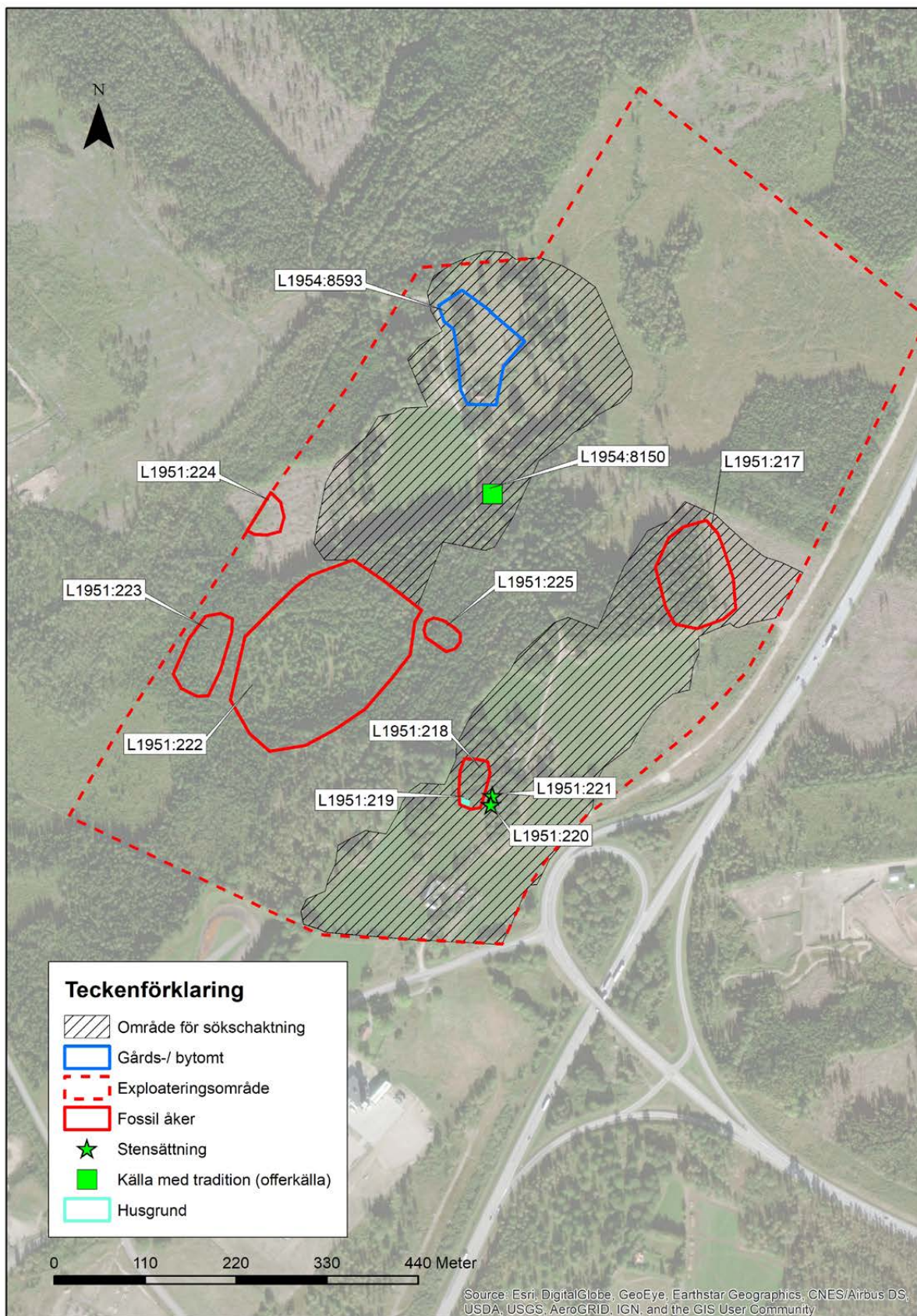
Den sökschaktning som genomfördes inom området resulterade i att tre tidigare okända boplatssammanhang påträffades (L2019:5986, L2019:5980 och L2019:5978). Förutom boplatсанläggningar påträffades det inom två av dem keramik från sannolikt yngre järnålder. Inom boplatsten L2019:5986 som ligger direkt intill gårdstomten Ekalund hittades även järnslag och enstaka flintor. Vid den sökschaktning som genomfördes inom den historiska gårdstomten

påträffades äldre spår av konstruktioner dolda under mark som sannolikt korrelerar med byggnader som finns med på enskifteskartan från 1818 (LSA Ljungby F46-2:2).

Vid undersökningen invid den nu mer omgrävda men möjliga offerkällan (L1954:8150) hittades inga fynd eller tydliga konstruktioner som klargjorde att det rörde sig om en fornlämning. Vad det gäller undersökningen av den historiska husgrunden (L1951:219) framkom inga daterande fynd. Det kunde dock konstateras att det funnits minst en spisgrund/skorsten som indikerar att det möjligen kan ha rört sig om ett brygghus eller annan typ av ekonomibyggnad.

De dateringar som genomfördes på odlingslämningar inom den fossila åkermarken visar att delar av marken kan ha tagits i bruk redan vid äldre/ yngre järnålder. Det fanns även dateringar till så väl historisk tid som neolitikum och bronsålder, där de äldsta dateringarna är mer svårtolkade.

De båda förmodade stensättningarna (L1951:219 & L1951:221) omfattades av en partiell avtörvning, vilken styrkte att det rör sig om gravar och inte odlingslämningar.

Figur 1. De ingående lämningarna och de ytor som berördes av sökschaktning med lämningsnummer.

Inledning

Under oktober 2019 genomförde Museiarkeologi sydost en arkeologisk steg 2 utredning inom Eka 3:3 & 3:6, i Ljungby kommun, Kronobergs län. Utredningen omfattade en sökschaktning för att leta efter under mark dolda lämningar. Steg 2 utredningen berörde också flera potentiella fornlämningar där syftet var att klargöra deras fornlämningsstatus, dessa var de fossila åkermarksområdena L1951:217, L1951:218, L1951:225, L1951:223, L1951:224, gårdstomten L1954:8593, källa med tradition L1954:8150, husgrunden L1951:219 samt de båda stensättningarna L1951:219 & L1951:221 (fig. 1).

Exploatör är Ljungby kommun som planerar att anlägga ett industriområde. Ansvarig för den arkeologiska steg 2 utredningen är Andreas Emilson som även ansvarar för rapporten. I fält deltog även Albion Rexhepi, båda från Museiarkeologi sydost. En kartering av den fossila åkermarken genomfördes av kulturgeograf Ådel Vestbö Franzén från Jönköpings länsmuseum som skrivit kapitlet: *Den fossila åkermarken i Eka – kartering och analys*.

Bakgrund

Sedan tidigare har några fornlämningar/antikvariska bevakningsobjekt varit registrerade inom utredningsområdet. Dessa utgjordes av

en plats för offerkälla L1954:8150 samt en del av gårdstomten L1954:8593. Under våren 2018 utförde Museiarkeologi sydost/Kalmar läns museum en arkeologisk utredning steg 1 i området (Åstrand & Vestbö Franzén 2018). Utredningen var inriktad på att lokalisera synliga fornlämningar samt att bedöma om det kunde finnas under mark dolda fornlämningar. Man påträffade då olika typer av lämningar varav någon kunde betecknas som fornlämning medan andra behöver utredas ytterligare i en steg 2 utredning för att man ska kunna bedöma lämningarnas status. En stor del av de påträffade lämningarna utgjordes av agrara lämningar. Bland annat finns ett område med fossil åkermark, L1951:222, som förmodligen består av ett sammanhängande område med åker inom inägomark som övergetts någon gång före 1800-talet, mest troligt under senmedeltid. Man kunde notera att utredningsområdet överlag är ovanligt på så sätt att det utgör en stor del av en bys inägomark där senare tiders markpåverkan varit förhållandevis låg. Vid utredningen kunde man även konstatera att det finns flera större ytor som är möjliga boplatslägen och att dessa behöver utredas genom en steg 2 utredning i form av en sökschaktsgrävning. Den nu aktuella utredningen steg 2 är utformad med utgångspunkt från resultaten av den utförda utredningen steg 1.

Topografi och fornlämningsmiljö

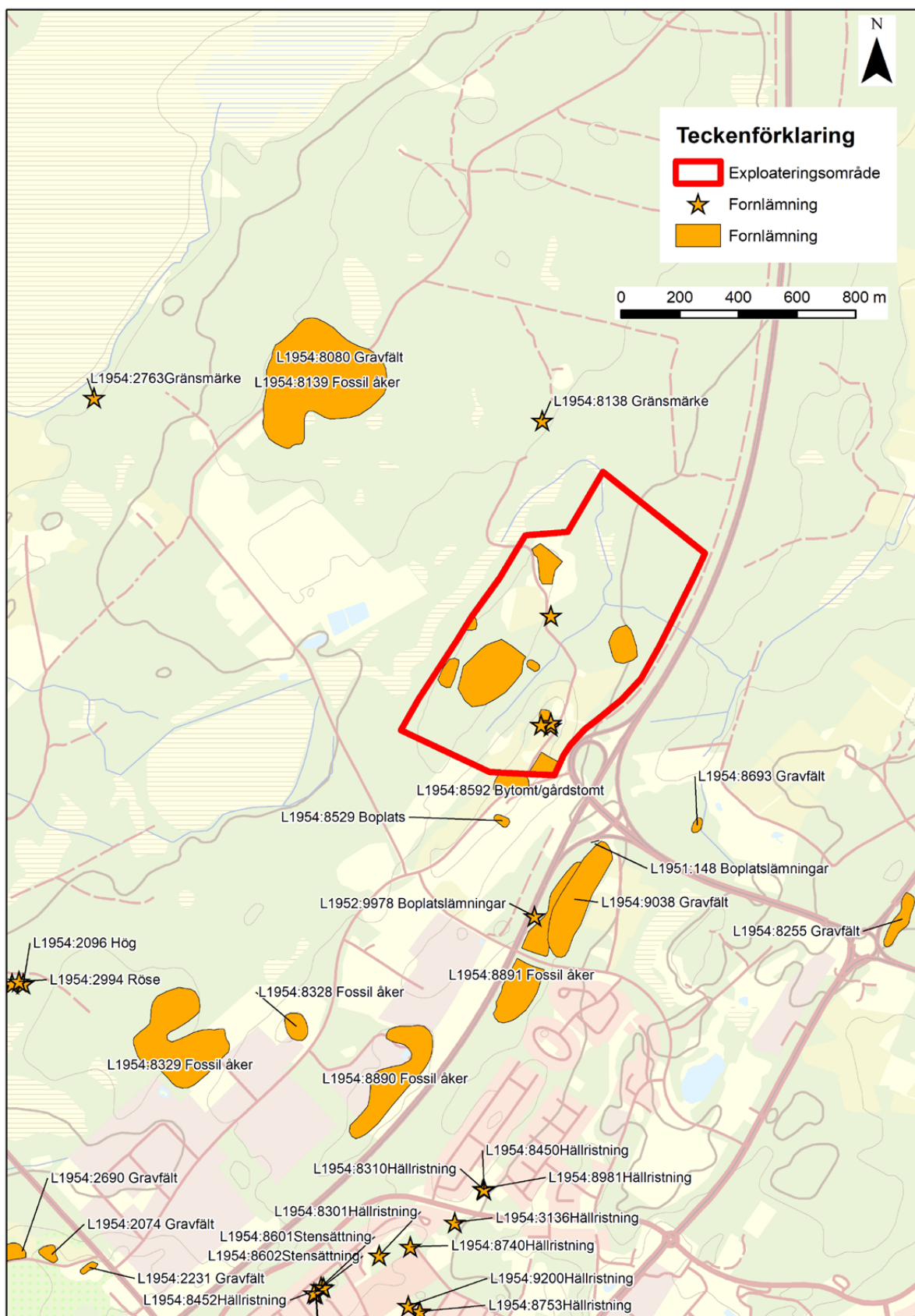
Utredningsområdet ligger vid Eka by strax nordväst om Ljungby. Terrängen inom undersökningsområdet utgörs till stor del av skogsmark med några sankare partier i den norra delen. Öppen mark och bebyggelse finns i områdets sydöstra del, närmast trafikplatsen, samt i den nordvästra delen intill gården Ekalund. Här finns åkermark som brukas såväl som delvis igenlagd odlings- och hagmark. Den bebyggelse som finns i området har bestått av tre gårdar i Eka by med två gårdar i sydöst, och gården Ekalund i ett separat läge i den nordvästra delen. Höjderna i området ligger omkring 150 till 155 m.ö.h. Bebyggelsen och odlingsmarken ligger på två höjdryggar som löper genom området.

Undersökningsområdet ligger vid den fornlämningsstäta Lagandalen. Särskilt påtagliga är de höggravfält som längs Lagandalen vittnar om att regionen var ett maktcentrum i det gamla folklandet Finnveden under den yngre järnåldern (t.ex. Burström 1991). Många av de historiska byarna i Lagandalen ligger i anslutning till järnåldersgravfält vilket även gäller för närområdet. I förhållande till undersökningsområdet finns tre kända gravfält inom ca. 1 km (fig. 2). Det närmaste gravfältet i förhållande till undersökningsområdet är Ekagravfältet, L1954:9038, på ett avstånd av ca. 400 meter. Gravfältet ligger på en markerad höjdrygg och innehåller 85 gravar varav 71 är högar, sannolikt finns även många gravar som ej är synliga ovan mark. Ca. 600 meter öster om utredningsområdet finns det mindre gravfältet L1954:8693. Detta innehåller sju gravar, varav alla är högar. Båda dessa gravfält har legat inom Eka bys ågor. De båda gravfältens läge i förhållande till den historiska byns placering skulle

kunna tyda på att bebyggelsen haft ett annat läge under yngre järnålder men det kan också bero på att man velat exponera gravarna mot Lagastigen som passerar öster om gravfälten (Åstrand & Vestbö Frazén 2018). Det har undersökts relativt stora ytor direkt väster och öster om gravfältet (Salminen 1993; Åstrand 2007). Detta gör att de angränsade delar där det kan finnas spår efter boplatser som relaterar till gravfältet höjer sannolikheten att det finns en järnåldersbebyggelse inom det nu aktuella området. Ytterligare ett gravfält, L1954:8080, ligger ca. en kilometer nordväst om utredningsområdet. Detta är av annan karaktär och är sannolikt äldre. Gravfältet innehåller tre domarringar, två stensättningar och ett röse och ligger inom ett område med fossil åkermark, L1954:8139 intill den utdikade Källsjön. Den bördiga dalgången har varit ett viktigt kommunikationsstråk där ån tidigt ackompanjerats av färdvägar. Många av gravfälten ligger intill den gamla färdvägen Laganstigen och indikerar dess gamla anor. Laganstigen var under medeltiden en av huvudvägarna ner till Skåne/Danmark.

I Lagandalen finns ett stort antal områden med fossil åkermark, i närområdet t.ex. L1954:8891 samt L1954:8890. Båda dessa har berörts av undersökningar (se nedan). Generellt har den fossila åkermarken i området daterats från bronsålder och framåt.

Ett flertal hållristningar (ett 20-tal) finns registrerade i närområdet närmare Lagan. Huvuddelen av dessa utgörs av skålgropsblock med en eller flera skålgropar, t.ex. L1954:8301, L1954:8740 m. fl. Även två runstenar ligger inom 1,5 km från utredningsområdet, L1954:8948 (Sm 170) som dock

Figur 2. Registrerade fornlämningar i närområdet.

inte står på sin ursprungliga plats samt L1954:3012 (Sm 35) på den östra sidan av ån Lagan som vittnar om att ”*Götrad gjorde denna vård efter Åstrad sin fader, den ypperste av de fränder och odalmän som i Finnveden fordom levde.*”

Flera mer ensamliggande gravar i form av t.ex. stensättningar och högar finns också utsprida i närområdet (L1954:2294, L1954:8601, LL1954:8309 m.fl.) Det går att anta att de kan ha ingått i större sammanhang som idag inte är synliga och påvisar ytterligare den rika fornlämningsmiljö som finns i Lagandalen.

Tidigare undersökningar och kunskapsläge

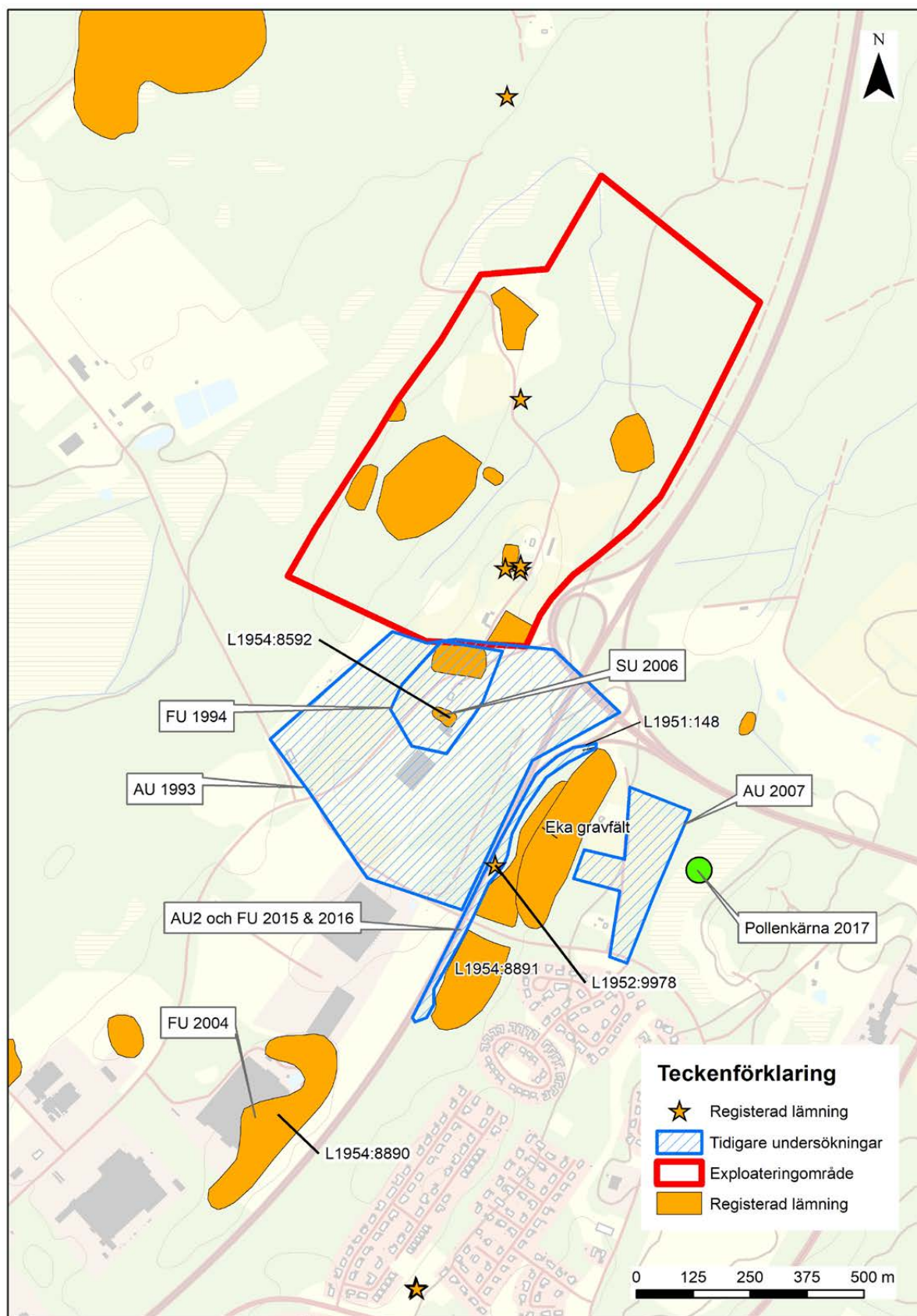
Undersökningar i närområdet

I närområdet har flera undersökningar genomförts som varit kopplade till expansionen av Ljungby såväl som breddningen av väg E4 (fig. 3). Undersökningarna har berört fossil åkermark såväl som boplatssammanhang (se även genomgång i Åstrand & Vestbö Franzen 2018).

Undersökningarna av fossil åkermark har berört L1954:8890 samt en mindre del av L1954:8991. Inom L1954:8890, som ligger ca. en km söder om det aktuella området, har två förundersökningar och en slutundersökning utförts (Granath 2004). I dag är ytan bebyggd av en industrifastighet. Resultatet från undersökningarna påvisade en odling/stenröjning som påbörjades under bronsålder (eventuellt senneolitikum) och upphörde någon gång efter perioden romersk järnålder/folkvandringstid (Granath 2004). Inför breddningen av väg E4an förundersöktes en mindre remsa av den fossila åkern L1954:8891. Förutom en sökschaktning undersöktes två röjningsrösen samt ett stensättningsliknande röjningsröse med underliggande härd och kulturpåverkat lager. De ¹⁴C-dateringar som genomfördes indikerade en röjningsbränning som påbörjades under den yngre bronsåldern och med en sista fas i folkvandringstid. Härden under det stensättningsliknande röjningsröset daterades till perioden förromersk/romersk järnålder (Emilsson & Alexandersson 2016).

Strax öster om Eka gravfält har även en pollenkärna analyserats som fokuserade på de senaste 2000 åren (Björkman 2018). Provlokalen ligger avståndsmässigt på gränsen för att ge en bild för det aktuella undersökningsområdet men de storskaliga dragen får ändå ses som relevanta. Analysen visade att perioden 100 f.Kr.–150 e.Kr. hade ett landskap som dominerats av ek med inslag av björk, men att det även fanns indikation på mer öppna partier i närområdet. Småskalig odling och bete har bedrivits i närområdet och bland annat råg har odlats. Några hundra år e.Kr. sker en skoglig expansion vilket visar att markanvändningen minskar i närområdet. Vid omkring 500 e.Kr. går det att se en tydlig ökning i markanvändningen där tecken på sammanhängande betesmarker framträder, odlingsindikationer finns också som visar att det funnits odlad mark i närområdet. Under vikingatid och fram till ca. år 1300 blir landskapet tydligt mosaikartat med lövblandad ekskog, betesmark och permanent åker i närområdet. Råg har odlats under hela perioden men även mindre spår av hampa finns. En markant ökning av träkolpartiklar visar även att avbränningen av vegetation vid röjning eller bete påtagligt ökat. Perioden 1300–1675 e.Kr. uppvisar en tydlig förändring i skogslandskapet där björk, tall och ljung ökar; sannolikt på grund av röjning av andra trädslag. Betestrycket var till att börja med något lägre än föregående period men ökar sedan igen under 1600-talet. Spår efter odling av råg finns under hela perioden och det finns också mindre inslag av hampa. Ett ökat betestryck med betydande odling i anslutning till provlokalen visar att under senare delen av 1600-talet och in i mitten på 1800-talet var jordbruket som mest intensivt. Under denna period finns det också pollen från vete. Från 1850 och fram till nutid sker en påtaglig förändring med en igenväxning av landskapet och under 1920-talet blir granen dominerande i skogen. En mindre odling sker i området fortsatt under denna period, men förefaller ha upphört direkt intill lokalen omkring 1900.

Precis intill Ekagravfältets västra kant genomfördes 2016 en förundersökning med anledning

Figur 3. Genomförda arkeologiska undersökningar intill det aktuella undersökningsområdet.

av breddningen av E4an. Förundersökningen berörde ett mindre antal boplatsslämningar, bland annat kokgropar och en härd, L1952:9978/RAÄ Ljungby 135. Dessa gav dateringar till perioden yngre bronsålder – förromersk järnålder respektive romersk järnålder (Emilsson & Alexandersson 2016).

Direkt öster om Eka gravfält genomfördes en sökschaktning 2007 (Åstrand 2007). Trots att en relativt stor yta sökschaktades påträffades inga boplatsslämningar. I den västra kanten på gravfältet påträffades det vid undersökningarna inför breddningen av E4an några spridda sammanhang med anläggningar (Emilsson & Alexandersson 2016). Bland annat en kokgrop och några härdar påträffades. Kokgropen och en av härdarna var samtida och daterades till 760–410 f.Kr. Ytterligare en härd daterades till romersk järnålder. Även ett begränsat fyndmaterial med bland annat två bitar slag framkom.

Söder om det nu aktuella området genomfördes 1993 en utredning (Salminen 1993). Utifrån en fosfatkartering och med stöd av en sökschaktgrävning kunde man konstatera lämningar från Eka bytomt (L1954:8592), exempelvis påträffades en skärva östersjökeramik. Man fann dessutom boplatsslämningar i åkermarken söder om bytomtensläget. De sistnämnda förundersöktes följande år (Skoglund 1994). Utifrån ¹⁴C-dateringar av härdar daterades boplatsslämningarna till bronsålder. Vid en senare slutundersökning avbanades boplatssytan som då visade sig bestå av förhållandevis få boplatsslämningar (Hulting Lindgren & Bengtsson 2006).

Kunskapsläge och undersökningar i regionen

Lagandalen förknippas främst med spår efter den yngre järnåldern genom de mångtaliga höggravfälten. Gravfältet och gravarna tilldrogs således även tidigt intresse, det är dock få moderna undersökningar som genomförts. Ett exempel på en undersökt grav från perioden är från Trotteslöv som ligger strax söder om samhället Lagan

ca. 5 km från det aktuella området. Gravhögen som kunde dateras till vikingatid uppvisade ett rikt material av gravgåvor. Bland annat hittades djurben från hästar, hund men även från ormråk. Det framkom även andra föremål som keramik, pärlor m.m. (Åhman 2015). Det rika djurbensmaterialet är intressant och också andra undersökta gravar i regionen visar på stora kvantiteter djurben vilket visar att omfattande djuroffer ingått i den lokala gravritualen. Vid Kånna högar gjordes 1964 en undersökning av tre högar i gravfältets norra utkant som innehöll jordbegravningar utförda enligt kristen gravsed (Selling 1966). Den forskning som har behandlat gravar och gravskick lyfter fram den regionala identiteten och att Finnveden med Lagandalen är en tydligt avgränsad region, liksom Varend och Njudung (Artelius 2010; Burström 1991; Svanberg 2003a, 2003b).

Trots de omfattande gravfälten har det påträffats och undersökts få järnåldersboplatser. Men de senaste åren har två förhållandevis stora undersökningar genomförts i Replösa och Hallsjö. Vid Replösa gjordes 2015 en undersökning av ett hantverks- och aktivitetsområde från vikingatid/tidig medeltid som varit beläget intill Lagan (Åstrand m.fl. 2017). Bland annat påträffades ett mindre långhus som tolkades som ett bostadshus för arbetskraft kopplat till hantverksområdet. Vid Hallsjö bytomt påträffades en boplat 2012 som ligger strax intill ett gravfält och medeltida kyrkoruin (Billström 2015). Vid undersökningen framkom viktig kunskap om hur de tidiga byformationerna sett ut och förändrats över tid. Den äldsta gårds-/bybebyggelsen var från vendeltid och vid undersökningen gick det att se att den oregelbundet utspridda bebyggelsen låg i stort sett oförändrad fram till 1000-talet. Därefter skedde en omstrukturering där gårdarnas läge förändrades samtidigt som några enheter slogs samman. Bebyggelsen fortlevde därefter i sin nya form fram till mitten av 1300-talet då en nedgång i antalet gårdar skedde. En iakttagelse är också att det framkom förhållandevis lite fynd i relation till bebyggelsen.

Det finns en handfull undersökta gravar från äldre järnålder och bronsålder i denna del av länet. I samband med breddningen av E4:an undersöktes två förmodade stensättningar från yngre bronsålder ca. 2 kilometer söder om det aktuella undersökningsområdet. Dessa visade sig dock vara fyndtomma (Emilsson & Alexandersson 2019). År 1980 berördes delar av gravfältet L1954:626 i Berga socken. De fyra stensättningar som påträffades låg utspridda och två träkolsdateringar påvisade perioden 195 f.Kr.–235 e.Kr. (Åhman 1983). En av dessa stensättningar återupptäcktes vid breddningen av E4:an och humant bränt ben från den daterades till 900–795 f.Kr., dvs yngre bronsålder (Emilsson m.fl. 2017). Intill detta område undersöktes även en närmast kvadratisk stensättning i vilken det hittades brända ben. Graven daterades till förromersk järnålder 450 f.Kr.–250 e.Kr. I samma område berördes även flera gravliknade röjningsrösen varav en del hade fyndmaterial (Nilsson 1991).

I den sydligare delen av Lagandalen genomfördes under 1990-talet ett flertal undersökningar i samband med breddningen av väg E4 förbi Hamneda och Markaryd (Lagerås 2000). Undersökningarna tillförde framför allt nya kunskaper när det gällde frågor omkring agrar utveckling i området. Genom pollenanalyser och dateringar framträdde ett småskaligt jordbruk med röjningsbränningar i Hamnedaområdet under senneolitikum vilket sammanfaller med den expansiva hällkisteperioden. Därefter är nästa tydliga nedslag romersk järnålder där de stora röjningsröseområdena börjar anläggas och som fortsätter fram till sen vendeltid/tidig vikingatid då det skedde en omstrukturering och flera röjningsröseområden övergavs (Lagerås 2000:181ff). Möjligen kan detta ses som att människor tog sig till de aktuella inre delarna av Lagandalen där grav-

fälten under denna period indikerar en kraftig befolkningsökning. Undersökningarna i Hamneda berörde även flera boplatser som låg inom röjningsröseområdena. Vid undersökningarna påträffades bland annat två treskeppiga hus, ett mesulahus samt ytterligare en mindre huskonstruktion. Samtliga dessa fick järnåldersdateringar (Skoglund m.fl. 1997; Lagerås 2000). I den mer centrala och norra delen av Lagandalen genomfördes förundersökningar vid Sydvästlänken som berörde sex röjningsröseområden i Dörarp och Kånna socken. Ingen pollenstudie genomfördes vid dessa undersökningar men ett flertal röjningsrösen daterades. Dateringsbilden visade en tyngdpunkt på romersk järnålder och folkvandringstid, men det fanns även dateringar till yngre järnålder samt enstaka till historisk tid (Kronberg m.fl. 2014).

Vad det gäller de äldsta spåren fick kunskapsläget om mesolitikum år 2012 ett stort lyft genom en avhandling om en mesolitisk boplatz i Markaryd, några mil söder om det aktuella undersökningsområdet (Persson 2012). Avhandlingen diskuterar utifrån denna boplatz hur de mesolitiska spåren ter sig i regionen och Smålands inland i stort. De ofta begränsade fyndmaterialen och lämningarna som hittas här tyder snarare på tillfälliga vistelser och expeditioner än permanenta boplatser. Persson visar att även små mesolitiska material i inlandet har en stor kunskapspotential. Flera boplatser från mesolitikum har ett idag annorlunda läge i landskapet än den typiska vattennära (exempelvis Knarrström 2000). De senaste åren med koppling till breddningen av E4an har även flera boplatser undersökts som utökat kunskapsläget. För regionen omfattande litiskt material från mesolitikum men även en del neolitiskt material påträffades då vid vattennära lägen invid ån Lagan samt Toftaån (Emilsson m.fl. 2016).

Syfte och frågeställningar

Enligt Länsstyrelsens förfrågningsunderlag var syftet med utredningen att klargöra fornlämningssituationen ytterligare genom att utreda vad som fanns under markytan. Detta skulle göras genom sökschaktsgrävning samt när det gäller möjliga stensättningar genom avtorvning för att kunna avgöra om dessa utgör gravar. Den fossila åkermark och de röjningsrösen där man vid utredningens steg 1 inte kunde avgöra fornlämningsstatus skulle vid steg 2 utredas så att man kan avgöra deras ålder och status. Länsstyrelsen angav att ambitionsnivån skulle vara i paritet med undersökningens syfte. Målgruppen för utredningen skulle främst vara Länsstyrelsen och exploatören där det framtagna materialet är ett planeringsunderlag för det fortsatta arbetet och ett beslutsunderlag för den fortsatta handläggningen enligt 2 kap i KML.

Utredningens frågeställningar kan utifrån de olika kategorierna av lämningar sammanfattas som följande:

Agrara lämningar

Vid utredningen steg 1 påträffades två ytor med fossil åkermark, L1951:217 och L1951:218, som föreföll innehålla både yngre och äldre odlingsselement. Eftersom lämningarnas ålder är oklar bedömdes de som övrig kulturhistorisk lämning.

- Vilken datering har dessa odlingslämningar? Vilken fornlämningsstatus har de?
- Kan lämningarna ha en potential för kunskap om odlingens utveckling i området?

Inom området finns tre mindre ytor med ett fåtal

röjningsrösen på varje, L1951:223, L1951:224 och L1951:225. Eftersom lämningarnas ålder är oklar bedömdes de som övrig kulturhistorisk lämning.

- Vilken datering har dessa mindre grupper med röjningsrösen? Vilken fornlämningsstatus har de?
- Kan lämningar ha en potential för kunskap om odlingens utveckling i området?

Den fossila åkermarken L1951:222 kunde utifrån kartmaterial och lämningens sammansättning bedömas vara en fornlämning. I utredningen steg 2 ingår en kartering av denna fossila åkermark. Syftet med denna var att:

- Kartlägga den fossila åkermarkens struktur och odlingsselement.
- Fungera som ett underlag inför en eventuell förundersökning av den fossila åkermarken.

Gårdstomt och boplatslägen

Läget för gårdstomten till Ekalund, L1954:8593, är fastställt utifrån äldre kartmaterial vilket gör att detta objekt räknas som en övrig kulturhistorisk lämning. Frågeställningen angående gårdstomten är följande:

- Finns lämningar efter den äldre gårdstomten (från före 1850) bevarade?
- Vilken utbredning har dessa lämningar?

Vid den inledande utredningen utpekades två större områden som utgör möjliga boplatslägen.

Följande frågeställningar gällde dessa:

- Finns under mark dolda fornlämningar?
- Vilken utbredning har dessa lämningar?

Sedan tidigare finns källan L1954:8150 noterad i fornminnesregistret som ett bevakningsobjekt. Enligt information från den första fornminnesinventeringen har det funnits uppgifter om att den varit en offerkälla. Platsen har senare grävts om och utgör idag en mindre damm. Följande frågeställningar gällde källan:

- Finns någon intakt del av källan kvar?
- Finns bevarade konstruktioner intill källan?
- Finns spår efter källoffer?
- Vilken datering har i så fall dessa? Vilken fornlämningsstatus har de?

I utredningsområdets sydöstra del, påträffades en husgrund L1951:219. Den bör vara från historisk tid men har äldre karaktär. Den finns inte markerad på någon av de äldre kartorna. Följande frågeställning gällde avseende:

- Vilken datering har husgrunden? Vilken fornlämningsstatus har den?

Möjliga gravar

I ett krönläge påträffades två möjliga stensättningar, L1951:220 och L1951:221. Inom de ytor som angetts som lämpliga för sökschaktsgrävning ingår även högre belägna partier som kan vara möjliga lägen för överplöjda gravar. Följande frågeställningar gäller dessa:

- Är de båda möjliga stensättningarna gravar eller någon annan typ av fornlämningar?
- Finns under mark dolda gravar i åkermarken?

Genomförande

Agrara lämningar

Alla de berörda fossila åkermarksområdena berördes av en kartering där samtliga lämningar mättes in som med GPS. Inmätningen genomfördes med en Leica Zeno 20, vilken stödjer Esris programvara och i detta fall appen *Collector for Arcgis*. Via denna app sker all datainsamling som samlas i Museiarkeologi sydosts egna dokumentationsprogram IDA, Instant field Documentation system and Availability. All inmätning skedde i koordinatsystem Sweref99 TM. Karteringen genomfördes av fil.dr. Ådel Vestbö Franzen från Jönköpings läns museum.

Inom fyra av områdena (L1951:217, L1951:218, L1951:223 & L1951:224) undersöktes mellan 1–2 odlingslämningar per område genom snittning med grävmaskin. Sedan dokumenterades och provtogs sektionen genom dem. Dokumentationen skedde genom handritning på ritfilm i skala 1:20. Varje odlingslämning som undersöktes provtogs med tre prover för vedartsanalyserades, där sedan två av dem med lägst egenålder valdes ut för ¹⁴C-datering.

Vedartsanalysen genomfördes av Erik Danielsson/Vedlab (Bilaga 5). ¹⁴C-dateringen utfördes av Ångströmlaboratoriet i Uppsala (Bilaga 6).

Bebyggelsespår och boplatslägen

Inom gårdstomten Ekalund genomfördes en sökschaktning med grävmaskin och handrensning för att se om det fanns under mark dolda lämningar från tiden före 1850. Vid steg 1 utredning-

en påträffades två försänkningar som tolkades om möjliga brunnar. En av dessa rensades fram med fyllhammare för att närmare bedöma dess karaktär. Påträffade anläggningar inom bytomten i övrigt har rensats fram, mätts in och beskrivits, men har inte undersökts.

Inom de tolkade förhistoriska boplatslägena har en sökschaktning genomförts med grävmaskin. Schaktning genomfördes inom främst de öppna åkerytorna i den östra och mellersta delen av undersökningsområdet men även inom skogs och hagmark. I åkermarken togs fortlöpande schakt upp medan schakten i skogs- och hagmark var kortare och mer inriktade på optimala lägen. Schakten förtätades på sådana ställen där det var svårt att bedöma om det finns fornlämningar. Där det fanns tydliga fornlämningar var avstånden mellan schakten större. Alla påträffade anläggningar och schakt har rensats. Samtliga upptagna schakt, påträffade anläggningar och fynd har mätts in med RTK-GPS och beskrivits. I några fall har osäkra anläggningar undersökts med skårslev till ca. 25–50 %. Vid osäkra lager har en rutgrävning genomförts där 1 x 1 m stora rutor grävts med skårslev och delar av jorden sållats med handhållet 4 mm såll.

Källa med tradition (offerkälla) L1954:8150

I fornminnesinventeringen från 1950-talet omnämns att platsen enligt uppgift varit en offerkälla. Vid revideringsinventeringen konstaterades att källan grävts om till en damm och att miljön kraftigt förändrats.

Figur 4. Ådel Franzén mäter in vid husgrunden. Foto mot söder.

Vid den omgrävda källan togs ett antal schakt upp med grävmaskin som även handrensades och metalldetekterades. En metalldetektering genomföres också runt om hela källan. Detta för att se om det kunde finnas fynd eller någon bevarad del av källan kvar eller andra relevanta kontexter/konstruktioner.

Husgrund L1951:219

I husgrunden handgrävdes två 1 x 1 m stora rutor med skårslev för att se om det fanns daterande fyndmaterial. Rutgrävningen kompletterades med en översiktlig metalldetektering, där fokus var att hitta mynt eller annat daterande material.

De möjliga stensättningarna L1951:220 och L1951:221

De båda möjliga stensättningarna avtorvades mellan ca. 25–50 %. Avtorvningen skedde helt för hand med skårslev och borste. Därefter beskrevs och fotades den frilagda stenpackningen. En metalldetektering utfördes kontinuerligt vid avtorvningen.

Dokumentation

Inmätning skedde med en RTK-GPS där schakt, anläggningar och fynd mättes in (fig. 4). Fotodokumentation skedde fortlöpande genom hela projektet.

Resultat

Den genomförda steg 2 utredningen omfattade flera olika kontexter och ytor där avsikten var att bedöma status samt kartera sammanhang som upptäckts ovan mark vid steg 1 utredningen. Utöver detta ingick även sökschaktning efter under mark dolda sammanhang.

Den fossila åkermarken i Eka – Undersökning av odlingslämningar

Totalt 6 områden med fossil åkermark berördes av steg 2 utredningen (fig. 5). Fem av dessa hade en osäker fornlämningsstatus och inom fyra av dessa valdes odlingslämningar ut för undersökning och provtagning. Inom den fossila åkern L1951:225 valdes ingen odlingslämning ut för undersökning. Den fossila åkern L1951:222 omfattades av en kartering då denna var äldre än år 1850. För L1951:225 och L1951:222 vidbekommande hänvisas till nedanstående kapitel.

Sammantaget undersöktes 6 odlingslämningar fördelat på 4 av åkermarksområdena. De undersöktes genom snittning med maskin och dokumenterades samt provtogs.

Fossil åker L1951:217

Den fossila åkern L1951:217 ligger på den nordligaste delen av den höjdrygg inom utredningsområdets östra del där byns huvudsakliga odlingsmark har legat. Den odlade ytan bedöms omfatta ca. 70 x 70 m. Av de äldre kartorna framgår att området låg vid inägomarkens norra gräns och att det till stora delar var uppodlat under 1800-talet. I området finns flera röjningsrösen av yngre typ som även är markerade på laga skifteskartan. Här

finns utanför den stenmur som markerar gränsen för inägomarken några låga röjningsrösen av äldre karaktär.

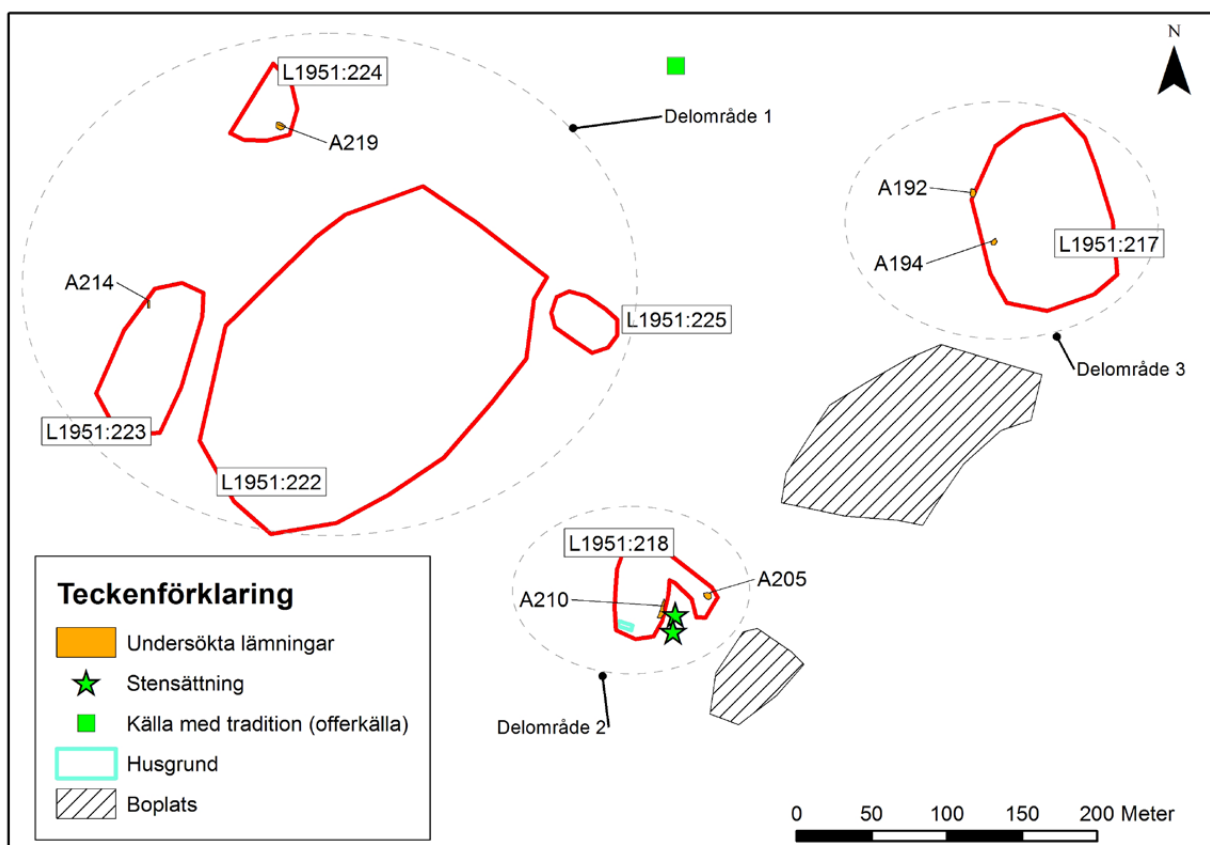
Inom den fossila åkern valdes en på förhand tolkad odlingsvall, A194, samt röjningsröset A192 ut för undersökning.

A194

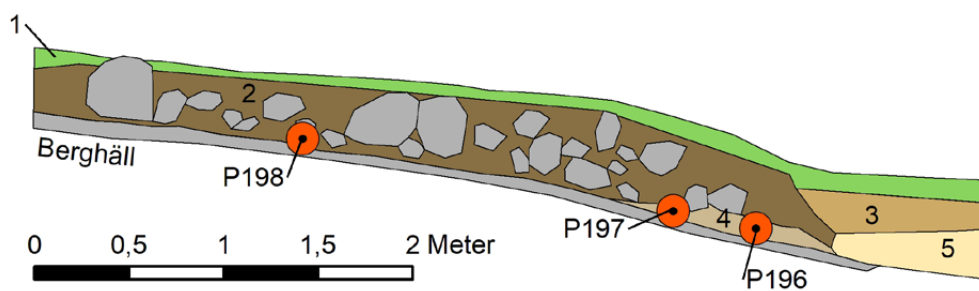
A194 ligger i den västra kanten av den fossila åkern. Inför undersökningen bedömdes lämningen som en trolig odlingsvall (Åstrand & Vestbö Franzen 2018:45). Ett schakt drogs tvärsöver A194 som visade att denna ligger direkt ovanpå en berghäll som naturligt skapade en kant på åkerytan och att det inte rörde sig om en skapad odlingsvall. Istället visade sig A194 vara ett ca. 4,5 x 4 m stort röjningsröse som hade lagts in mot berghällens kant (fig. 10).

Röjningsröset är flackt med ett stenmaterial mellan ca. 0,1–0,4 m som i huvudsak ligger i 1–3 lager. I nerkanten på hällen ligger stenen i flera lager. Röset var i huvudsak övertorvat med enstaka sten synlig ovan mark. Röjningsstenen är tydligt lagt ovanpå berghällen och ingen sten finns i den tidigare åkerytan nedanför hällen. Strax innan övergången mellan berghällen och åkern finns en upp till 0,1 m tjock lins med lätt sotig siltig sand som tolkas som en eventuell äldre markhorisont (fig. 6).

Totalt tre prover togs i röjningsröset. P196 och P197 togs i den eventuella äldre markhorisonten och P198 i rösefyllningen. Prov P196 innehöll träkol från ek och tall. I provet P197 fanns al och björk och i P198 fanns enbart björk (Bilaga 5).

Figur 5. De fossila åkermarksområdena och de odlingslämningar som undersöks och daterats inom varje objekt. I figuren är även de delområden som diskuteras i avsnitt *Kartering och analys* markerade.

Figur 6. A194, sektion mot NV. 1) Förna. 2) Gråbrun siltig sand och röjningssten mellan 0,1–0,4 m i storlek. 3) Gråbrun siltig sand, odlingspåverkad. 4) Tunn horisont med beige-grå lätt sotig siltig sand som möjligen är en äldre markhorisont. 5) Orange beige grusig silt.

Av dessa tre prover valdes P197 och 198 ut för datering. I provet P197 daterades al till 1732–1530 f.Kr. (Ua-65570). Träkolet från P198 daterades till 355–95 f.Kr. (Ua-65571). Dateringarna visar således ett blandat resultat där den äldsta till äldre bronsålder (Bilaga 6) indikerar att det funnits aktivitet inom området under perioden men det är svårt i detta skeende att säkert koppla detta till en odling.

A192

I ytterkanten på den nordvästra delen av den fossila åkern ligger röjningsröset A192. Nedanför röjningsröset är marken lägre och i väster ligger en stenmur som går fram till kanten på A192. Röjningsröset är välvt och förhållandevis tjockt, upp till 0,8 m. Vid undersökningen valdes det att grävas bort den västra halvan och sektionen mot öster dokumenterades (fig. 7).

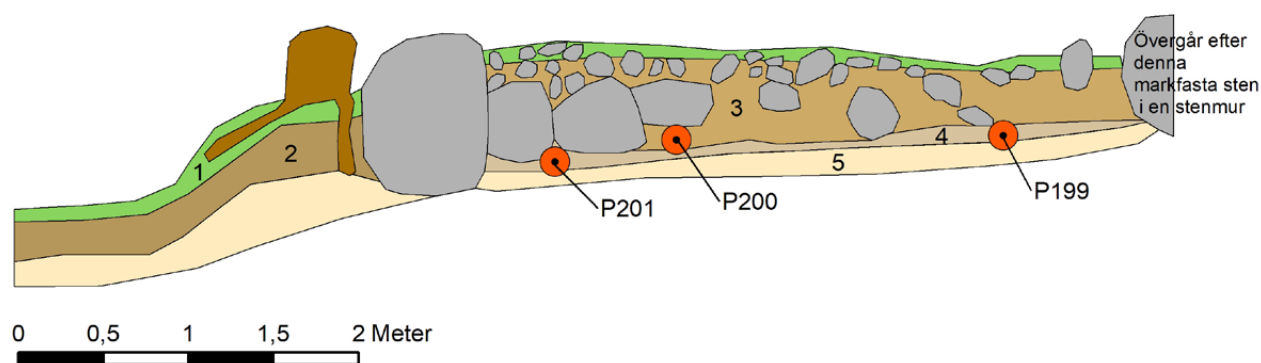
Fyllningen i det lätt övertorvade röjningsröset utgörs av flera större stenblock, upp till 0,6 m stora som finns i botten på röset. I kanten ligger ett större markfast block. I den övre delen finns ett

mindre stenmaterial mellan 0,1–0,3 m i storlek. I botten på röjningsröset finns en upp till 0,10 m tjock lins med beigebrun siltig sand som bedöms som en äldre markhorisont.

I den tolkade äldre markhorisonten togs de båda kolproverna P199 samt P201 (Bilaga 5). I den nedre delen av rösefyllningen togs P200. Träkolet i P199 utgjordes av björk och ek, i P200 fanns asp och björk samt i P201 ek och salix. De båda proverna P200 (asp) samt 201 (salix) valdes ut för datering (Bilaga 6). ¹⁴C-analysen daterade P200 till 1483–1624 e.Kr. (Ua-65572) och P201 till 1643–1949 e.Kr. (Ua-65573).

Fossil åker L1951:218

Den fossila åkermarken L1951:218 ligger inom ett högt parti nära den sentida gårdsbebyggelsen vid Eka by. Inom det förhållandevis steniga och sluttande området finns flera röjningsrösen och möjliga terrasseringsar. I kanterna finns tydligt yngre rösen med röjningssten, sannolikt från den åker som idag brukas runt omkring. Centralt inom ytan finns även spår efter en grustäkt. I den

Figur 7. A192, sektion mot Ö. 1) Förna. 2) Brunrå siltig sand, odlingspåverkat. 3) Gråbrun siltig sand av samma karaktär som (2). Röjningssten mellan 0,1–0,6 m i storlek, större i botten och i kanten samt mindre ovanpå. 4) Beigebrun siltig sand, som bedöms som en äldre markhorisont. 5) Ljus beigeorange silt.

östra kanten finns ett höjdläge med uppstickande berg med de två stensättningarna L1951:220 och L1951:221. I sydväst inom den fossila åkern ligger byggnadsgrunden L1951:219.

Inom den fossila åkern fanns de röjningsrösen som var av något äldre hackerörskaraktär främst direkt norr och öster om de båda stensättningarna, medan huvuddelen i de övriga delarna var av torpkaraktär.

Två odlingslämningar som bedömdes vara av en möjlig äldre karaktär valdes ut för undersökning. I den nordöstra kanten nedanför ett höjdläge med uppstickande berg ligger röjningsröset A205. I den östra kanten i övergången mellan höjdläget och lägre liggande mark fanns en odlingsvall/terrasskant, A210.

A205

Röjningsröset A205 var lätt välvt och delvis övertorvat. Sammantaget har röset en äldre karaktär med ett mer satt stenmaterial jämfört med huvuddelen av röjningsrösen inom den fossila

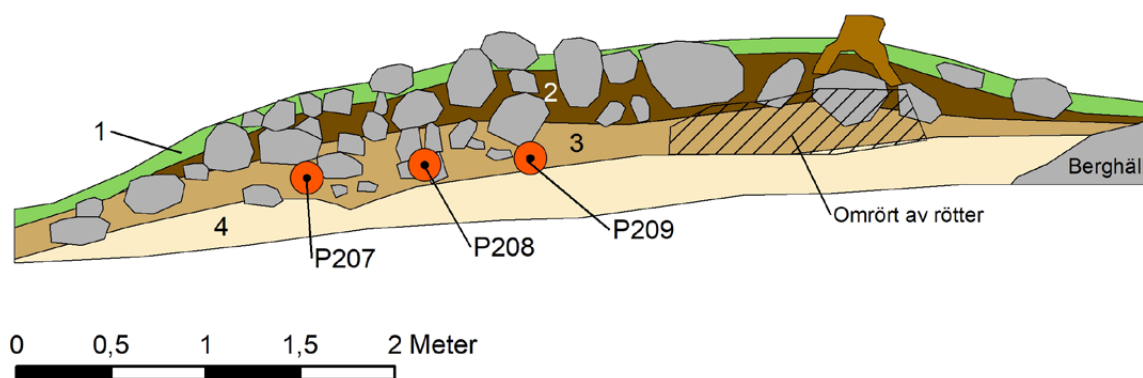
åkern som är uppbyggda med ett luftigare stenmaterial. A205 är 6 x 4,5 m i plan och omkring 0,6 m tjockt.

Röjningsröset undersöktes genom att den norra halvan grävdes bort och sektionen mot söder dokumenterades (fig. 8). Fyllningen utgörs av en mörkbrun humös silig sand som övergår i brun silig sand. Röjningsstenen är i huvudsak mellan 0,15–0,30 m i storlek, men både enstaka större och mindre sten finns. I väster ligger röjningsröset in mot en berghäll.

Tre kolprover togs, P207, P208 samt P209. Samtliga innehöll vedart från både ek och björk (Bilaga 5). Till datering skickades träkol av björk från P207 & 208 (Bilaga 6). P207 daterades till 612–673 e.Kr. (Ua-65574) och P208 till 537–393 f.Kr. (Ua-65575).

A210

Terrasskanten/odlingsvallen A210 består av röjningssten lagd utmed kanten på ett höjdparti och går att följa längs en ca. 13 m lång sträcka. Nedan-

Figur 8. A205, sektion mot S. 1) Förna. 2) Mörkbrun humös silig sand, röjningssten mellan 0,1–0,5 m. 3) Brun silig sand men röjningssten mellan 0,1–0,4 m. 4) Beige silt.

för ligger marken lägre och är delvis påverkad av grustäkter.

A210 är bredare i den södra delen där den synliga stenen ligger upplagd som ett röjningsröse. Det var också där ett snitt valdes att tas upp med grävmaskinen. Den sektion som låg mot söder valdes sedan att rensas upp och dokumenteras (fig. 9).

Den övre delen av fyllningen är något humös siltig sand som sedan övergår i ljusare brun siltig sand. Röjningstenen är mellan 0,1–0,4 m i storlek och ligger huvudsakligen i 1–2 lager. Centralt under A210 ligger en uppstickande bergsklack.

Kolproverna P211, P212 och P213 togs alla i den nedre delen av fyllningen. Samtliga innehöll enbart träkol från ek (Bilaga 5). P212 daterades till 30–211 e.Kr. (Ua-65576, Bilaga 6). P213 daterades till 2573–2350 f.Kr. (Ua-65577). Den neolitiska dateringen tolkas inte vara kopplad till den fossila åkern.

Fossil åker L1951:223

Strax väster om den fossila åkern L1951:222 låg en yta med enstaka spridda synliga röjningsrösen. I den västra kanten av åkerytan fanns en tydlig uppbyggd kant och nedanför denna blötare kär-

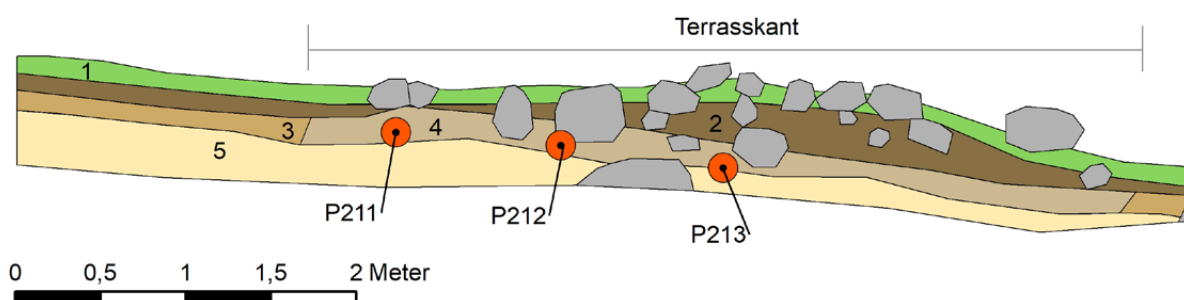
mark. Sammantaget är den bedömda åkerytan ca. 30 x 80 m stor. Möjligen är denna åkeryta en fortsättning på L1951:222. Sammantaget finns 5 synliga röjningsrösen inom ytan, varav några osäkra. De har en storlek mellan 3–4 m i diameter och upp till 0,5 m höga.

Inom ytan valdes odlingsvallen A214 som avgränsade den fossila åkerytan mot väster ut för undersökning.

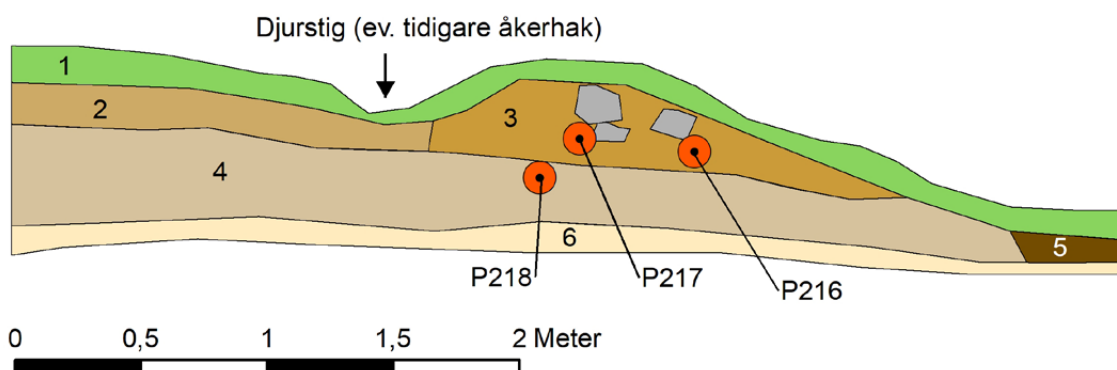
A214

Odlingsvallen A214 gick att följa en ca. 25 m lång sträcka längs med ytterkanten på åkerytan. Direkt i den östra kanten finns en försjunket viltstig, dock går det inte att utesluta att denna ursprungligen är ett åkerhak. Tvärsöver kanten drogs ett schakt och sektionen mot söder dokumenterades (fig. 10).

Den huvudsakliga fyllningen i den ca. 0,35 m höga odlingsvallen utgörs av beigebrun sandig silt, och är av liknande karaktär som inom den tolkade åkerytan i förlängningen österut. Ett fåtal stenar mellan 0,15–0,20 m i storlek finns också i fyllningen. Den åkerhaksliknade viltstigen är ca. 0,1 m djup och ca. 0,4 m bred. Under odlingsvallen såväl som under den tolkade odlingshorison-

Figur 9. A210, sektion mot S. 1) Förna. 2) Mörkbrun humös siltig sand, röjningssten mellan 0,1–0,4 m. 3) Brun sandig silt. 4) Något gråare än (3). 5) Orangebeige silt, uppstickande berg.

Figur 10. A214, sektion mot söder. 1) Förna. 2) Beigebrun sandig silt, odlingshorisont. 3) Beigebrun sandig silt med sten mellan 0,15–0,2 m i storlek. 4) Flammig gråstigt sandig silt. 5) Humös fuktig kärrmark. 6) Ljus sandig silt.

ten öster därom fanns ett 0,4 m tjockt lätt sotigt siltigt lager. Detta kan möjligen vara en ännu äldre odlingshorisont, eller möjligen ett gammalt försumpningslager, kopplat till den angränsade kärrmarken väster därom.

Två kolprover, P216 och P217, togs i fyllningen till den uppbyggda odlingsvallen, och P218 i den underliggande lätt sotiga horisonten. Kolprovet P216 innehöll hassel och lite näver, där hassel valdes ut för datering (Bilaga 5). Provet P217 och P218 innehöll båda ek och björk, där björk i P218 valdes ut för datering. P216 daterades till 415–545 e.Kr. (Ua-65578). Björkträkolet i P218 daterades till 770–963 e.Kr. (Ua-65579). Dateringarna visar således på en omvänd stratigrafi där dateringen i fyllningen blev äldre än den underliggande horisonten.

Fossil åker L1951:224

Inom en 30 x 40 m stor yta kopplat till en mindre höjd ligger den fossila åkern L1951:224 som innehåller 4 synliga röjningsrösen som varierar mellan 3–5 m i storlek. Ett av de större röjningsrösen, A219, som låg i kanten på den höjd som utgjorde den fossila åkern valdes ut för undersökning (fig. 11).

A219

Röjningsröset låg i den östra kanten av den fossila åkern och är 5 x 4,5 m stort och stack upp ca. 0,6 m ovan mark. Runt om var marken bitvis blockig. Röjningsröset undersöktes genom att den nordöstra halvan togs bort och den sydvästra sektionen dokumenterades (fig. 12).

Röset har en sandig siltfyllning med röjningssten mellan 0,1–0,5 m i storlek. Överst är generellt ett något mindre stenmaterial och i botten något större. Det är väluppbyggt och 0,9 m som tjockast. I den västra kanten finns ett markfast block.

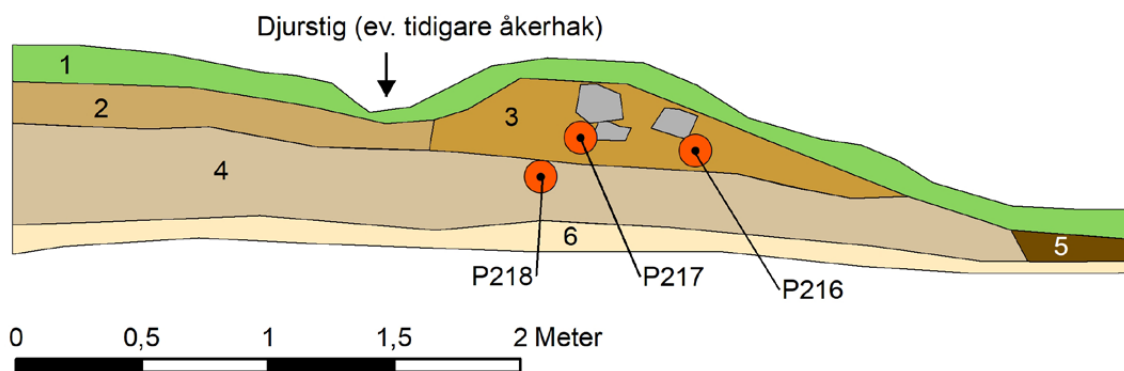
I röstets nedre del togs proverna P221, P222 samt P223. I P221 fanns vedart från björk, i P222 ek och hasselnötsskal samt i P223 ek och al (Bilaga 5). Hasselnötsskalet i P222 samt al i P223 valdes ut för datering (Bilaga 6). P222 daterades till 662–769 e.Kr. (Ua-65569) och P223 till 777–982 e.Kr. (Ua-65580).

Sammanställning av analyser från odlingslämningar

Totalt genfördes 18 vedartsanalyser samt 12 ¹⁴C-dateringar ifrån odlingslämningar inom de utvalda fossila åkermarksområdena (se tabell 1 samt bilaga 4 och 5).

Figur 11. Röjningsröse A219. Foto mot norr.

Figur 12. A219, sektion mot SV. 1) Förna. 2) Gråbeige sandig silt, odlingslager. 3) Humös mörk sandig silt. 4) Gråbeige siltig sand, bitvis lätt sotig. Sten mellan 0,1–0,5 m i storlek. 5) Ljus sandig silt.

Fornlämning	Anl.	Typ	Provid.	Vedart	Daterat material	Datering 2σ	Tidsperiod
L1951:217	192	Röjningsröse	199	Björk 2 bitar Ek 1 bit			
L1951:217	192	Röjningsröse	200	Asp 2 bitar Björk 4 bitar	Asp	1483–1604 e.Kr (74,4%) 1606–1642 e.Kr (20,8%) Ua-65572	Senmedeltid– Nyare tid
L1951:217	192	Röjningsröse	201	Ek 2 bitar Salix 1 bit	Salix	1643–1682 e.Kr (37,3%) 1736–1805 e.Kr (47,2%) 1934–1949 e.Kr (10,8%) Ua-65573	Nyare tid
L1951:217	194	Röjningsröse	196	Ek 2 bitar Tall 2 bitar			
L1951:217	194	Röjningsröse	197	Al 1 bit Björk 2 bitar	Al	1732–1718 f.Kr (3,2%) 1692–1594 f.Kr (70,7%) 1588–1530 f.Kr (21,4%) Ua-65570	Äldre bronsålder
L1951:217	194	Röjningsröse	198	Björk 5 bitar	Björk	355–281 f.Kr (36,1%) 256–244 f.Kr (1,4%) 234–95 f.Kr (57,8%) Ua-65571	Förromersk järnålder
L1951:218	205	Röjningsröse	207	Björk 2 bitar Ek 1 bit	Björk	612–673 e.Kr (95,2%) Ua-65574	Vendeltid
L1951:218	205	Röjningsröse	208	Björk 4 bitar Ek 1 bit	Björk	537–393 f.Kr (95,3%) Ua-65575	Förromersk järnålder
L1951:218	205	Röjningsröse	209	Björk 2 bitar Ek 1 bit			
L1951:218	210	Terrasskant	218	Ek 6 bitar			
L1951:218	210	Terrasskant	212	Ek 3 bitar	Ek	30–37 e.Kr (1,2%) 51–176 e.Kr (90,5%) 191–211 e.Kr (3,5%) Ua-65576	Romersk järnålder
L1951:218	210	Terrasskant	213	Ek 7 bitar	Ek	2573–2451 f.Kr (91,0%) 2417–2406 f.Kr (1,6%) 2375–2350 f.Kr (2,8%) Ua-65577	Neolitikum
L1951:223	214	Odlingsvall	216	Hassel 5 bitar Bark/näver 1 bit	Hassel	415–545 e.Kr (95,3%) Ua-65578	Folkvandringstid
L1951:223	214	Odlingsvall	217	Björk 2 bitar Ek 2 bitar			
L1951:223	214	Odlingsvall	218	Björk 3 bitar Ek 2 bitar	Björk	770–902 e.Kr (84,7%) 919–963 e.Kr (10,5%) Ua-65579	Vikingatid
L1951:224	219	Röjningsröse	221	Björk 3 bitar			
L1951:224	219	Röjningsröse	222	Ek 1 bit Hasselnötsskal 2 bitar	Hassel- nöt	662–730 e.Kr (63,4%) 736–769 e.Kr (31,9%) Ua-65569	Vendeltid
L1951:224	219	Röjningsröse	223	Al 1 bit Ek 3 bitar	Al	777–792 e.Kr (5,4%) 802–847 e.Kr (11,6%) 854–982 e.Kr (78,2%) Ua-65580	Vendeltid– Vikingatid

Tabell 1. Sammanställning av analyser.

Den fossil åkermarken i Eka – kartering och analys

För enkelhetens skull delas här den fossila åkermarken i Eka upp i tre delområden (fig. 5), där område 1 omfattar den 4,6 hektar stora ytan belägen längst åt väster (motsvarande L1951:222–225), delområde 2 omfattar den ca. 0,5 hektar stora ytan intill Eka gårdstomt (L1951:218) och delområde 3 omfattar det ca 0,5 hektar stora området i nordost (motsvarande L1951:217).

Eka karterades för storskifte på utmarken 1801 och enskifte i inägorna 1819 samt för laga skifte 1851. En sockenkarta över Ljungby socken upprättades 1849. Enskifteskartan är belamrad med relativt stora mätfel, varför georefereringen har skett genom att kartan delats upp i flera bitar som georefererats var för sig. Därför kan det i figurerna förekomma skarvar där överlappningar har skett mellan de olika bitarna.

Delområde 1

Inom det ca. 4,6 hektar stora delområdet karterades över 130 röjningsrösen samt flera stensträngar, sten- och jordvallar, terrasser samt stentippar/stensamlingar. Vid karteringen var skogen i området nedtagen och det mesta av riset hade röjts undan. Det var således lätt att urskilja de individuella röjningsrösen och eventuella skiftningar i marken, som låga terrasser och vallar.

Vid karteringen delades röjningsrösen upp i fem kategorier (fig. 13):

1. Stentippliknande stora rösen med block inblandade i fyllningen.
2. Röjningsrösen av hackerörstyp, vanligen 2–5 meter i diameter och sällan över 0,4 meter höga, väl nersjunkna.
3. Röjningsrösen över 5 meter i diameter och upp till 0,6 meter höga och som var kraftigt jordfyllda och nersjunkna.

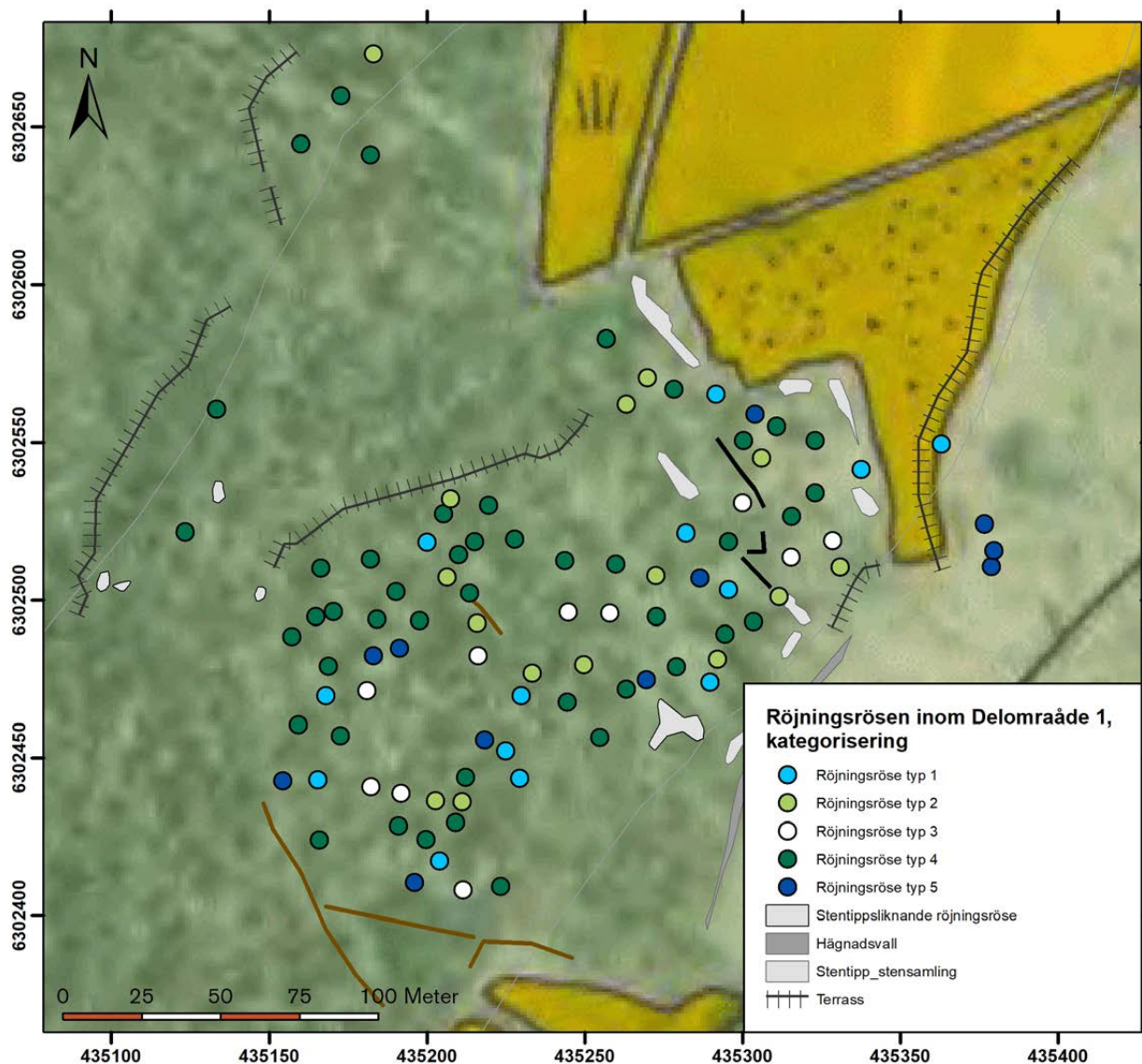
4. Röjningsröse 3–6 meter i diameter och 0,5–0,8 meter högt med kraftig till måttlig övermosad fyllning. Detta var det vanligaste röjningsröset inom delområde 1.

5. Litet men toppigt röse av torptyp och av mycket obestämbart ålder.

Kategorierna 2 och 4 bedömdes som de äldsta rösena inom delområde 1, medan 1 och 5 tolkades som yngre. Typ 3 kom att inta en mellanposition, svårbedömd i den relativa kronologin.

Den dominerande rösetypen inom området var 4: stora nästan gravliknande rösen med en regelbunden form men med ett varierande stenmaterial. Typ 2 och 3 var mindre, respektive större varianter på typ 4. Rent visuellt kunde ingen egentlig kronologisk skiktning göras mellan dessa rösen. Kategorierna 1 och 5, stentippar respektive torprösen hade en yngre karaktär och skilde sig kraftigt ifrån de övriga kategorierna genom ett mer löst steninnehåll. I karakteriseringen av röjningsrösen, utöver måttsangivelser för diameter och höjd, finns givetvis ett inslag av subjektivitet. Icke desto mindre bygger tolkningen på en erfarenhet av olika typer av röjningsrösen och deras utseende. I vissa fall är skillnaderna uppenbara mellan låga, stabila, nersjunkna röjningsrösen av hackerörskaraktär och röjningsrösen av torpkaraktär. De senare kan dock ha uppstått genom att man byggt vidare på ett äldre 'hackerör'. Den kvalitativa tolkningen måste således kompletteras med kvantitativa metoder, såsom arkeologiska undersökningar och dateringar.

Delområde 1 var väl avgränsat med olika former av gränselement. Åt väster avgränsades området mot sankare och öröjda partier av en lång terrass som karterats i tre delar. Terrasserna/terrassen var 0,3–2,5 meter hög beroende på topografiska faktorer. Högst var den i den norra delen där de naturliga höjdskillnaderna var stora. Ovanför terrasskanten vidtog odlingsmark med ett fåtal små röjningsrösen innan en ny terrass i SV-NO

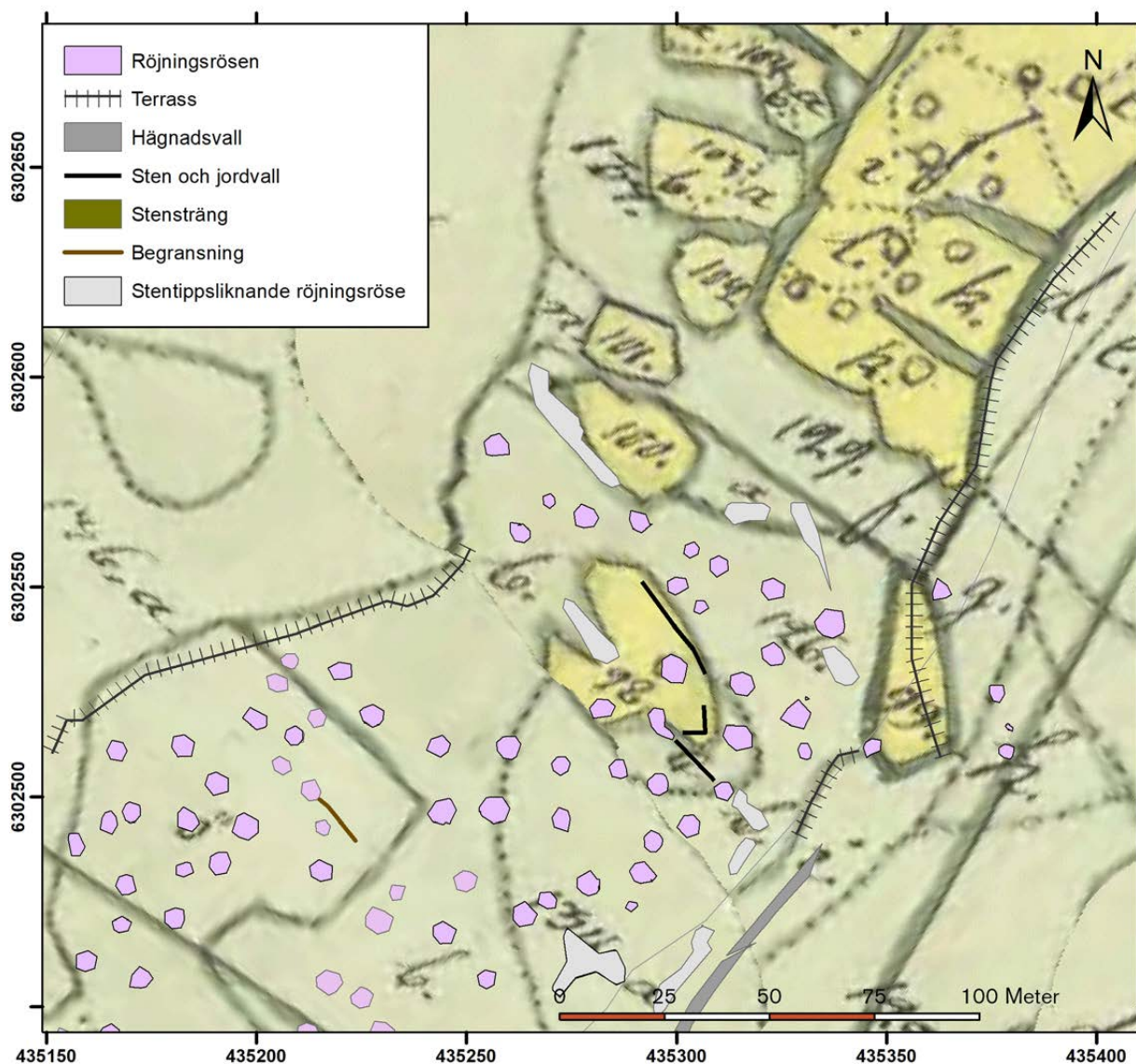

Figur 13. Röjningsrösen enligt klassifikationen 1–5 i delområde 1. Bruna respektive svarta linjer representerar olika typer av vallar och stenmurar.

riktning avgränsade den huvudsakliga delen av delområde 1. I söder fanns dels en hägnadsvall, dels sentida stenmurar som utgjorde gräns för den fossila åkermarken. Åt öster vidtog en sten- och jordblandad vall, 2,5–5 meter bred och upp till 0,6 meter hög som kan vara av senare datum. Längre åt norr fanns en mindre terrass som avdelade åkermarken i väster från ett område där täktverksamhet hade bedrivits. Nedanför terrassen (åt öster) fanns flera rösen med var för sig oli-

ka stenstorlek som inte hade med odling att göra utan var deponi efter täktverksamhet i området. Dessa rösen karterades inte.

Den längsta terrassen åt öster gick i N–S riktning i samma linje som markerade åkermarkens östra gräns år 1819, 1851 och 1950. Terrassen som lutade åt öster från åkermarken och mot ett till synes omrört och icke röjt område var relativt brant och skarpt skuren. Terrassen har således tillkommit

Figur 14. Utredda lämningar på enskifteskartan från 1819.

genom brukning, men förstärkts genom att täktverksamhet skett fram till terrassen vid ett senare tillfälle. Ca. 50 meter öster om terrassen fanns enligt kartan från 1851 en stenmur, varav den södra delen karterades in tillsammans med den fossila åkermarken. Stenmuren överensstämmer inte med någon markslagsgräns eller med någon skiftgräns utan ligger för sig i skogsmark. Vid karteringen kunde konstateras att även stenmuren bestod av ett skiktat stenmaterial med större stenar i västra delen av stenmuren och plockstenar i öster. Det är således sannolikt att jordmassor tagits

här för att användas på andra ställen inom Eka-domänen. Stenmuren tyder på att täkten kan vara så gammal som före 1851, men den kan givetvis ha använts länge och att man successivt byggt på stenmuren med bortsållat stenmaterial.

Åt norr avgränsades röjningsröseområdet av större stentippar på upp till ett par meters höjd. Stentipparnas utbredning stämmer överens med åkermarksgränsen 1851 och 1950. Däremot fanns två åkerytor söder om stentipparna 1819.

I enskifteskartan från 1819 redovisas området där den fossila åkermarken fanns dels som ängsmark inom den sydöstra delen, dels som åkerlyckor och äng blandad i den nordöstra delen. En stor del av den fossila åkermarken låg faktiskt inom ett område som 1819 kallades Ödåkret vilket visar att samtidens Ekabor såg området som tidigare nerlagd åker.

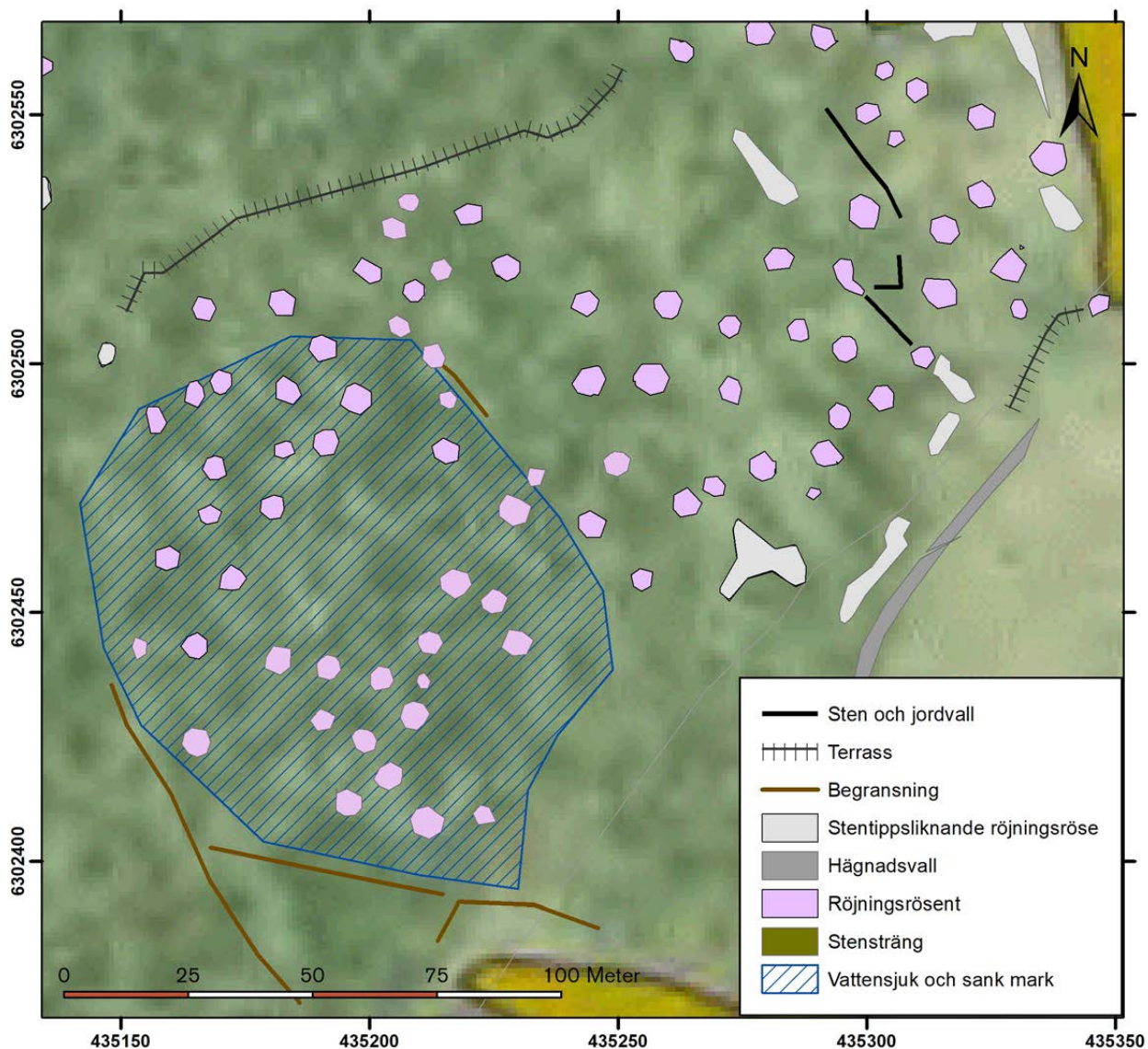
Röjningsrösen låg med några meters mellanrum, ibland endast med ett par meter mellan två röjningsrösen. Moränen i området är mycket stenbemängd eftersom den inte enbart gav upphov till stora röjningsrösen som oftast var över 5 meter i diameter och upp emot 0,6–0,7 meter höga utan också stentippar och murar. Några luckor fanns inom röjningsröseområdet där det bör ha funnits större sammanhängande åkerytor. På några ställen representerar luckorna områden där det av olika anledningar, fukt eller för mycket sten, inte gått att odla upp åker.

Inom den centrala delen av delområde 1 finns en förvånansvärd överensstämmelse mellan de karterade fossila formelementen och de åkrar, terrasser och andra formelement som redovisas i enskifteskartan från 1819. I figur 14 kan man se följande: En stentipp eller avlångt sentida röjningsröse överensstämmer helt med den sydvästra begränsningen till åkeryta 100. Ett annat stentippslignande röjningsröse löper som en kil in i 'viken' av åkeryta 98. Har åkerytan anpassat sig efter en befintlig stentipp eller byggdes denna av röjningssten från åkern? En sten- och jordvall avgränsar åkeryta 98 åt nordost och en annan v-formad överensstämmer tämligen bra med åkerytans södra kant. Lantmätaren har ritat ut ett röjningsröse i åkerytan som stämmer helt med ett av de karterade. Ytterligare ett röjningsröse fanns på åkerytan, men detta finns inte utritat i kartan från 1819. Flera observationer i jämförelsen med enskifteskartan och den karterade fossila åkermarken kan göras. År 1819 låg området som hårdvallsäng med ett visst inslag av små åkerytor. I ängsmarken har lantmätaren ritat in de vanliga markslagsmarkeringarna, t. ex. där sank mark

övergår i torr eller där andra variationer inom samma markslag förekommer. T. ex. överensstämmer den närmast öst-västliga terrassen inom områdets nordöstra del helt med den gräns som lantmätaren ritat ut inom ängsmarken. Åt öster ser vi att den karterade terrassen överensstämmer med en åkergräns som går över i en gräns inom ängsmarken. Den stämmer lite dåligt med åkeryta 98, men fortsätter sedan vidare söderut i en av lantmätaren identifierad gräns inom ängsmarken. En konklusion borde bli att åkermarken år 1819 endast är en rest av den åkermark som tidigare fanns inom ödåkers-området och vars gränselement fortfarande var klart synliga 1819. Och givetvis, fortfarande i dag. Flera av de karterade formelementen överensstämmer med strukturer i kartan från 1819. En del åkerhak och stentippar bör sålunda antas ha tillkommit under relativt sen tid. Trots att stenröjningen i området troligen påbörjades redan under mellersta järnålder tyder de stora röjningsrösen på att stenröjning och odling i området har varit av återkommande karaktär. Noggranna stratigrafiska analyser av röjningsrösenas uppbyggnad bör kunna ge svar på hur långt fram i tiden området odlats.

Det finns ett stort frågetecken som vidlåter den sydvästra delen av delområde 1: det är för sankt för att man i dag skulle kunna odla i området. I dag står fukten ställvis nära ytan och området är beväxt med tuvor av carexarter och däremellan låga växter kännetecknande för torv- och sankmarker. Innan skogen togs ned växte en mängd små björkar här, ett trädslag som gynnas av någon fukt i marken. När det karterade området läggs på jordartskartan finns dock ingen torvmark eller sankmark redovisad inom delområde 1, utan dessa vidtar ca. 60–150 meter åt väster. Det skiljer givetvis i detaljeringsgrad mellan karteringarna av den fossila åkermarken som har en noggrannhet på några centimeter och jordartskartan i skala görs i skala 1:25 000-1:50 000; små sankområden kan ha missats i den översiktliga kartan.

De äldre kartorna säger dock inget om att området skulle ha varit sankmark. I lagaskifteskartan

Figur 15. Inom det skrafferade området fanns inslag av tuvig mark med fuktälskande växtlighet. Ändrade hydrologiska förhållanden kan ha lett till att odlingen upphört i området. Det är dock svårt att säga något om när detta hände.

från 1851 betecknas området som äng och dessutom hårdvall, alltså näringsfattig äng på hårdmark. Och enligt enskifteskartan från 1819 är en stor del av området betecknat som öde åker. Kan hydrologin i området ha förändrats på 150 år? Alla arkeologer vet att hyggesplöjning kan förvandla ett område med skogsbeklädd torr hårdmark till sank och tuvig starrbeväxt mark. För det aktuella området kan två alternativ skönjas:

- Röjningsrösen har lagts upp i syfte att röja området till sankäng i en trakt som präglas av väta.
- Röjningsrösen har lagts upp i samband med odling. Senare har de hydrologiska förhållandena i området förändras och området har blivit sankare.

Det finns givetvis en anledning till att åkermark hade lagts ner vid 1800-talets början som anteckningen om ödeåkrar visar. Kanske började vätan långt innan ställa till med problem, men området beskrivs å andra sidan som hårdvall vid 1800-talets mitt. De fem röjningsrösen som var belägna längst åt väster fanns i skogsmark som inte var nedtagen vid karteringen. Här var marken mellan träden mossbelupen och stenig men med enstaka röjningsrösen. Där skogen stod kvar var intrycket snarare hårdmark än sankmark. Åt väster avgränsades området med en terrass som tillkommit genom att jord föts ut mot kanten i samband med odling. Terrassen avgränsar hela röjningsröseområdet åt väster. Terrasserna är ett klart bevis på att man har odlat i området och de terrasser som karterades in i oktober 2019 visar god överensstämmelse med gränser mellan hårdmark och sankare partier som redovisas i kartan från 1819 (fig. 15).

Kanske var det ändå så att tilltagande fukt i marken ledde till att åkermark inom sydvästra delen av delområde 1 fick läggas i linda eller helt tas ur bruk. År 1849 upprättades en karta över Ljungby socken. Och precis som i lagaskifteskartan som skulle upprättas två år senare betecknades marken där den fossila åkermarken ligger som ängsmark och utifrån kartbilderna bör det tolkas som en glest beskogad hårdvallsäng.

Delområde 2

Området var beläget på och kring ett krön med markant väst- och östsluttning. På krönet låg två relativt flacka stensättningar och i sluttande terräng fanns ett drygt dussin röjningsrösen och stensamlingar. Stora delar av delområde 2 bär spår av täktverksamhet och flera av täktgroparna är synliga framför allt i sluttningen åt väster. Ett stenröse bestående av enbart knytnävstora stenar fanns i områdets södra del och är egentligen deponi för stenar som sållats ut från de jordmassor man varit intresserad av. Flera av stensamlingarna i området har sannolikt samma ursprung och utgör deponirester efter täktverksamheten. Att området verkligen varit bra stenigt avslöjar nam-

net på den åker som fanns strax norr om Ekelunden och som bar namnet Steningen och som i kartorna från 1813 och 1851 har flera röjningsrösen uttridade i åkermarken.

Väster om gravarna fanns en västsluttande stensatt terrass, ca. 2,5 meter bred. Terrassen gick i norr över i ett täktområde, men det är inte omöjligt att terrassen är en rest av en terrassering som ursprungligen har avgränsat platån med gravarna.

Äldre, rena röjningsrösen fanns i östsluttningen öster och norr om gravarna. Här var rösena väl nedsjunkna och delvis av hackerörskaraktär. Röjningsrösena åt väster och norr var istället av torprösekaraktär, stora och toppiga och bestod antagligen delvis av sten som röjts bort från åkermarken strax nedanför kullen åt väster. I södra delen av området låg en ca. 9,5 x 5 (Ö-V) meter stor kallmurad husgrund efter en överloppsbyggnad som troligen varit en lada. Denna hade grävts ner i sluttningen så att muren framför allt var synlig uppifrån och från ingångspartiet i väster. Det kan ha funnits flera hus i området; till exempel har enstaka täktgropar en närmast fyrkantig form vilket kan tolkas som så att en mindre överloppsbyggnad funnits på platsen. Området känns i det stora hela mer som en trakt för sentida täktverksamhet och överloppsbebyggelse än som ett område för odlingsverksamhet. Förvisso kan små potatislyckor eller källand tidvis ha funnits här, men knappas åkrar för spannmålsodling. Eftersom kullen omges av flackare moränområden är det troligt att åkermarken sökt sig till dessa jämnare och mer lättupplade lägen. I enskifteskartan från 1819 betecknas delområde 2 som Ekelunden och Lilla Lunnäng, vid laga skiftet 1851 heter hela området Ekelunden. Området var således vid 1800-talets början och mitt beväxt med ekar, ett träslag som fram till ca. 1820 gällde för servitut till kronan. Ekarna fick inte avlägsnas utan tillstånd och att åkermark skulle ha funnits mellan ekarna förefaller inte sannolikt. Det var troligen illa nog att ekar växte i ängen som bevisligen fanns i området.

Gårdstomten som låg intill delområde 2 flyttades hit efter lagaskiftet 1851 vilket indikerar att de störningar som skett i kullens sluttningar har skett under de senaste 150 åren och att området innan låg som ekbevuxen äng.

Åt väster och söder avgränsades området av låga terrasser och vanlig odlingsgräns, medan avgränsningen åt öster och norr var i form av stenmur, delvis vällagd, delvis sladdrig.

Delområde 3

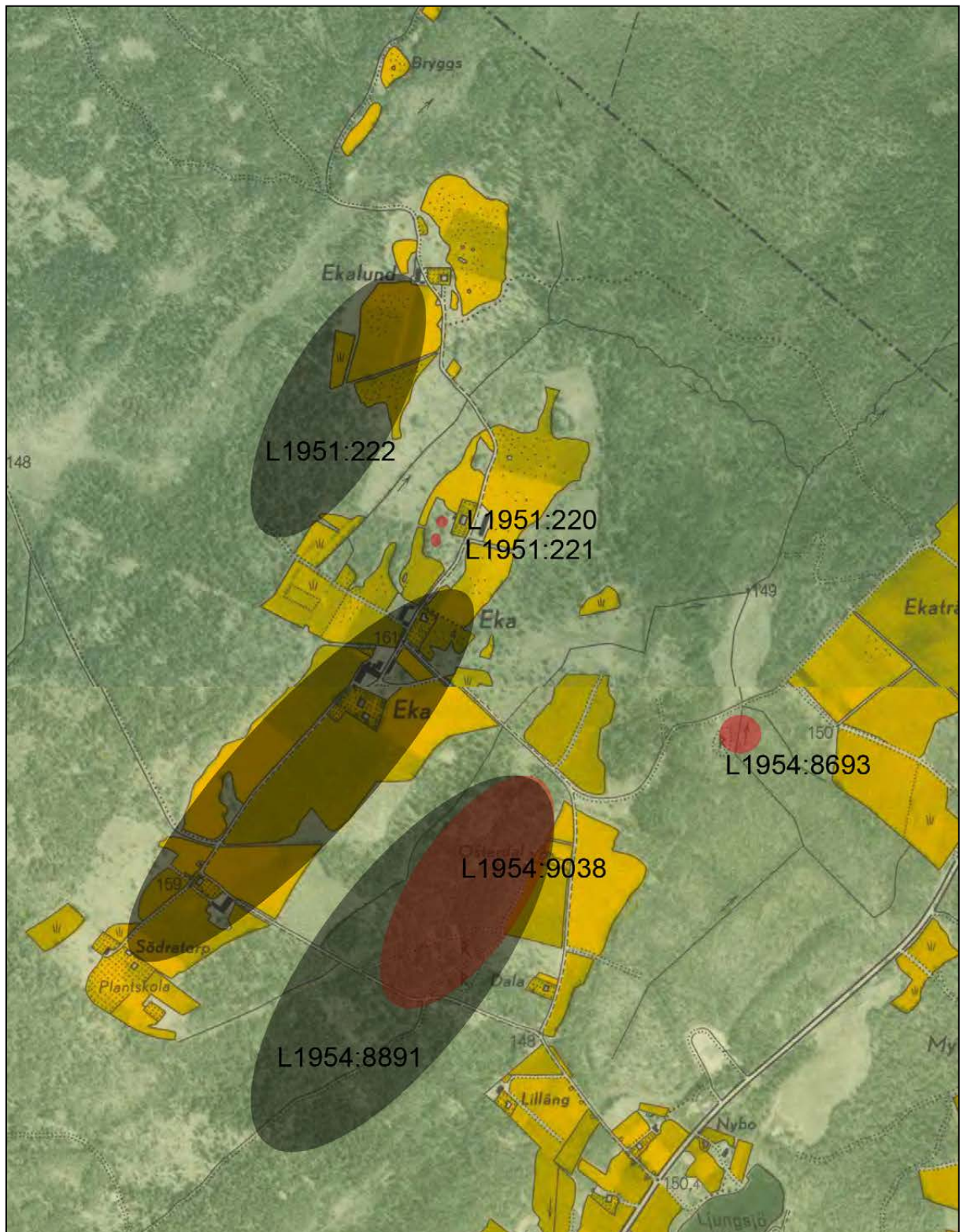
Detta område präglades av stor oregelbundenhet, både med hänsyn till röjningsrösenas form och de topografiska förutsättningarna. Både enskiftes- och lagaskifteskartan över Eka redovisar ett impediment eller ängsområde omgivet av åkermark. Röjningsrösen befinner sig inom både åkermarken och ängsmarken i de äldre kartorna. Skillnaden mellan åker och äng/impediment var topografiskt betingat på så sätt att åkermarken var belägen i relativt jämn, lägre liggande hårdmark, medan ängen låg i ett område präglat av berg i dagen, sankhål och en morän bestående av mycket block och stora stenar. I samband med karteringen kunde dock konstateras att den södra delen av delområde 3 hade använts för täktverksamhet. Flera av de rösen som fanns här hade lagts upp i samband med att jord avlägsnats medan stenmaterialet hade deponerats på plats. Att en viss sällning av stenmaterialet hade skett visade röjningsrösen som antingen bestod av endast knyt-nävstora stenar eller deponirester i form av stora stenar och block. De flesta stenrösen här hade inget med odling att göra utan var deponirester efter täktverksamheten. En stenmurliknande avgränsning av stora block nordväster om området (ej inmätt) kan också vara deponi efter täktverksamheten eller blockröjning i sen tid i de befintliga åkrarna. Några av blocken bar spår efter borrh.

Inom norra delen av delområde 3 fanns ett antal röjningsrösen som hade lagts upp i samband med odling, varav några var sentida, toppiga och upp till 8 meter i diameter och över 1,5 meter höga

medan andra var av äldre hackerörstyp. Ingen egentlig rumslig fördelning av dessa typer kunde påvisas. Centralt i området fanns en terrasskant i nord-sydlig riktning som avgränsade ängen från åkermarken. Terrassen tolkades som ett formelement som vid snittning skulle kunna avslöja flera odlingsfaser som eventuellt överlagrade varandra. Det visade sig dock att terrassen bestod av ett tunt jordtäckte över berg i dagen. Låga terrasserings kunde också identifieras som gränselement mellan åker och äng inom västra, södra och östra delen av området. Dessa hade tillkommit genom odling utom en som hade karaktär av en stensträng som övergick i en stensatt terrass. En möjlig hålväg, 2 meter bred och 0,2 meter djup, löpte från terrasskanten och ca. 15 meter söderut.

Den fossila åkermarken i en landskapshistorisk kontext

För att göra en landskapsanalys av bebyggelse och fossil åkermark måste ett större område kring Eka analyseras. Söder om Eka ligger torpet Österdala och Dala. Här finns förutom det stora gravfältet L1954:9038, med 85 gravar varav minst 70 högar, också ett större område med fossil åkermark i form av ett röjningsröseområde (L1954:8891) med minst hundra röjningsrösen (fig. 16). Landskapsanalysen måste ta hänsyn till den fossila åkermarken L1954:8891 och gravfälten i området för att en tolkning av landskapsutvecklingen över tid ska kunna göras. Bilden antyder att Eka är det som "blev kvar" och överlevde in i historisk tid efter att olika dynamiska processer avseende odling- och bebyggelsestruktur föranlett övergivande av odlingsmark norr och söder om Eka. Både gravfältet och den fossila åkermarken ligger på gränsen mellan Eka och grannfastigheten Ljungbys utmark och utifrån den fossila åkermarkens beskrivning i FORNSÖK verkar den vara av ålderdomlig karaktär. Dateringar från tidigare arkeologiska undersökningar från denna del av Småland har gett vid handen att stenröjning för odling framför allt skedde under perioden Kr.f. och fram till den yngre järnålderns slut (Lagerås 2013: 263ff, 2015:

Figur 16. Fornlämningsområden på fastigheten Eka och Ljungbys utmark på ekonomkarta.

106ff). I området har även förhistoriska boplatser påträffats, L1954:8529, L1951:148 samt 1952:9978. En ¹⁴C-datering föreligger till romersk järnålder.

Dateringarna från den fossila åkermarken som gjordes i samband med utredningens etapp 2 spretar en del och det kan vara svårt att knyta dateringarna till en landskapsanalys som framför allt gäller historisk tid. Icke desto mindre: flera dateringar pekar mot tiden 400–900 e.Kr. som den period då större delen av röjningen för åker har gjorts inom delområde 1 och östra delen av delområde 2. Dateringar som ligger 1500–2500 år f.Kr. finns ingen möjlighet att sätta in i föreliggande landskapshistoriska kontext, men det är givetvis möjligt att en mycket äldre odlingsfas föregått den som kan belägga under mellersta och yngre järnålder. Avsaknaden av medeltida dateringar är intressant.

Går man några mil norrut till Värnamo börjar en region som sträcker sig upp mot Vätterns sydspets och österut mot Vetlanda och gränsen mot Kalmar län där hundratals ¹⁴C-dateringar av röjningsrösen visar att dessa till större delen lagts upp mellan 1000–1750 e.Kr. Per Lagerås har tolkat de stora regionala skillnaderna mot bakgrund av förhistoriska och historiska kolonisationsförlopp och visar hur den medeltida och efterreformatiska tidens bebyggelseetablering slår igenom inom norra delen av Småland medan århundradena mellan Kr.f och vikingatid är den viktigaste kolonisationsfasen längs med Lagandalen söder om Jönköpings län (Lagerås 2000, 2013, 2015).

Det är således inte endast inom L1951:222 samt de omkringliggande mindre röjningsröseområdena som odlingen lagts ner någon gång före de första kartornas tillkomst. Eller sannolikt mycket länge innan de äldsta kartornas tillkomst. Medan L1951:222 finns som en förlängning av Ekalunds åkermark i den äldsta kartan är L1954:8891 belägen perifert från Ljungbys inägomark vilket också förstärker bilden av att L1954:8891 måste tolkas som en del av Eka-komplexet.

Det finns ett resonemang om att torpet Ekalund tidigare har varit en större enhet. Hypotesen utgår från det faktum att åkermarken till Eka och Ekalund uppvisar stora likheter i kartan från 1819 med hänsyn till uppdelning i bandparceller. För Ekalund som var en ensamgård var en äganderättslig uppdelning i bandparceller strängt taget onödig, eftersom all åkermark låg under samma brukningsenhet. Till Ekalund hörde för all del också flera sammanhängande åkerytor, dock med spår efter äldre parcelluppdelningar på ett par ställen. Förekomsten av marknamn såsom Lundäckran, Lunnängen, Lundsfall i enskifteskartan samt Lunnahagen och Lunds ödemark i lagaskifteskartan kan stärka antagandet om att Ekalund föregåtts av en självständig gård med Lunda- i namnet. Ödäkret i området för den fossila åkermarken inom delområde 1 talar för att åkermarken tidigare sträckt sig längre söderut och detta visar också de många röjningsrösen med all tydlighet.

Tolkningen av bebyggelseetablering i området för Eka och ett möjligt Lunda samt en etablering i anslutning till L1954:8891 kring mellersta järnålder är inte orimlig. Någon sorts bybildning där Eka och Lunda hörde till samma domän är sannolikt. Eller också var detta två grannenheter. Åkermarken till de två bebyggelseenheterna, byn Eka och gården Ekalund avgränsas av ett sankmarksområde vilket gör att åkermarken ursprungligen kan ha utgjort två odlingsområden inom en och samma enhet. Kanske kom en ursprunglig bygelseenheterna att splittras i ett sydligt Eka och ett nordligt Lunda. En ödeläggelsefas t. ex. under senmedeltid kan möjligen ha lett till nedläggning av Lundas åkermark och bebyggelse medan Eka by består med sina bandparcellerade åkrar där gårdarna har åker- och ängstegar i ägoblandning.

Den norra gården i Eka flyttade senare ut till läget för Ekalund och återupptog odlandet av det äldre Lundas åkermark. Vid denna tid tillkom flera röjningsrösen och framåt 1800-talets början, stentippsliknande, avlånga röjningsrösen som

Figur 17. Husgrund L1951:219. Foto mot sydväst.

fungerade som åkermarksavgränsningar. Uppläggandet av stentipparna kan ha med införandet av plogen att göra. Inga röjningsrösen fick ligga kvar i en plöjd åker, men gjorde ingen skada i en ärjad åker.

Sammanfattningsvis kan konstateras att de fysiska lämningarna efter äldre odling inom L1951:222 och L1954:8891 tillsammans med Ekas åkermark som odlades fram till nutid bär spår efter en stor landskapsdynamik där bebyggelsesplittring och ödeläggelse, återkolonisation och nedläggning av åkermark som successivt hotades av stigande vata, kan anas. I detta sammanhang kan dessa förlopp endast fungera som hypoteser inför vidare undersökning av den fossila åkermarken. Efter detta kan en ny återkoppling göras till de arkeologiska rönen från närområdet, historiska källorna och det äldre kartmaterialet, allt i akt och mening att testa om hypoteserna håller.

Husgrund L1951:219

Den 9,5 x 5 m stora hus- eller byggnadsgrunden utgörs av 1–0,65 m höga kallmurade stenvägg som till större delen är nedgrävda (fig. 17, 18). Själva bredden på muren är ca. 0,65–0,70 m. Stenarna är mellan 0,25–0,80 m stora där de största ligger i botten. Den västra gaveln är öppen utan stenvägg och utanför ligger dagens åkermark på samma höjdnivå som marknivån i husgrunden. Mitt på den norra långväggen ligger en stanhopning, ca. 2 x 1,5 m och 0,4 m hög, vilket skulle kunna vara en rest efter ett spisröse. Spår efter ett ev. spisröse hittades även vid rutgrävning i den sydöstra delen av grunden.

För att undersöka husgrunden som inte finns med på de historiska kartorna och bedöma dess fornlämningsstatus grävdes två 1 x 1 m stora rutor för hand och en översiktlig metalldetektering genomfördes över hela byggnadsgrunden.

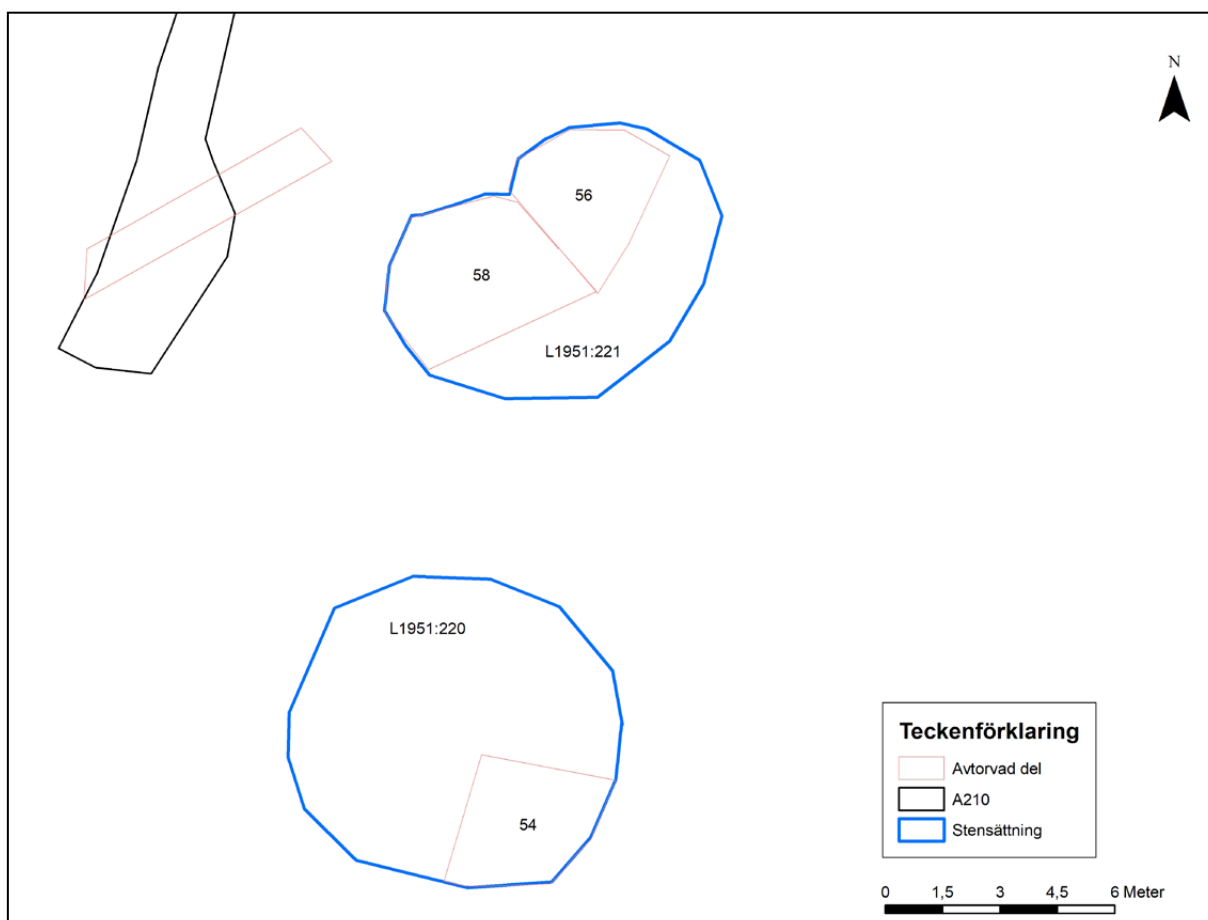
Figur 18. Husgrund L1951:219 och inmätta kontexter.

Den genomförda metalldetekteringen visade flera utslag efter järnföremål, några av de mer ytliga utslagen undersöktes och visade sig uteslutande bestå av spik (dess har ej samlats in). Inga tydliga spår efter mynt eller andra föremål påträffades som närmare kunde hjälpa till med datering.

Ruta A57 grävdes centralt inne i husgrunden strax intill stenanhopningen på den norra långväggen. Den 1 x 1 m stora rutan grävdes ner ca. 0,2 m till ett tolkat bottenlager av ljus sandig silt. De översta 0,15 m i rutan har en fyllning av ca. 0,15 m tjock humös torvblandad jord. Där under finns ett par cm tjockt ljusgrått lager som sedan övergår i gulbeige sandig fyllning. I den västra delen finns en grå färgning med trärester, sannolikt en rest av en bjälke. Inga fynd påträffades.

Den andra rutan A59 grävdes in i den sydöstra delen av grunden. Under det översta torvskiktet ligger en ansamling av löst liggande sten, upp till 0,25 m stora. Bland stenen finns några bitar murtegel (F21) samt större bitar av vitbeige bränd lera (F22). På både tegel och lera finns rester av sot som tyder på att det rör sig om rester av en murad skorsten/ugn. Sotblandad sand fanns också i rutan. I rutan påträffades några små järnfragment samt en smidd större spik (dessa samlades ej in).

Då det finns spår efter minst ett spisorö tolkas byggnadsgrunden troligen vara en rest efter ett brygghus eller annan typ av ekonomibyggnad.

Figur 19. Stensättningarna L1951:220 och L1951:221

Stensättningar

De två förmodade stensättningarna L1951:220 och L1951:221 ligger på ett krönläge. De pekades ut som troliga stensättningar vid den tidigare genomförda steg 1 utredningen utifrån deras topografiska läge och flacka utformning (Åstrand & Franzén 2018). Vid den aktuella steg 2 utredningen avtorvades delar av dem för att bedöma om stensättningskaraktären kvarstod.

Stensättning L1951:220

Stensättningen som är strax över 8 m i diameter ligger i huvudsak dold under växtlighet och är övertorvad. Ovanpå växer även ekar. I plan är den svagt välvd till flack med spridda större synliga block som ligger ovanpå och bedöms som röjningssten.

En kvadrant av stensättningen i sydöst avtorvades för hand (fig. 19–21). Den frilagda stenpackningen består av sten med en varierande storlek mellan ca. 0,1–0,5 m i storlek. Huvuddelen är dock mellan 0,2–0,3 m. De större stenarna ligger bitvis löst vilket delvis kan bero på det endurospår som löper precis intill, men sannolikt har även en del röjningssten lagts ovanpå. En del av denna större sten ligger även precis i kanten på stenpackningen, det går dock inte med säkerhet säga om det är en kantkedja eller ej. Fyllningen mellan stenen består i övrigt av brun till brunrå siltig sand.

Vid den metalldetektering som genomfördes framkom några utslag men dessa valdes ej att undersökas i detta steg då fynden inte låg ytligt.

Figur 20. Stensättning L1951:220. Foto mot väster.

Figur 21. Stensättning L1951:220. Foto mot norr.

Figur 22. Den avtorvade delen R56. Den inre mer uppbyggda delen med inre kantkedja samt det yttre delen glesare delen. Foto mot sydväst.

Stensättning L1951:221

Stensättning L1951:221 ligger ca. 5 m norr om den andra stensättningen. Den ca. 8 x 7 m stora stensättningen är helt övertorvad och bevuxen av flera träd.

Initialt valdes en kvadrant (R56) i nordöst ut för avtorvning men denna kom att utökas med ytterligare en kvadrant i sydväst (R58) (fig.19). De avtorvade delarna ger ett intryck att det kan röra sig om flera stenpackningar som går samman där även röjningssten kan ha lagts ovanpå.

I den norra avtorvade delen (R56) utgörs stenpackningen av sten mellan i huvudsak 0,1–0,4 m. Här är den centrala delen mer uppbyggd, ca. 0,3 m

hög och avslutas i en form av inre kantkedja, utanför denna inre kantkedja ligger en flack och något glesare stenpackning, denna har i sin tur ett tydligt avslut och i kanten finns några större satta stenar som bildar en yttre avgränsning (fig. 22). Ytterligare en del valdes därefter att avtorvas (R58). Inom denna del var uppbyggnaden annorlunda och sten var mer ojämnt placerad med ett större inslag av sten mellan 0,25–0,4 m i storlek. Mellan denna mer ojämna del och den mer jämna packningen inom R56 låg en rad med större uppstickande sten som bildade en kantliknande formation (fig. 23). Kanten tillsammans med den annorlunda karaktären mellan de avtorvade delarna ger intrycket om att det kan röra sig om flera stenpackningar som byggts samman (fig. 24).

Figur 23. Den avtorvade delen R58. Här är stenpackningen mer ojämnt lagd och går in mot en rad med större sten som möjligen utgör en kantkedja till en annan stensättning. Foto mot nordöst.

Figur 24. Skillnaden mellan de olika avtorvade delarna, längst bort R56 och närmast i bild delar av R58. Här stärks intrycket att det kan röra sig om två anläggningar som byggts samman. Foto mot norr.

Figur 25. Källan som omgärdas av vallar med uppgrävda massor. Foto mot norr.

Källa med tradition L1954:8150

Vid fornminnesinventeringen 1950 beskrevs lämningen som en mindre källa med ett stensatt brunnskar och att det fanns en tradition om att källan brukats som hednisk offerkälla. Vid revideringsinventeringen 1999 kunde man konstatera att källan grävts ur och gjorts om till en bevattningsdamm, vilket är den karaktär som dammen även har idag.

Invid den omgrävda källan togs ett antal schakt upp samt en metalledetektering genomfördes för att se om det fanns lämningar eller fynd som kunde styrka att det rörde sig om en tidigare offerkälla. Schakten togs upp runt om på strategiska ytor men inga anläggningar påträffades.

Vid den metalledetektering som genomfördes påträffades en mängd fragment från framför allt stål- och taggtråd och haspar som kan kopplas till djurstängsel. Inga fynd av äldre karaktär påträffades. Källan är kraftigt omgrävd och vallar med jord ligger i den norra kanten som sannolikt består av utgrävda massor (fig. 25). En metalledetektering genomfördes även vid dessa men där framkom inga utslag. Enligt den första fornminnesinventeringen fanns det uppgift om att källan varit stensatt. I den sydvästra kanten finns en ansamling av sten som ligger in mot vattnet (A229). Möjligen kan detta utgöra en rest av en ursprunglig kant, en del av stenen låg dock lös och det är svårt att tydligt klargöra detta utifrån källans omgrävda karaktär.

Figur 26. Det rektangulära lagret 313. Fotot mot norr.

Gårdstomt L1954:8593

Den öde gården Ekalund finns med på storskifteskartan från 1798 och ligger idag på änden av en höjdsträckning där marken öster därom ligger lägre och utgörs av sedan sannolikt något år övergiven hagmark och hyser numera endurospår. Avsikten var att se om det fanns några bevarade spår kvar av den äldre bebyggelsen samt att närmare undersöka karaktären på en av de förmodade brunns- eller förråds-/fångstgroparna som upptäckts vid den tidigare steg 1 utredningen.

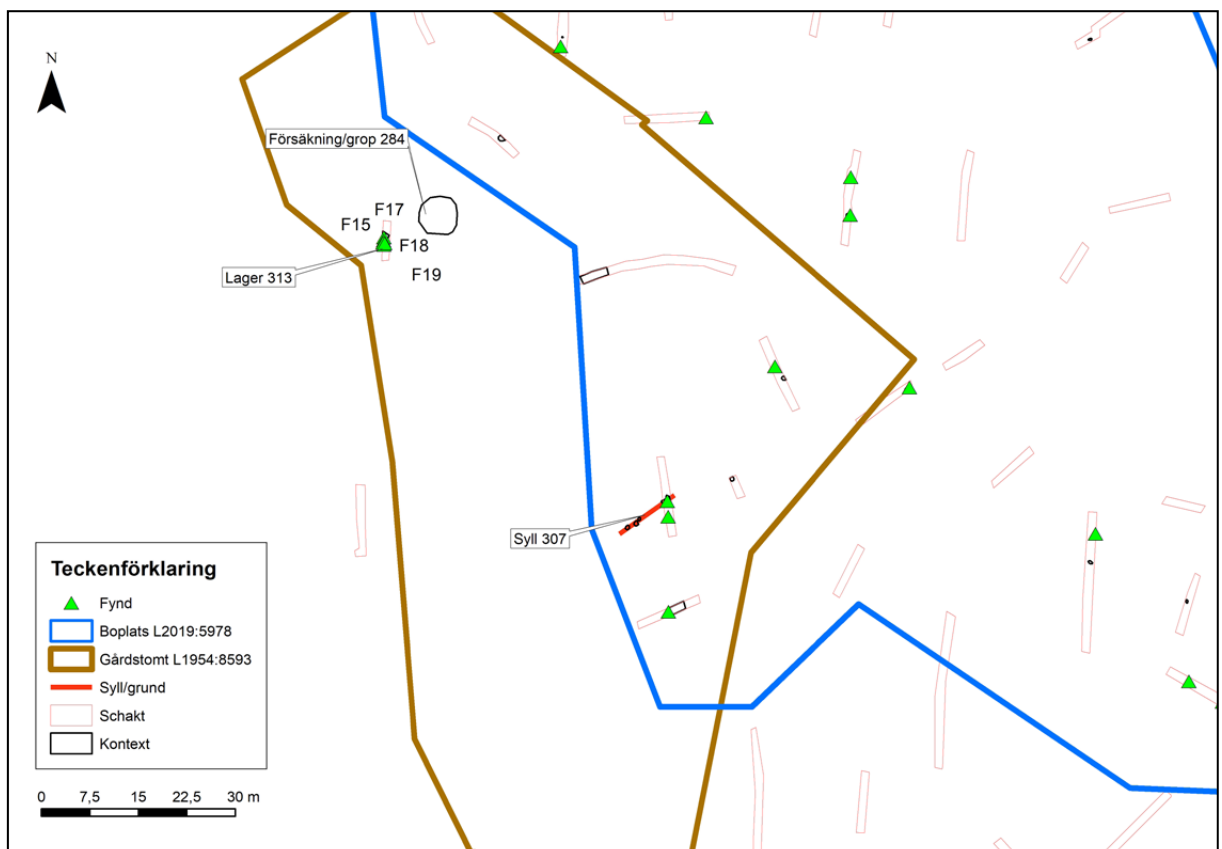
Schaktningen visade att det finns spår kvar av en äldre bebyggelse. I schakt 312 som drogs vid läget för en mindre byggnad som finns med på enskifteskartan från 1818, påträffades ett lager (A313) som möjligen kan vara spår efter denna byggnad. Lagret som framträdde strax under marknivå utgörs av något humös gråbrun siltig sand som bildar en rektangulär form inom en yta av ca. 2,5 x 1,2 m inom det upptagna schaktet (fig. 26). I lagret fanns spritt med sten mellan 0,10 till 0,35 m i

storlek. I ytan på lagret 313 framkom flera fynd (fig. 27, 28): rödgods (F15 & 19), flintgods (F17), eldslagningsflinta (F16) och fönsterglas (F18).

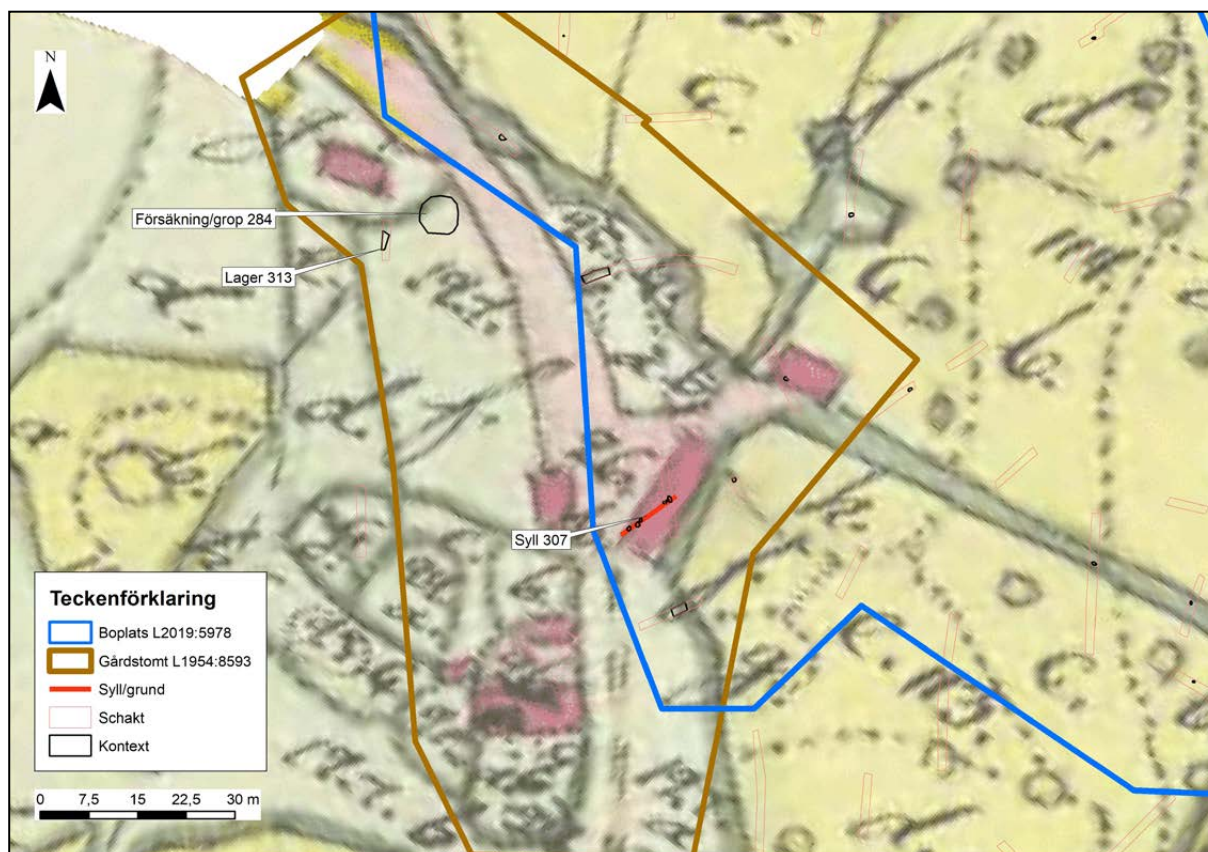
Strax norr och nordöst om det öde bostadshuset drogs schakt som även dessa låg i området för en annan byggnad, sannolikt ladugård, som finns med på enskifteskartan 1818 (fig. 29). Vid ett av schakten som låg i förlängningen av en tvärvägg kunde det konstateras att denna stensatta kant fortsatte och sannolikt utgör resterna av en stensatt grund (A307). I det upptagna schaktet består den stensatta grunden av stenblock mellan 0,4–1 m i storlek. Den del av grunden som går att ana ovan mark är sammantaget ca. 11 meter lång, vilket dock inte är avgränsande. Läget och storleken skulle väl passa in på byggnaden på enskifteskartan. I schaktet som tangerade grunden är matjordstjockleken upp till 0,4 m tjock, under detta finns ett ca. 0,15 m tjockt lätt sotigt och humöst sandigt silt lager, det är oklart om detta är kopplat till byggnaden då det finns på

Figur 27. Påträffat fyndmaterial inom lager 313 var rödgods (F15 & 19), flintgods (F17), eldslagningsflinta (F16) och fönsterglas (F18).

Figur 28. Gårdstomten L1954:8593 med påträffade kontexter.

Figur 29. Enskifteskartan från 1818 med de diskuterade lämningarna, 284 307, 313 (LSA Ljungby F46-2:2).

båda sidor av grunden. Under en av syllstenarna som ruckades vid schaktningen påträffades en bit keramik (F12) av förhistorisk karaktär, sannolikt yngre järnålder. En mindre bit järnslag (F13) påträffades också i schaktet.

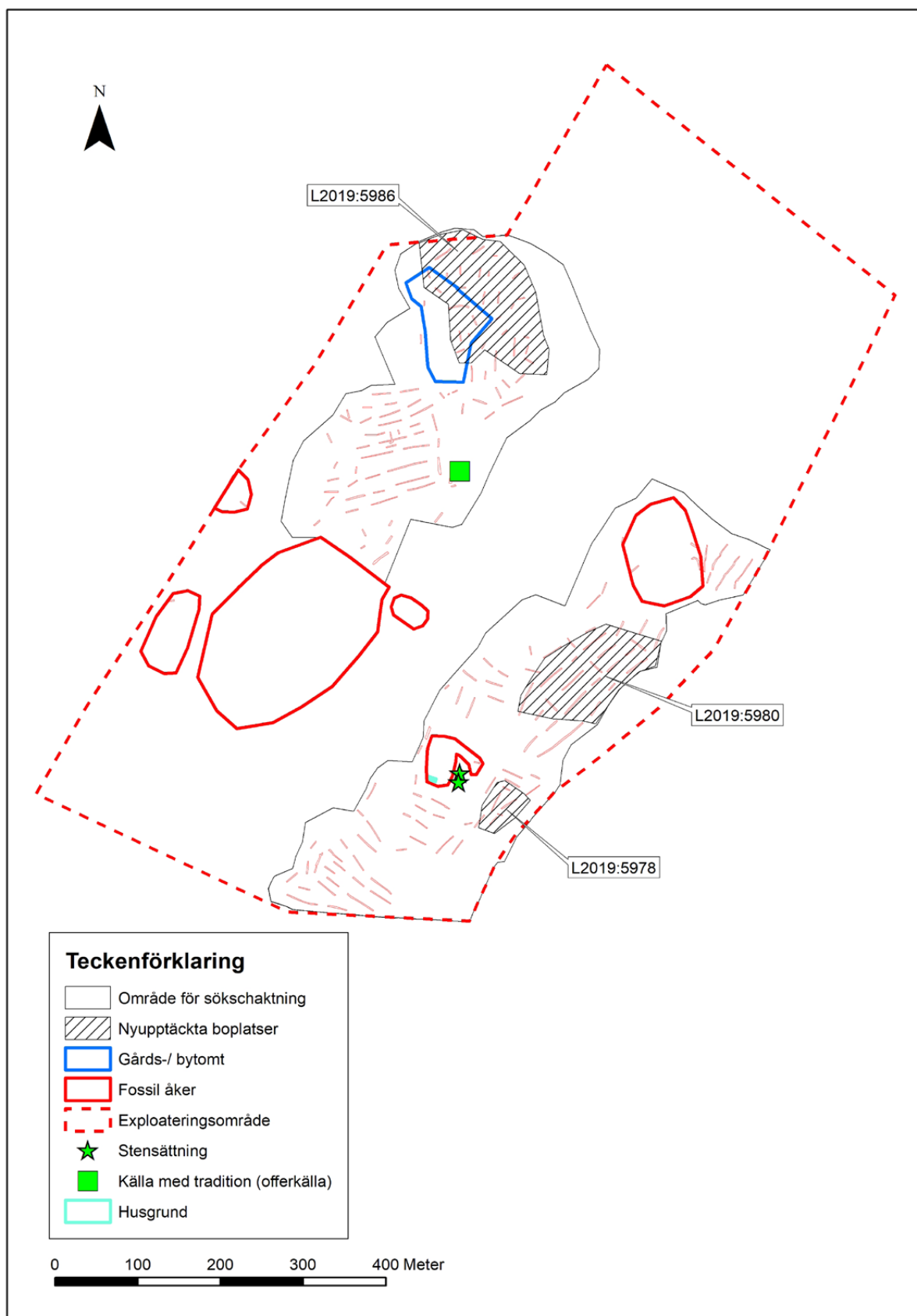
Den förmodade brunnen eller förråds-/fångstgropen (A284) ligger uppe på en höjdsträckning med uppstickande berg. Runt omkring växer flera träd. Den utgörs av en ca. 5 m i diameter sluttande fördjupning som övergår i en central djupare del, ca. 1 m djup, med sten i kanterna. Den stensatta delen är ett par meter i diameter. Stenen ger ett visst kallmurat men infallen karaktär och två större block ligger ytligast. Vid den rensning som genomfördes visade det sig att botten var något instabil vilket tyder på att den är djupare än de ca.

1 m som framgår. Exakt vad anläggningen representerar har ej kunnat klargöras, det höga topografiska läget uppe på höjdsträckningen gör dock läget som brunn svårklarlagt och möjligen är det snarare en fångst- eller förrådsgröp.

Boplatser

För att utröna förekomst av under mark dolda boplatser genomfördes en sökschaktning som omfattade 196 schakt och en yta strax under 5 000 m². Schaktningen koncentrades vid de ytor som bedömdes ha bäst förutsättning för under mark dolda sammanhang, t.ex. plana höjdlägen, torrare markområden osv.

Schaktningen resulterade i att tre tidigare okända boplatser påträffades (fig. 30).

Figur 30. Plan över de sökschaktade ytorna och de påträffade boplatserna.

Boplats L2019:5978

Boplatsen ligger i den sydöstra delen av undersökningsområdet inom dagens åkermark. Topografiskt sluttar marken något ner mot öster från höjdläget med de båda stensättningarna som låg ca. 35 m därifrån.

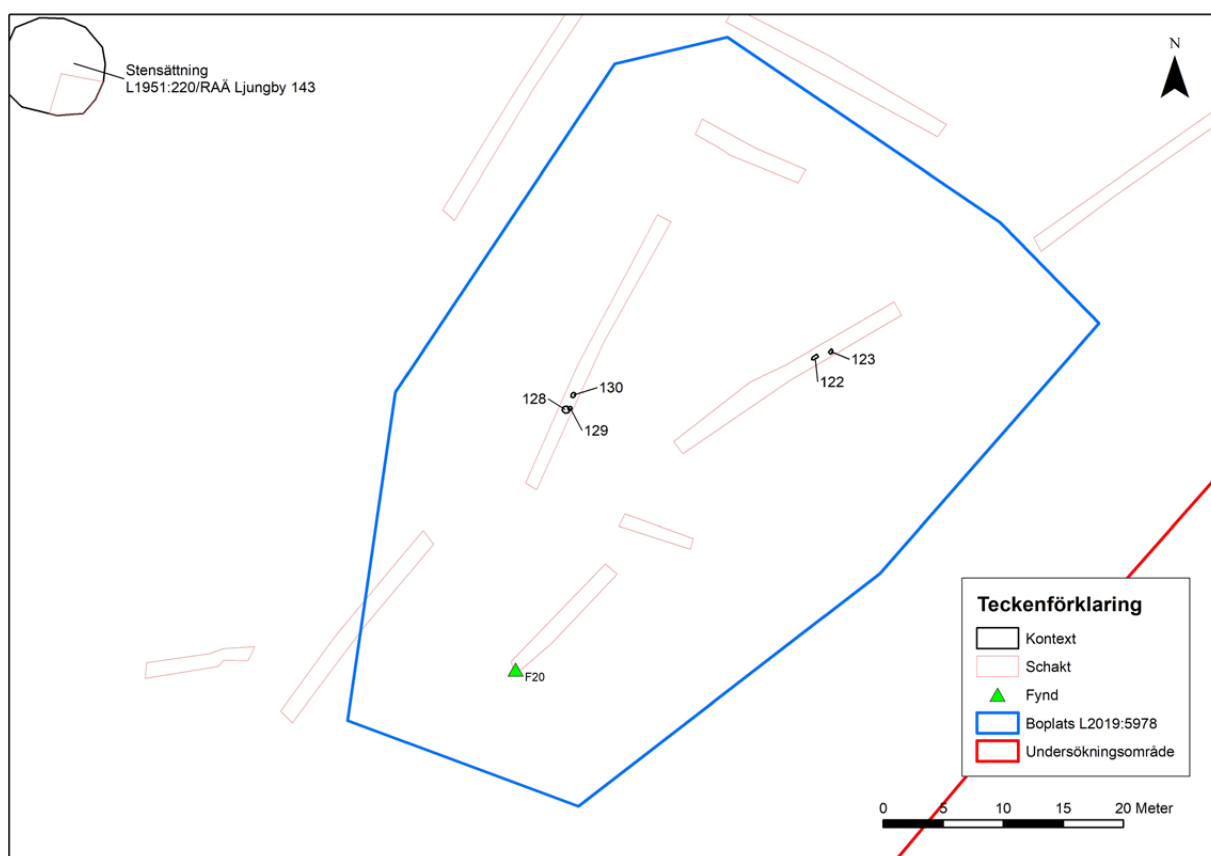
Vid sökschaktningen påträffades fem anläggningar och ett keramikfynd inom en ca. 60 x 40 m stor yta (fig. 31). Strax öster därom ligger den nedgrävda starkströmskabeln Sydvästlänken där dess skyddsområde begränsade schaktningen åt öster. De påträffade anläggningarna utgörs av de två härdarna A128 & A123, stolphålet A129 samt groparna A122 och 130. Det fynd som påträffades utgörs av ett mindre fragment keramik (F20). Detta hittades i den undre delen av matjorden.

De båda härdarna A123 och A128 är tydliga med svart sotig fyllning och inslag av skörbränd sten.

De var båda omkring 0,5 m i diameter. Stolphålet A123 och gropen/härden A130 ligger strax intill härden A128. De har båda distinkta sotiga fyllningar i ytan, där stolphålet låg direkt in mot härden (fig. 32). Gropen A122 hade även den en sotig fyllning och var 0,3 x 0,6 m stor i ytan och låg strax intill härden A123.

Boplats L2019:5980

Boplatsen ligger ute på en öppen åker och bedömdes inför denna steg 2 utredning som ett bra läge där det centralt på åkern ligger ett flackt höjdläge (fig. 33). De påträffade boplatsanläggningarna låg i huvudsak orienterade vid detta höjdläge, dock snarare i dess kanter än mitt på. Detta kan bero på att uppe på höjdläget var matjordshorizonten tunn, omkring 0,25 m, och modern odling/plöjning kan ha nött bort många av dem, vilket plogspår i den underliggande ljusa silten vittnat om. I kanterna är matjordshorison-

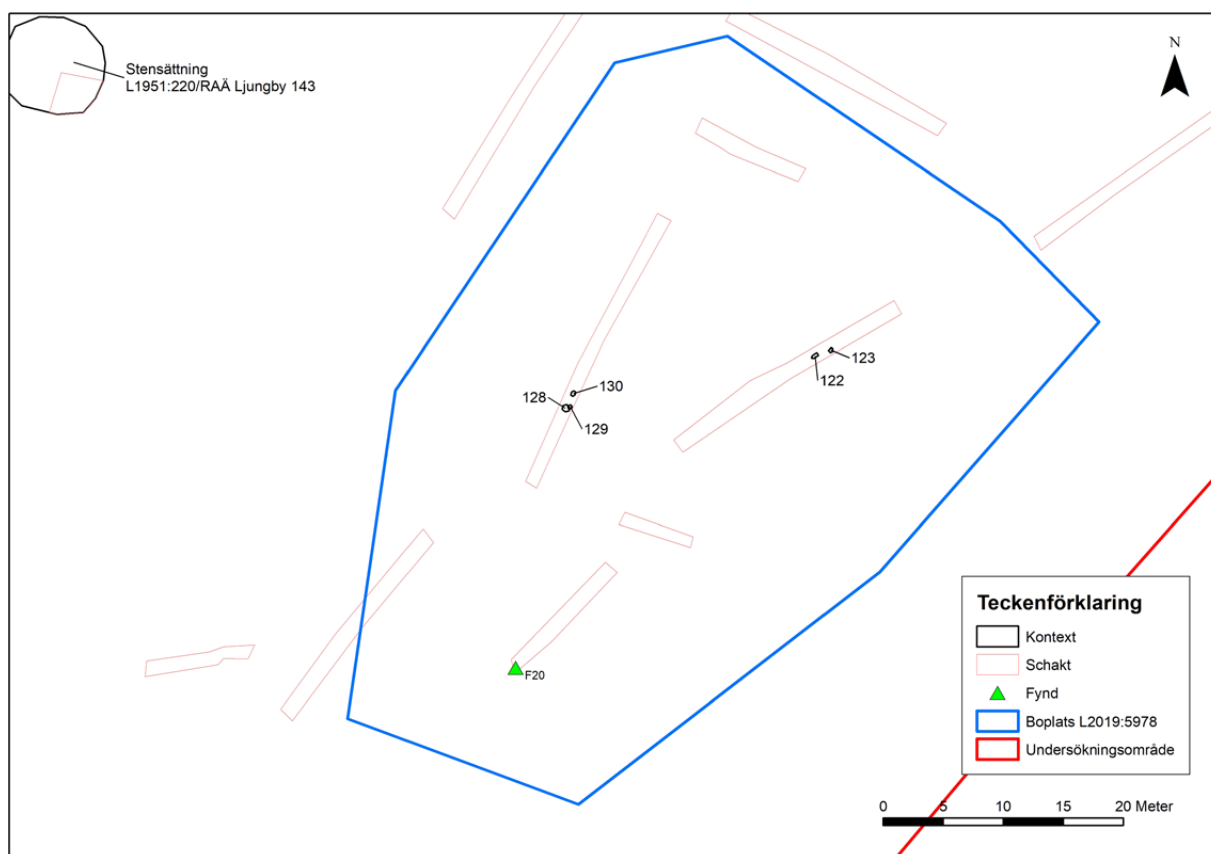
Figur 31. De påträffade kontexterna inom boplatsen L2019:5978.

Figur 32. Härden 128 och stolphålet A129. Foto mot sydväst.

Figur 33. Det flacka höjdläget. Foto mot nordöst.

Figur 34. De påträffade kontexterna inom boplatsen L2019:5980.

ten tjockare och i den östra kanten är den upp till 0,9 m tjock.

Sammantaget avgränsades boplatsen inom ramen för steg 2 utredningen till ca. 130 x 100 m. Antal påträffade anläggningar uppgår till ett 20-tal (fig. 34). Dessa utgörs av härdar men flera distinkta stolphål och gropar finns också. Några av stolphålen och groparna undersöktes för att närmare säkerställa dess status, speciellt som det finns många stenlyft inom åkern. I den södra delen av åkern finns även spår efter minst två röjningsrösbottnar som påträffades vid schaktningen.

De påträffade härdarna var 5 till antalet och låg utspridda inom området. Samtliga hade en sotig fyllning med inslag av kol och skörbränd sten. De 8 stolphålen inom ytan är generellt mellan

0,2–0,4 m i diameter och har en fyllning som varierar mellan grå till mörkgrå sandig silt. Huruvida de ingått i huskonstruktioner eller liknande går dock inte att säkert bedöma utifrån de smala sökschakten. Inom boplatsytan finns dessutom flera tolkade gropar/nedgrävningar, dessa varierade från tydlig sotig och distinkt fyllning till mer osäkra sammanhang med humös karaktär på fyllningen. Några av de mindre groparna kan också vara kraftigare stolphål (fig. 35). I den södra delen ligger ett par större nedgrävningar, A39 och A38, som har en grå siltig fyllning med bitvis raka kanter och är svårbedömda. Möjligen utgör de recenta nedgrävningar.

Inom den södra delen av boplatsområdet fanns det under matjordslagret bitvis ett lätt sotigt lager med inslag av kol. Lagret fanns framför allt

Figur 35. Grop/stolphål A4. Foto mot nordväst.

Figur 37. Stolphålen A169 och A170. Foto mot söder.

de anläggningar kom att utgå efter att de delundersökts.

Vid den aktuella steg 2 utredningen påträffades sammantaget ett fyndmaterial som består av 4 keramikskärvor, 3 slaggfragment varav två ugnsfodring/väggar, 2 flintor samt några brända ben. Keramiken bedöms sannolikt vara från den yngre delen av järnåldern. Slaggfragmenten har en förhistorisk/medeltida karaktär. Fynden påträffades i huvudsak vid rensning i schaktbotten. Inom området fanns även ett spritt yngre material såsom glas och tegelfragment som låg i matjordshorisonten, detta material har inte samlats in.

Spridda kontexter

Förutom de påträffade boplatserna hittades ett antal spridda anläggningar inom undersökningsområdet (se bilaga 2). I den södra delen av området

i kanten på en åkeryta ner mot ett kärr finns två större härdar, A100 och A101. Båda dessa hade en kraftigt sotig fyllning med skörbränd sten. Trots en intensifierad schaktning vid dessa framkom dock inga ytterligare kontexter. I området omkring boplatserna L2019:5980 finns ett par spridda anläggningar, både gropar och härdar, inte heller dessa bildade några tydliga sammanhang.

Inom den åker som ligger direkt sydväst om gårdstomten L1954:8593 framkom två kraftiga stolphål (A170 och A169). Dessa har samma storlek, ca. 0,35 m i diameter och samma typ av siltiga och sotiga fyllning med troliga stenskoningar (fig. 37). Avståndet mellan dem är ca. 1 m och deras karaktär gör att de bedöms ingått i samma sammanhang. Flera schakt togs upp runt om men inga ytterligare anläggningar eller fynd framkom i direkt närhet. Den närmaste påträffade kontexten, härden A153, ligger ca. 60 m därifrån.

Tolkning och åtgärdsförslag

Resultaten från utredningen visar att vi befinner oss i en väl samlad miljö där den historiska bebyggelsen och odlingen ligger inom ett område som togs i bruk mer permanent under sannolikt järnålder. Spåren har kunnat beläggas genom både dateringarna från odlingslämningarna samt boplatserna, där vi utifrån keramiken kan belägga aktivitet under yngre järnålder. De två tolkade stensättningarna styrker också den tidiga aktiviteten i området. Det finns även dateringar till äldre perioder (förromersk och romersk järnålder) i de odlingslämningar som ligger närmast de båda stensättningarna, vilket också skulle kunna härröra från aktivitet kopplat till gravarna snarare än odling. I denna del av Lagandalen finns flera undersökningar som berört stensättning av liknande typ från denna period (Emilsson 2019).

Kopplingen mellan bebyggelsen under yngre järnålder och de historiska bytomterna är tydlig i länet. I närområdet finns flera exempel på en rumslig koppling mellan den medeltida/historiska bebyggelsen och lägena för järnåldersgravfältet, där t.ex. Tofta och Hovdinge som ligger några km från undersökningsområdet båda har medeltida namnbelägg och ligger placerade vid gravfält (Fornsök). I den genomförda landskapsanalysen lyfts det även fram bebyggelseetablering i området för Eka och en möjlig föregångare till Ekalund i form av Lunda samt en etablering i anslutning till L1954:8891 kring mellersta järnålder, där en ödeläggelsefas t.ex. under senmedeltid kan möjligen ha lett till en förändring i struktur och enheter innan de historiska formationerna som vi känner till genom skiftena togs sin form.

Sammanfattningsvis visar området att det finns en landskapsdynamik där bebyggelse och odling förändrats, ödelagts och återupptagits från sannolikt mellersta järnålder och framåt. Det sammanställda resultatet visar att det finns en mycket god potential att gå vidare med området och fördjupa kunskapen om den bebyggelse- och odlingsutveckling som sker under äldre/yngre järnålder som sedan ligger tillgrund för den historiska utvecklingen.

Boplatserna och den historiska gårdstomten Ekalund L1954:8593

Den specifika frågeställningen inför utredningen angående gårdstomten var om det finns lämningar som är äldre än 1850 bevarade och vilken utbredning dessa lämningar har. Den sökschaktning som genomförts visar att det finns rester efter en äldre bebyggelse. De lämningar som hittades ligger även i anslutning till byggnader som är avtecknade på enskifteskartan från 1808. Läget intill boplatzen L2019:5986 som uppvisar spår från yngre järnålder indikerar att det möjligen skulle kunna finnas ännu äldre bebyggelse spår inom gårdstomten (se diskussion ovan).

Utifrån resultatet föreslås en vidare förundersökning för att närmare bedöma innehåll och utbredning.

Boplatser L2019:5978, L2019:5980 samt L2019:5986

Frågeställningen som berörde de potentiella boplatsområdena var om det finns bevarade boplatser dolda under mark och vilken utbredning dessa har. Resultatet av sökschaktningen är att

tre boplatser påträffades som översiktligt även avgränsats. Bedömningen är att alla tre i huvudsak är förhistoriska, där de daterande spåren i form av keramik inom framför allt L2019:5986 visar på yngre järnålder. Men det går inte utesluta att även äldre perioder eller medeltid kan vara representerade. Några spridda dateringar från röjningsröseområdena närmast boplatserna gav resultat till såväl neolitikum som bronsålder och äldre järnålder, vilket skulle kunna representera boplatssaktivitet snarare än röjning för odling.

Boplatserna L2019:5978 som uppvisar en handfull boplatseranläggningar och ett fynd är intressant i relation till de båda stensättningarna som ligger på höjdläget strax väster om boplatserna. Strax söder därom ligger även den tidigare registrerade bytomt/gårdstomten L1954:8592.

Boplatserna L2019:5980 ligger inom ett relativt stort område och uppvisar ett 20-tal anläggningar. Karakteren och sammanhangen på anläggningarna gör att det går att misstänka att det finns eventuella huskonstruktioner inom ytan, även om det inte går att få säkert svar på detta innan större ytor friläggs. Det finns en del plogspår på det högsta läget inom boplatserna, men det är oklart i vilken grad de påverkat eventuella arkeologiska spår.

Boplatserna L2019:5986 ligger vid den historiska bytomt/gårdstomten Ekalund (L1954:8593). Det keramikmaterial som påträffades bedöms sannolikt vara från yngre järnålder och för att vara vid en steg 2 utredning i länet får detta ses som omfattande. Några bitar slagg/ugnsväggar vittnar även om att det funnits en järnhantering inom boplatserna.

De tre påträffade boplatserna L2019:5978, L2019:5980 samt L2019:5986 uppvisar alla en vidare arkeologisk potential och föreslås gå vidare till förundersökning.

Källa med tradition, L1954:8150

Avsikten med steg 2 utredningen av källan var att se om det fanns några bevarade spår av konstruk-

tioner, källor/fynd och vilken datering i så fall dessa hade.

Den schaktning och metalldetektering som genomfördes intill den omgrävda källan påvisade inga relevanta fynd eller kontexter som styrkte att det rört sig om en offerkälla. Möjligen finns en stenkant i den södra delen som skulle kunna vara del av en ursprunglig konstruktion, men även denna är omörd och inte intakt. På grund av detta föreslås inga vidare arkeologiska åtgärder.

Husgrund L1951:219

Frågeställningen angående den historiska husgrunden var om det närmare gick att klargöra dess fornlämningsstatus.

Vid den rutgrävning och metalldetektering som genomfördes inom husgrunden påträffades inget tydligt daterande material som avgjorde om grunden är äldre eller yngre än 1850. Vid en eventuell förundersökning skulle en mindre insats kunna göras, exempelvis en datering på det trämaterial som tolkades som golvbjälkar för att se om detta kan klargöra byggnadens fornlämningsstatus (dock finns risken med en bred datering). Ur en publik synvinkel bedöms husgrunden ha en god potential och är väl lämplig för t.ex. en publikt inriktad undersökning.

Möjliga gravar, L1951:220 och L1951:221

Syftet med undersökningen av de båda möjliga stensättningarna var att bedöma om det var gravar eller någon annan typ av fornlämnning. Avsikten var även att undersöka om under mark dolda gravar fanns inom åkermarken.

Båda de förmodade stensättningarna har genom avtörvning styrkts i sin tolkning som potentiella gravar. Det bör dock framhållas att det enbart okulärt är svårt att klargöra gravstatus (Emilsson & Lundholm 2019). Tillsammans med krönläget och dateringen av de intilliggande odlingslämningarna såväl som påträffandet av boplatserna bedöms sannolikheten som gravar hög. Läget på gravarna kan jämföras med de som undersöktes

vid Berga där utspridda stensättningar från äldre järnålder/bronsålder låg orienterade omkring mindre höjdlägen (Åhman 1983; Emilsson m.fl. 2017).

Inga ytterligare dolda gravar framkom inom åkermarken. Det går dock inte att utesluta att det kan finnas fler gravar intill L1951:220 och L1951:221.

Den fossila åkermarken

Vad gäller den fossila åkermarken har fokus vid utredningens steg 2 legat på att bedöma de mindre ytor med röjningsrösen som bland annat bevarats i kanten av den odlingsmark som brukats under historisk tid. Dateringarna från dessa visar att det verkar finnas ett aktivt odlingskede under början av yngre järnålder. En kartering har även gjorts av den större fossila åkermarken L1951:222 som redan vid steg 1 bedömdes ha fornlämningsstatus och som därför inte har utretts i detta steg.

Som det framhålls i landskapsanalysen finns det möjlighet att följa odlingsutvecklingen i området under det dåligt kända förändringsskedet vid övergången mellan äldre och yngre järnålder. Det finns en särskilt hög potential i möjligheterna till en fortsatt undersökning av det större röjningsröseområdet L1951:222 eftersom här kan finnas en ovanlig möjlighet att studera ett odlingsområde

som kan ha anlagts under yngre järnålder och kan ha övergetts under senmedeltid. Något som är mycket ovanligt i Småland. De mindre, nu utredningsgrävda ytorna med fossil åkermark kan här bidra med möjligheter till jämförelser mellan odlingsmarken i öster vid Ekalund och den i anslutning till Eka i väster. Fynd av keramik från yngre järnålder vid både Eka och Ekalund visar på möjligheterna att ur olika perspektiv studera odlingsutveckling och bebyggelse i området. Möjligheterna att bygga vidare på kunskapen från projektet E4-Hamneda med sin djupgående analys av utveckling i Lagadalen bedöms som särskilt goda.

Då en relativt stor insats omfattade den fossila åkermarken i detta steg, bedöms det inte vara nödvändigt att de mindre områdena L1951:217, 218 och 223 omfattas av en eventuell förundersökning, utan att de kan ingå i en eventuell senare slutundersökning. Den arkeologiska potentialen ligger i området som helhet snarare än de enskilda agrara lämningarna och åkerytorna, vilket gör att det går att fokusera på några av sammanhangen snarare än alla.

Den fossila åkern L1951:222 som i detta steg omfattades av en kartering föreslås ingå i en förundersökning.

Referenser

- Artelius, T. 2010. Den gamla och den nya döden. Om vikingatidens förkristna begravningar, religiösa idéer och religionsskiftet. Jönköpings läns museum arkeologisk skriftserie:1.
- Billström, L. 2015. Arkeologisk undersökning Hallsjö 6:1. Hallsjö bytomt, Småland, Kronobergs län, Ljungby kommun, Dörarps socken, Hallsjö 6:1, fornlämning Dörarp 133:1. Statens Historiska museer Arkeologiska uppdragsverksamheten. Rapport 2015.38.
- Björkman, L. 2018. Detaljerad pollenanalytisk undersökning av en lagerföljd från Eka mosse i den norra delen av Ljungby i Ljungby socken och kommun. Viscum pollenanalys & miljöhistoria 2018-05-25.
- Burström, M., 1991. Arkeologisk samhällsavgränsning: en studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland. Diss. Stockholm: Univ.
- Emilsson, A, & Alexandersson, K. 2016. E4 Ljungby – Delsträcka syd. Arkeologisk förundersökning 2016. RAÄ 134, 135, 136 samt 120:1. Ljungby socken & kommun, Kronobergs län. Kalmar läns museum rapport 2016:18.
- Emilsson, A., Alexandersson, K. & Lundholm, S. 2017. E4 Ljungby – Delsträcka norr. Arkeologisk förundersökning 2016. RAÄ Berga 343, 344, 345, 347 & 348. RAÄ Dörarp 195, 196, 197 & 199. Ljungby kommun, Kronobergs län. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2017:1. Emilsson, A. 2019. Sammanställning och diskussion om undersöktastensättningar i Kronobergs län.
- Emilsson, A & Alexandersson, K. 2019. E4 Ljungby – delsträcka syd. Arkeologisk undersökning 2017. RAÄ 134, 138 samt 139, Ljungby socken & kommun, Kronobergs län. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2019:15.
- Emilsson, A. 2019. Sammanställning och diskussion om undersöktastensättningar i Kronobergs län. I: Emilsson, A & Alexandersson, K. 2019. E4 Ljungby – delsträcka syd. Arkeologisk undersökning 2017. RAÄ 134, 138 samt 139, Ljungby socken & kommun, Kronobergs län. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2019:15.
- Emilsson, A & Lundholm, S. 2019. Graven i röset bredvid. I: Lekberg, mfl (red). 2019. Från jägare till stormän. Utgrävningar inför E22 söder om Kalmar 2014.
- Granath, Y. 2003. Del av röjningsröseområde RAÄ 119 Ljungby NV industriområde: Ljungby socken och kommun, Kronobergs län, Småland: Särskild arkeologisk undersökning. Växjö: Smålands museum rapport 2004:1.

- Hulting Lindgren, C. & Bengtsson, M. 2006. Särskild arkeologisk undersökning. Eka 3:6, RAÄ 60:1. Ljungby socken, Ljungby kommun, Småland. Wallin kulturlandskap och arkeologi. Rapport 2006:14.
- Knarrström, B. 2000. Tidigmesolitisk bosättning i sydvästra Småland. En komparativ studie över stenteknologi och regionala bosättningsmönster med utgångspunkt i en boplats vid Hamneda. I: Lagerås, P (red.) Arkeologi och paleoekologi i sydvästra Småland. Riksantikvarieämbetet Arkeologiska undersökningar skrifter No 34. Lund
- Kronberg, O. Billström, L & Stark, K. 2014. Arkeologisk utredning och förundersökning 2012. Sydvästlänken. Delsträckan Barkeryd – Hurva, Småland, Kronobergs län, Ljungby och Markaryd kommuner. Dörarp, Berga, Kånna, Hamneda, Traryd och Markaryd socknar. UV Syd rapport 2014:34.
- Lagerås, P. 2000. Järnålderns odlingssystem och landskapets långsiktiga förändring. Hamnedas röjningsröseområden i ett paleoekologiskt system. I: Lagerås, P. (red.) Arkeologi och paleoekologi i sydvästra Småland. Tio artiklar från Hamnedaprojektet. Riksantikvarieämbetet Avdelningen för arkeologiska undersökningar Skrifter No 34. Lund.
- Lagerås, P, 2013. Agrara fluktuationer och befolkningsutveckling på sydsvenska höglandet tolkade utifrån röjningsrösen. Fornvännen 2013:4. Lagerås, P, 2013. Agrara fluktuationer och befolkningsutveckling på sydsvenska höglandet tolkade utifrån röjningsrösen. Fornvännen 2013:4.
- Lagerås, P, 2015. Regional variation i jordbruks- och bebyggelseutveckling på sydsvenska höglandet. I: Agrarlämningar i det nutida samhället. Vad har gjorts och hur går vi vidare med undersökningar, värdering och handläggning av agrara lämningar? Rapport från seminarium i Jönköping 17-18 april 2013. JASS:5. Jönköping
- Nilsson, L. 1991. Grav och fossilt kulturlandskap, Åby 1:16, Berga sn, Småland. Smålands museum Kulturhistorisk undersökning 34.
- Persson, C. 2012. Den hemliga sjön: en resa till det småländska inlandet för 9000 år sedan Institutionen för historiska studier. GOTARC. Series B, Gothenburg archaeological thesies. Göteborg
- Selling, S. 1966. En undersökning på gravfältet Kånna högar. Kronobergsboken 1966.
- Salminen, L. 1993. Arkeologisk utredning inför utbyggnadsplaner för industriområde vid Eka by, Ljungby socken, Sunnerbo härad. Smålands museum 1993.
- Skoglund, P. 1994. Eka by, Ljungby socken, Ljungby kommun. Arkeologisk förundersökning. Smålands museum. SmH 1538:3, 1548:9. Smålands handlingar. Riksarkivet.
- Skoglund, P. Thorén, H. Torstendotter Åhlin, I. Regnell, M. 1997. Arkeologisk förundersökning. E4. Hjulsnäs-Herrabacken. Småland, Ljungby kommun, Hamneda socken. Rapport UV Syd 1997:26.
- Svanberg, F. 2003a. Decolonizing the Viking Age 2. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 8°, no. 43. Stockholm.

Svanberg, F. 2003b. Death rituals in south-east Scandinavia AD 800-1000. Decolonizing the Viking Age 2. Acta Archaeologica Lundensia. Series in 4°, no. 24. Stockholm. 2003.

Åhman, E. 1983. Gravfält, förromersk järnålder, Hulan 1:10 och 1:29, Berga sn, Småland. Smålands museum Kulturhistoriskundersökning 21

Åhman, E. 2015. Kvinnan med ormråken. Om en benrik vikingatida kvinnograv i Lagadalen. I Söderström, U. (red.) Döden. M-ark & Kalmar läns museum.

Åstrand, J. 2007. Arkeologisk utredning. Österdal. Ljungby socken och kommun. Smålands museum rapport 2007:99

Åstrand, J., Ring, C. 2017. Replösa – boplats och hantverksområde från vikingatid och tidig medeltid. Arkeologisk undersökning 2015. RAÄ 59:1, Replösa 4:40, Ljungby socken och kommun, Småland. Kalmar läns museum rapport 2017:02

Åstrand, J. & Vestbö Franzén, Å. 2018. Eka. Arkeologisk utredning steg 1, 2018. Delar av Eka 3:3 och 3:6, Ljungby kommun, Kronobergs län, Småland. Kalmar läns museum arkeologisk rapport 2018:09.

Kartmaterial

Lantmäterimyndigheternas arkiv:

Eka Akt nr: 07-ljj-48, Laga skifte 1851

Lantmäteristyrelsens arkiv:

Eka 1-2, Akt nr: F46 2:1, Storskifte på utmark/utägor, Abraham Bergius 1798.

Eka 1-2, Akt nr: F46 2:2, Enskifte på inägor, Alexander Otto Lagergren 1818.

Ljungby socken, Akt F46 1:1, Avmätning, Alfred Emil Modeè 1849.

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr:	431-5263-2018
Kalmar läns museums dnr:	33-358-2018
Projektnummer KLM:	A1929
Uppdragsgivare:	Ljungby kommun
Landskap:	Småland
Kommun:	Ljungby
Socken:	Ljungby
Fastighet:	Eka 3:3 & 3:6
Fornlämningsnr:	L1951:217, L1951:218, L1951:219, L1951:220, L1951:221, L1951:222, L1951:223, L1951:224, L1951:225, L1954:8150, L1954:8593, L2019:5978, L2019:5980, L2019:5986
X koordinat:	6302618 (N)
Y koordinat:	435444 (E)
Latitud:	N 56° 51.7706'
Longitud:	E 13° 56.4708'
M ö h:	150–155
Fältarbetstid:	2019-10-07 till 2019-10-28
Personal:	Andreas Emilsson, Albion Rexhepi och Ådel Vestbö Franzén.
Foto, Du-nummer:	DU318
Fyndnummer:	1–22
Fynd:	Fynden förvaras i väntan på fyndfördelning i Kalmar läns museums magasin under sitt KLM-nummer. Fynden finns registrerade i en för ändamålet upprättad Microsoft Access-databas.
Analys:	Ångström Laboratoriet/Uppsala universitet. Erik Danielsson/Vedlab.
Tidsålder:	Järnålder och historisk tid
Dokumentation:	All dokumentation förvaras på KLM.
Inmätning:	Koordinater och höjdangivelser i rikets koordinatsystem SWEREF 99Tm och RH2000.

Arkeologiska steg

Arkeologiska undersökningar kan genomföras i tre övergripande etapper: Arkeologisk utredning, arkeologisk förundersökning och arkeologisk undersökning. Alla beslut om arkeologiska åtgärder fattas av Länsstyrelsen i det berörda länet. Mer om de olika stegen går att läsa här: <http://www.raa.se/kulturarvet/arkeologi-fornlamningar-och-fynd/den-uppdraagsarkeologiska-processen/>

Arkeologisk utredning

En arkeologisk utredning kan delas upp i två steg.

Steg 1: En arkeologisk utredning steg 1 innebär generellt en inventering i fält, kartstudier och sammanställning av tidigare inventeringar och undersökningar som genomförts inom det berörda området.

Steg 2: Syftet med en utredning steg 2 är att genom en fältundersökning ta reda på om några fasta fornlämningar eller kulturlämningar finns inom aktuellt område. En fältundersökning innebär vanligen att provgropar eller sökschakt tags upp med grävmaskin. Ifall arkeologiskt intressanta objekt påträffas kan det därefter bli aktuellt med en förundersökning.

Förundersökning

Avsikten med en förundersökning är att genomföra en begränsad fältundersökning inom en känd fornlämning. Vid en förundersökning kan bland annat frågor om fornlämningens avgränsning, ålder och komplexitet behandlas. Länsstyrelsen kan sedan utifrån förundersökningens resultat besluta om en särskild arkeologisk undersökning (slutundersökning). Man kan vid behov utföra flera förundersökningar för att besvara olika frågor omkring en fornlämning.

Arkeologisk undersökning

En särskild arkeologisk undersökning är det sista steget som genomförs om ett planerat arbetsföretag inte kan undvika en fornlämning och i fall det bedöms att den berörda fornlämningen kan antas tillföra ny arkeologisk kunskap. Vid en arkeologisk undersökning tas delar eller hela fornlämningen bort och dokumenteras.

Facktermer och ordlista

Anläggning

En arkeologisk anläggning avser olika slags lämningar som är skapade av människor som exempelvis gropar, stolphål och härdar.

Avslag

Spår efter förhistorisk redskapstillverkning i form avslagna bitar i flinta eller andra bergarter.

Boplats

Plats där man under förhistorisk tid vistats eller bott och där det finns spår efter exempelvis föremål, anläggningar och byggnadslämningar.

Bronsålder

Tidsperioden vara från 1700 f.Kr. till 500 f.Kr. och är den första metallåldern.

¹⁴C-datering

Dateringsmetod som bygger på sönderfallet av den radioaktiva kolatomen ¹⁴C. Denna finns i organiskt material som exempelvis ben och träkol.

Folkvandringstid

Den mellersta delen av järnåldern ca. 400–550 e.Kr.

Fornminnesregistret/Fornsök

Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering påbörjades i Sverige på 1930-talet. Fornminnesregistret finns tillgängligt i digital form (fornsök).

Fossil åker

Varaktigt övergiven åkermark med spår efter olika formelement som exempelvis röjningsrösen, diken och terrasskanter.

Fyndplats

Fyndplats för enstaka eller fåtal föremål/artefakter från förhistorisk tid, medeltid eller äldre historisk tid. Avser plats för fynd som man kan anta inte medvetet har deponerats på platsen

och/eller där det påträffats för få fynd för att området ska kunna bedömas som boplats.

Förhistorisk tid

Förhistorisk tid är i Sverige tiden före 1050 e.Kr.

Förromersk järnålder

Den tidigaste delen av järnåldern från 500 f.Kr. till Kristi födelse.

Gravfält

Ett område med fler än fem förhistoriska gravar. Gravfälten kan vara stora och synliga ovan mark eller helt dolda under marken.

Gravröse

Förhistorisk grav med välvd profil, uppbyggd av stenar utan synlig inblandning av sand eller jord.

Härd

Benämning för eldstad.

Inägomark

Den del av byns eller gårdens mark som utgjordes av åker och äng och som oftast var avgränsad från utmarken av gårdesgårdar.

Makrofossilanalys

Studie och identifiering av växtrester. En makrofossilanalys kan bidra med kunskap om bland annat odling, kost och miljö.

Neolitikum

Yngre stenålder (ca. 3900–1700 f.Kr.). Neolitikum är den period av stenåldern där jordbruket introduceras.

Pollenanalys

Studie av pollenkorn i torv och sediment. Genom att se vilken pollensammansättning som funnits i daterade skikt i torvlagren kan man se hur växtlighet och odling set ut under olika tidsperioder.

Röjningsröse

Ansamling av sten kopplat till stenröjning i samband med odling eller annan verksamhet.

Senneolitikum

Den sista delen av yngre stenålder (neolitikum) som infaller ca. 2300–1700 f.Kr.

Skifte

Lantmåteriförrättning där mark fördelas mellan olika ägare. Skiftena var jordreformer som syftade till att effektivisera jordbruket genom att bland annat samla ofta små och spridda enskilda ägor i större sammanhängande enheter. Enskifte eller storskifte gjordes ofta under sent 1700-tal/tidigt 1800-tal och laga skifte från 1820-talet och framåt.

Skålgrop

I sten huggen grop, oftast från 5–10 till över 30 mm stor. Dateras ofta till bronsålder men finns även från andra perioder och sätts ofta i samband med fruktbarhetskult. Se även hållristning.

Stensättning

Förhistorisk grav som är flackt uppbyggd av sten och en fyllning av jord.

Utmark

Markområde utanför inägorna ofta med beten och skog. Till skillnad mot inägorna som var fördelade på byns olika hemman brukades utmarken normalt gemensamt av byn. Ofta var utmarken gemensam för flera byar.

Vedartsanalys

Identifiering av träslag som kan genomföras på träkol som obränt trä. Informationen kan användas för att höja precisionen vid ¹⁴C-datering samt funktions- och miljöanalyser.

Vendeltid

Ligger i den yngre delen av järnåldern ca. 550–790 e.Kr.

Vikingatid

Ligger i den yngre delen av järnåldern ca. 790–1066 e.Kr.

Yngre bronsålder

Den senare delen av bronsålder, från ca. 1000 f.Kr. till 500 f.Kr.

Äldre järnålder

Tidsperioden från ca. 500 f.Kr. till 400 e.Kr.

Bilagor

Bilaga 1. Kontextlista	66
Bilaga 2. Schaktplaner	69
Bilaga 3. Schakttabell	72
Bilaga 4. Fyndlista	78
Bilaga 5. Vedartsanalys, Erik Danielsson, Vedlab	79
Bilaga 6. ¹⁴ C-analys, Karl Håkansson/Melanie Mucke, Uppsala universitet.	82

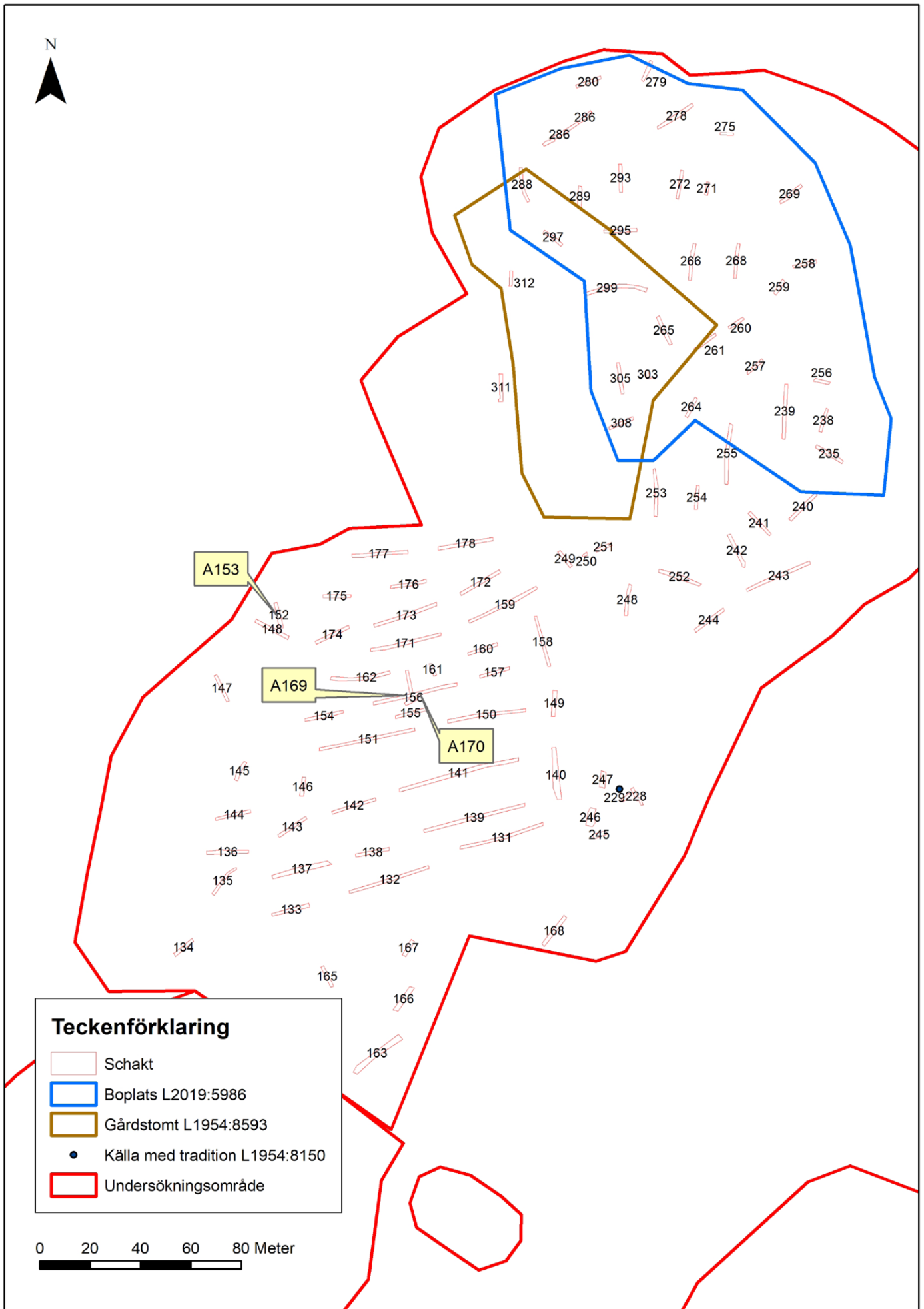
Bilaga 1. Kontextlista

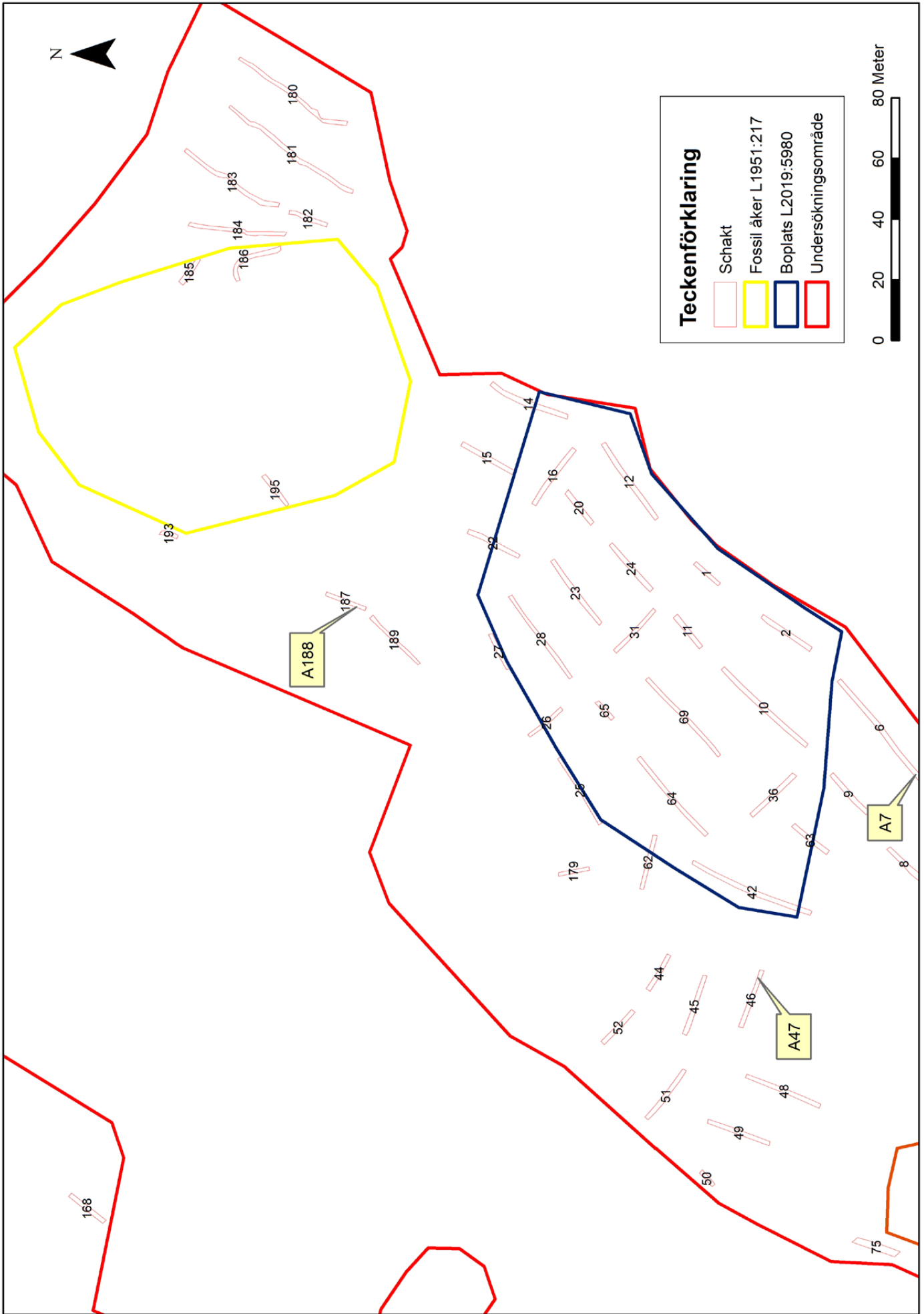
Id	Typ	Längd (m)	Bredd (m)	Djup (m)	Beskrivning
3	Hård	1,17	0,4	0,25	Svart sotig fyllningsfärg, blandad med lite sten mellan 0,04–0,10 m i storlek. Snittades i schaktkanten.
4	Grop	0,5	0,4		Grå sandig silt med inslag av sten.
5	Grop	0,47	0,36		Grå till mörkgrå sandig silt med inslag av småsten i fyllningen.
7	Röjningsröse				Förmodat rest av borttaget röjningsröse. Låg ovanför den sandig siltiga moränen. Sten mellan ca 0,10–0,30 m i storlek. Det hittas även små fragment av tegel på toppen av röset.
13	Hård	0,65	0,5		Hård med en fyllning av skörbränd sten. De eldpåverkade stenarna i hårdens är mellan 0,04-0,12 m stora. Sot och kol i fyllningen.
17	Nedgrävning	0,7	0,5		Ansamlig av sten i en fördjupning Stenar som har en storlek på mellan 0,05–0,2 m.
18	Stolphål	0,31	0,26		Mörkgrå sandig silt.
19	Stolphål	0,22	0,18	0,08	Ljusgrå fyllning av sanid silt med sotiga fläckar.
21	Hård	0,6	0,4		Grå till svart sotig fyllning med skörbränd sten.
29	Stolphål	0,3	0,3		Svart något flammig. Sot och kol.
30	Stolphål	0,3	0,3		Mörkgrå något sotig fyllning. Något osäkert.
34	Röjningsröse	3,5	1,4		Röjningsrösebotten. Sten mellan 0,10–0,30 m i storlek.
35	Ruta	1	1	0,15	Grävdes i botten på ett kompakt mörkgrå/brunt matjordslager där flera bitar kol påträffades. Inga fynd.
37	Ruta	1	1	0,15	Lager med inslag av kol i fyllningen, vid botten påträffas en stor sotfläck blandat med stora såväl som små bitar kol
38	Nedgrävning	4	0,85		Nedgrävning med grå fyllningsfärg, som har inslag av småbitar av kol. Svårbedömd, ev recent.
39	Nedgrävning	4	1,2		Gråbrun något flammig silt. Svårbedömd möjligen recent.
40	Grop	0,7	0,4		Mörkgrå fyllningsfärg med några bitar kol.
41	Sotfläck	0,47	0,47		Tunn sotfläck. Osäker.
43	Grop	0,6	0,5		Mörkgrå lätt sotig fyllning.
44	Stolphål	0,4	0,3		Stolphål med mörkgrå fyllningsfärg och inslag av kol. Det ligger 5 stenar i kanten runt om vilka är mellan 0,1–0,2 m stora. Dessa kan utgöra en skoning.
47	Stolphål	0,3	0,23	0,14	Homogen mörkgrå silt.
53	Grav	8,5	8	0,4	L1951:220/RAÅ 143. Ca 25% av röset avtorvades.
54	Ruta	3,5	3,5	0,1	Avtorvad del av L1951:220. Sten mellan ca 0,1–0,5 m i storlek. Huvuddelen är dock mellan 0,2–0,3 m. De större stenarna ligger bitvis löst vilket delvis kan bero på det endurospår som löper precis intill, men sannolikt har även en del röjningssten lagts ovanpå. En del av denna större sten ligger även precis i kanten på stenpackningen, det går dock inte med säkerhet säga om det är en kantkedja eller ej. Vid den metelldetektering som genomfördes framkom några utslag men dessa valdes ej att undersökas i detta steg. Stensättningen ligger på ett kronläge, precis ovanför berggrund.
55	Grav	9	7	0,4	L1951:221/RAÅ 144. Ca 50 % avtorvades.
56	Ruta	4	3	0,1	Avtorvad del av L1951:221 Sten mellan 0,1 till 0,6 m. Huvuddelen av stenen i packningen är mellan 0,15–0,3 m stor, där den större stenen främst ligger i tolkade kantkedjor. Den avtorvade ytan har en ganska tydlig inre kantkedja med stora stenar, och innanför den kantkedja ser man en majoritet mellanstora stenar som ligger packade ihop och majoriteten av dem ser ut att ligga placerade under en lägre lager än vad de stora stenarna som bildar

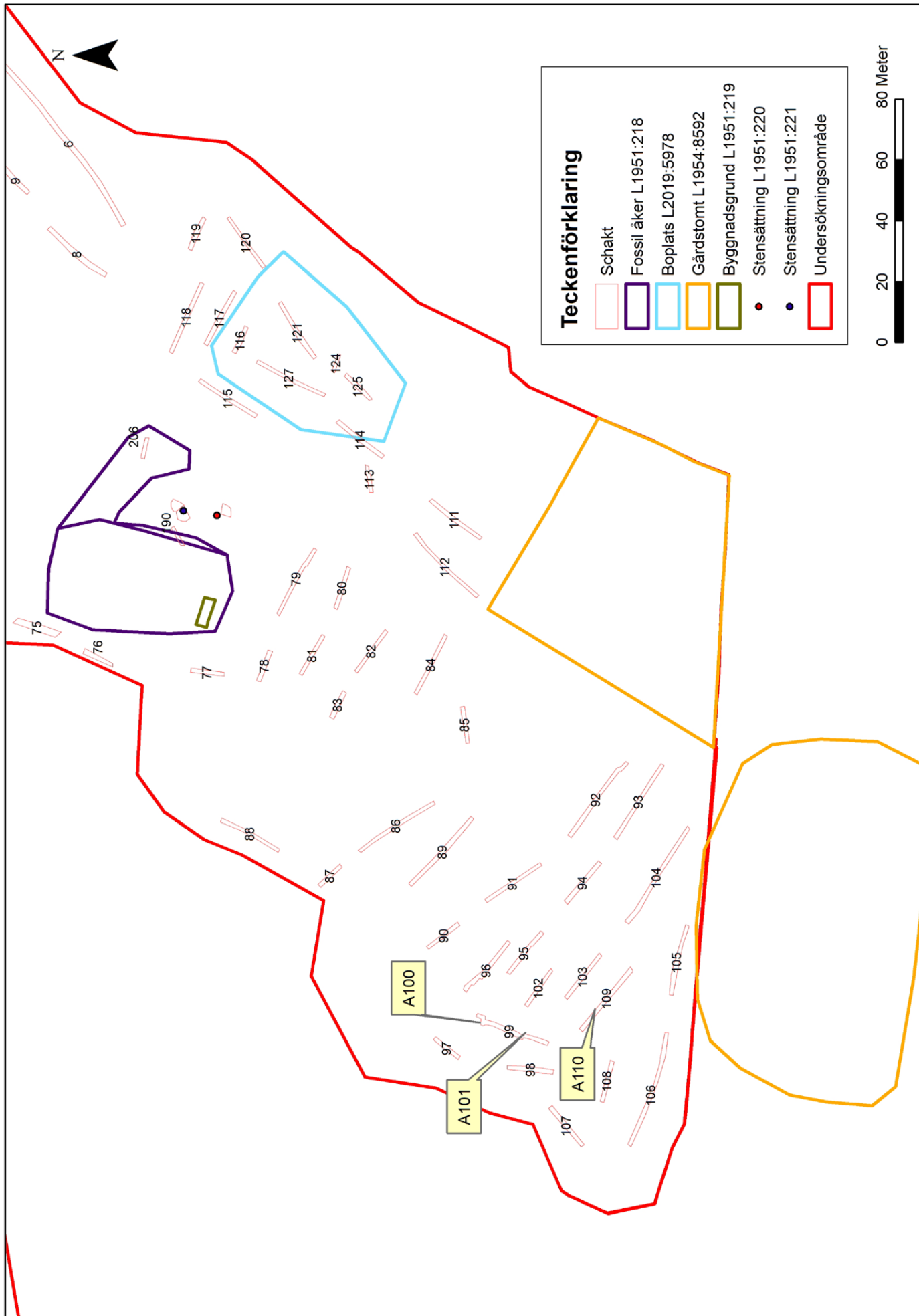
					kantkedjan. Utanför den inre kantkedjan finns en lite glesare stenpackning som går fram till en tolkad yttre kantkedja med några större block och stenar.
57	Ruta	1	1	0,2	De översta 0,15 m utgörs av torv blandat med jord. Bottenlaget i den östra delen av rutan har en gul/beige sandfyllning och lagret före den är ett tunt ljusgrått lager som har ett djup på ca 0.03 m. Den västra delen har ljusgråa/mörkgråa sandig fyllning med trärester. Sannolikt rest av en bjälke eller möjligen golv. Inga fynd hittas i rutan. Underst kommer vit ljus silt.
58	Ruta	4,5	3	0,1	Avtorvade del av L1951:221. Denna avtorvade yta visar att stenarna är placerade annorlunda mot den andra avtorvade ytan (56). Här ser man istället att det är fler stora stenar, men som inte ligger lika fint placerade som den andra avtorvade ytan. Möjligtvis skulle det kunna vara så att det är två stensättningen som ligger intill varandra. (se bilder).
59	Ruta				Under mossan och torv finns en koncentration av sten som ligger i ett lager av ljusgrå och beige siltig sand. I den västra delen av utan hittas en lång spik samt flera fragment av järn, och även några fragment av tegelsten. Under påträffas en stor koncentration av vit bränd lera med några stora bitar av röd tegelsten i botten av rutan påträffas ett fläckvis mörkt sotigt lager samt ytterligare vitt bruk. Rester av ugn/spisröse.
66	Härd	0,65	0,6		Svart sotig sand med skörbränd sten.
67	Stolphål	0,3	0,25		Mörk sotig fyllning med kolfragment.
68	Grop	0,6	0,45		Mörk sotig fyllning.
70	Härd	1,2	0,8		Svart sotig fyllning med kolfragment.
71	Stolphål	0,4	0,3		Lätt sotig fyllning med enstaka kolfragment.
72	Stolphål	0,35	0,28		Lätt sotig fyllning med kolfragment.
73	Grop	0,75	0,5	0,15	Osäker. Något humös fyllning.
74	Sotfläck	0,25	0,25		Stolphål eller sotfläck. Sot och kolfragment.
100	Härd	1,8	1,2		Stor kraftig härd med kolfragment och sot. Stort inslag av skörbränd
101	Härd	0,6	0,5		Svart sotig fyllning med skörbränd sten och kolfragment.
110	Röjningsröse	2	1,4		Tolkas rest av röjningsröse. Låg ca 0,2 m ner i matjorden. Sten mellan 0,10 till 0 45 m. Enstaka bitar tegel i ytan.
122	Grop	0,6	0,3		Något sotig fyllning med kolfragment samt några till synes obrända stenar.
123	Härd	0,5	0,5		Gråsvart sotig fyllning med kolfragment och skörbränd sten. Ett mindre block i kanten av härden.
128	Härd	0,6	0,6		Svart sotig fyllning med kolfragment och skörbränd sten.
129	Stolphål	0,3	0,25		Stolphål med svart sotig fyllning. Ligger intill härd 128.
130	Grop	0,45	0,35		Ev grop eller härd. Sotig fyllning med enstaka sten.
153	Härd				Svart sotig fyllning med några större stenar. Enstaka kolfragment.
169	Stolphål	0,45	0,35		Mörkbrun sotig fyllning. Förefaller stenskott med flera uppstickande
170	Stolphål	0,4	0,4		Mörkbrun sotig fyllning, tre uppstickande stenar som sannolikt varit del av en stenskoning. Ligger i par med A169 med ca 1 m mellan sig.
188	Härd	0,6	0,5		Svartflammig med sot och kol. Inslag av skörbränd sten.
192	Röjningsröse	5	4	0,7	Se ritning.
194	Röjningsröse	4,5	4	0,5	Se ritning.
205	Röjningsröse	6	4,5	0,6	Se ritning.
210	Röjningsröse	12	4	0,6	Terrass eller odlingsvall. Ligger i kanten på höjd. Väster om och nedanför ligger sannolikt en täkt. Se ritning.

214	Annan	25	1,5	0,4	Terrasskant. Se ritning.
219	Röjningsröse	5	4,5	0,9	Se ritning. Ligger på kanten av höjdläge.
224	Lager				Jordvall.
225	Annan				Källa.
226	Stenpackning	2	1,5		Område med sten, delvis löst liggande. Möjligen rest efter den ursprungliga källan.
234	Mur				Kallmursgrund med en höjd på ca 1 m från mitten av husgrunden
237	Stolphål	0,35	0,3		Ev. Stolphål. Viss matjordskaraktär i ytan men en del kolfragment. Br.ben fanns strax i till.
262	Härd	0,6	0,4		Brun till svart fyllning med mycket kol och sot. Enstaka eldpåverkade stenar.
267	Grop	0,7	0,5		Grå sotig fyllning med enstaka sten och kolfragment. Ett fynd av keramik i ytan.
270	Härd	0,5	0,35		Gråsvart sotig fyllning med kolfragment. Tre större stenar upp till 0,3 m finns i kanterna. Går inte utesluta att det rör sig om ett kraftigt stenskott stolphål.
274	Stolphål	0,25	0,2	0,1	Osäkert stolphål. Fyllning som påminner om matjorden som ligger över. Kan vara stenlyft men en relativt bra form talar ändå för att det är ett stolphål.
277	Härd	0,7	0,6		Gråsvart sotig fyllning med kolfragment och skörbränd sten.
281	Stolphål	0,3	0,3		Gråsvart sotig fyllning med kolfragment. En del sten som är något skärvig.
282	Grop	0,64	0,42	0,16	Såg initialt ut som ett stenlyft. men efter att ha snittat anläggningen så var profilen en mörkgrå fyllningsfärg med inslag av kol. Fyllningen är ca 0.16 m djup. Fyllningsfärgen skiljer sig från matjordslagret, som har en mer brungrå siltig fyllning.
283	Grop	0,53	0,34		Mörkgrå fyllningsfärg med inslag av kol.
284	Brunn				8 stora block vilka syns ovan mark och går i en cirkel runt den förmodade brunnen/förådsgruppen. Efter avtorvning kan man se att det ligger mellanstora stenar under de stora stenarna. möjligen kan de ha varit kallmurade. I mitten av denna anläggning blir det en fördjupning med ett hål i och jorden känns väldigt tunn där, och vi valde att inte gräva djupare där av säkerhetsskäl.
287	Härd	0,85	0,6		I ytan matjordsblandad sotig fyllning som vid rensning övergår till homogen sotig och kolblandad fyllning. Stort inslag av eldpåverkade sten.
290	Stenlyft			0,05	Sannolikt skålformat stenlyft. Matjordskaraktär.
291	Stenlyft			0,05	Samma karaktär som 290.
298	Grop	1	0,75		Mörkbrun sotig fyllning med kolfragment.
300	Röjningsröse	4	1,4		Yta med mycket sten, möjligen röjningsrösebotten. En del kolfragment men i övrigt en matjordsfyllning. Låg direkt under föna.
302	Stenlyft			0,1	Tolkat stenlyft efter delundersökning.
304	Härd	0,6	0,6		Mörkbrun till svart sotig fyllning med kolfragment och skörbränd sten
307	Syll	10	-	0,4	Syllrad. I sydväst syns en skarp kant som är ca 0,40 m hög med enstaka ovan mark synliga block. Raden tangerades i schaktet intill där dock den skarpa kanten inte var synlig på samma sätt. Tolkas som rest efter grund byggnad.
310	Röjningsröse	3	1,4		Ev. röjningsrösebotten
313	Lager	3	1,2		Framrensad yta möjligen rest av grund till byggnad. Spritt med sten. Flera fynd. Se separat beskrivning.

Bilaga 2. Schaktplaner

Bilaga 3. Schakttabell

Schakttabell

Id	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning
1	14	0,9	Svacka med tjock matjordsfyllning. I botten siltig morän med några större stenblock.
2	31	0,4	Siltig morän i botten med stort inslag av småsten. En här och två ev. gropar påträffades.
6	112	0,7	0,5 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Två stenansamlingar i schaktet som möjligtvis skulle kunna vara rester efter bortplockade odlingsrösen. odlingsrösen. Några fragment av rött tegel i schaktet, varav några av de hittas i ett av de förmodade odlingsrösen.
8	42	0,4	matjordslagret är ca 25–35 cm djupt. I botten av schaktet finns stort inslag av småsten samt flera markfasta block. det finns även en större ansamling av stora stenar i mitten av schaktet som är ca 40-60cm l och 25-40cm b. matjordslagret i detta schakt ligger på höjd i en sluttning.
9	27	0,75	0,6 m tjock matjord i den SV delen av schaktet, i den NÖ delen är djupet på matjordslagret ca 0.38-0.29 m. Botten av siltig sandig morän med mindre inslag av småsten och markfasta block.
10	60	0,45	Upp till ca 0,35 m tjock matjord. Botten av siltig morän.
11	21	0,4	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Flera tydliga plogspår.
12	49	0,75	Tjockt och djupt matjordslager upp till ca 0,7 m. Väldigt hårt packat. Botten av siltig morän. En hård med skörbränd sten påträffades.
14	49	0,75	Ca 0,7 m tjock matjord djupt i den sydvästra delen av schaktet och ca 0,35 m djup i resten av schaktet. Botten av gul/orange siltig morän med inslag av större stenar och 3 markfasta block
15	31	0,65	Upp till 0,5 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
16	37	0,6	0,45 m tjock matjord som övergår i sandig och siltig morän. Några ev. anläggningar påträffades.
20	22	0,55	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig morän med inslag av större stenar och 3 markfasta block.
22	29	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig sandig morän.
23	41	0,5	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän med större inslag av småsten.
24	33	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän med större inslag av småsten inom hela schaktet.
25	33	0,55	0,45 m tjock matjord som övergår i siltig morän. I söder enbart silt.
26	18	0,4	0,30 m tjock matjord som övergår i siltig morän i siltig morän.
27	17	0,6	0,5 m tjock matjord som övergår i siltig morän i silt. I söder blockigt.
28	43	0,45	0,30 m tjock matjord som övergår i lätt moränbunden silt.
31	25	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i ljus siltig morän. Ligger på krönläge med mycket plogspår.
36	32	0,45	Upp till ca 0,4 m tjock matjord som övergår i silt. I botten på matjordslagret var det bitvis något sotigt. Några större svårbedömda nedgrävningar fanns centralt. Schaktet låg i en svacka.
42	67	0,4	Botten av siltig sandig morän med inslag av småsten, några markfasta block. Ligger i en slänt som sluttar åt norr.
44	20	0,42	0,3 m tjockt matjordslager som övergår siltig morän med två markfasta block.
45	31	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i sandig silt morän.
46	29	0,5	sand siltig morän med lite inslag av småsten. Fyllningsfärgen skiftar mellan beigegul och orange/lätt brun. det är inom de orange/lätt bruna sektionerna där småsten finns lite mer koncentrerade. Matjordslagret är relativt homogen vad gäller djupet, vilket är ca 0.32-0.36cm. hittas även ett Stolphål i schaktet med en homogen fyllningsfärg som är mörkgrå.
48	38	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän, ett markfast block.
49	31	0,55	Som djupast matjordslager i den NÖ delen av schaktet där det är omkring 0,5 m, i övrig varierande mellan 0,25 till 0,4 m. Botten av siltig morän.

Id	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
50	9	0,85	0,8 m tjock och kompakt matjord som övergår i siltig morän.
51	31	0,9	Tjockt matjordslager (ca 0,85 m) vid ändan mot NV/V och tunnar uppåt mot SO (ca 0.45 m). Botten av siltig morän.
52	22	0,35	orangebrun botten fyllningsfärgslager mot S/SO och beigegul/brun mot NV. några markfasta block hittas i schaktet vid Södra ändan. matjordslagret har ett djup på ca 0.28-0.45cm (SO-NV).
62	25	0,85	0,7 m tjock matjord som övergår i ett mörkare lager, som troligen är naturligt avsatt. Där under ljus siltig sand. Några större block. Schaktet ligger i en svacka i en östslänt.
63	23	1	Tjockt matjordslager upp till ca 1 m. Vid botten av matjordslagret hittas en del kolfragment.
64	48	0,7	Matjordsdjup mellan 0,65 till 0,3 m. Den södra änden av schaktet ligger i en svacka där även ett mörkare underliggande lager finns. Botten av siltig sand md lite moräninslag. Några tolkade stenlyft
65	11	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig sand med lite morän.
69	47	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och något sandig morän. Ligger ner i en söder slänt. Flera stenklyftor.
75	34	0,6	0,4 m tjock matjord som övergår i ljusare sandig silt.
76	15	0,6	0,45 m tjock matjord som övergår i siltig sand.
77	14	0,55	0,45 m tjock matjord som övergår i siltig sand.
78	16	0,7	0,6 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
79	30	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Sluttning ner mot väster.
80	18	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
81	18	0,6	Mellan 0,55 till 0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Djupast i väster.
82	20	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Flera stenlyft.
83	15	0,75	0,7 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block.
84	27	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
85	15	0,45	0,4 m tjock förna och matjord som övergår i siltig morän.
86	37	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block.
87	13	0,7	0,65 m tjock matjord och ett mörkare sannolikt våtmarksavsatt lager som övergår i blockig morän.
88	26	0,5	0,45 m tjock matjord som övergår i blockig morän.
89	44	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig blockig morän.
90	16	0,7	0,60 m tjock matjord och ett mörkare sannolikt sumplager som övergår i blockig siltig morän.
91	28	0,55	0,45 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
92	41	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän med några block.
93	36	0,45	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
94	26	0,7	0,6 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block.
95	23	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän med större block.
96	31	0,45	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig blockig morän.
97	13	0,5	0,4 humös siltig sand som övergår i grå blockig silt. Ligger i ett lägre parti och har utgjort sumpmark. Vattenfylldes efter ett tag.
98	24	0,5	0,4 m tjock matjord som övergår i grå silt. Ligger i kant på åker och vattenfylldes.
99	38	0,5	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block. Ligger på åkertunga ut mot ett lägre liggande mark.
102	18	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block.
103	23	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En del block och tydliga stenlyft.
104	50	0,55	0,45m tjock matjord som övergår i siltig morän. En sten ansamling i väster som tolkas som rest av röjningsröse.

Id	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
105	32	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Bitvis blockig.
106	50	0,5	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Flera blockiga partier och en del tolkade stenlyft.
107	23	0,45	0,4 m tjock matjord som övergår i grå till beige silt. Vattenfylldes.
108	18	0,45	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Flera blockiga partier och en del tolkade stenlyft.
109	36	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Bitvis en del block. En röjningsrösebotten i den västra delen.
111	27	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Ligger i östslutning.
112	33	0,35	0,3m tjock matjord som övergår i siltig morän.
113	10	0,25	0,2 m tjock matjord som övergår i sandigt grus. Enstaka block. Ligger inom impediment.
114	26	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i grusig sand. Bitvis synlig berghäll.
115	27	0,35	0,3m tjock matjord som övergår i grusig sand.
116	13	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i grusig sand.
117	30	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i grusig sand.
118	33	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i grusig sand.
119	18	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i sandig morän med flera block.
120	22	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i sandig morän. Flera block.
121	31	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i sandig morän. En del block.
124	6	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i sandigt grus.
125	15	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i grusig sand. Fynd av br. lera i matjorden.
127	28	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i grusig sand. Två härdar
131	41	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i grusig sand. Flera block.
132	40	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
133	21	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
134	13	0,4	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig sand med block. Ligger utanför dagens åker.
135	15	0,3	0,25 m tjock förna och matjord som övergår i siltig sand med en del mindre sten. Ligger utanför dagens åker.
136	24	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i grusig sandig silt.
137	42	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
138	16	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Flera stora block.
139	56	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En del block.
140	46	0,7	Ligger i slänt med tydlig jordtransport. 0,6 m tjock matjord som övergår i siltig blockig morän.
141	74	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten och block.
142	20	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten.
143	16	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
144	17	0,4	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig stenbundet och blockig morän.
145	11	0,4	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän med block.
146	11	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
147	14	0,45	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Flera block.
148	20	0,45	0,4 m tjock förna och matjord som övergår i siltig och sandig morän med flera block. Centralt en möjlig röjningsrösebotten.
149	16	0,75	0,65 m tjock matjord som övergår i siltig blockig morän.
150	39	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
151	45	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.

Id	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
152	15	0,55	0,45 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Flera block. En hård centralt.
154	21	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
155	15	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
156	65	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Flera block. Centralt två tydliga och stenskodda stolphål. Ligger på ett mindre höjdläge i åkern.
157	13	0,3	0,25m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
158	25	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
159	42	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några block.
160	16	0,3	0,25m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
161	6	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
162	29	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
163	51	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
164	8	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några block.
165	11	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
166	22	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
167	11	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några block.
168	21	0,4	0,3 m tjock humös mörkbrun silt som övergår i gråvit siltig morän (podsol). Flera block.
171	37	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
172	23	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
173	36	0,35	0,25m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten och block.
174	18	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten och block.
175	14	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten och block.
176	18	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten.
177	28	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Mycket sten och block.
178	28	0,3	0,25m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
179	12	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig morän.
180	54	0,4	0,3 humös siltig sand som övergår till blockig silt (podsol).
181	66	0,35	0,25 m tjockt humöst lager som övergår i stening och blockig silt.
182	18	0,35	0,25 m tjock humöst lager som övergår i siltig morän. Mycket block och sten.
183	51	0,35	0,25 m tjock humöst lager som övergår i siltig morän. Mycket block och sten. I norr är marken lägre och efter ett tag vattenfylldes schaktet.
184	39	0,35	0,25 m humöst skikt som övergår i siltig morän i blockig silt. Norra delen av schaktet vattenfylldes.
185	17	0,3	0,25 m tjock humöst skikt som övergår i blockig morän.
186	31	0,35	0,25 m humöst skikt som övergår i blockig morän (ej röjt).
187	17	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En hård påträffades.
189	23	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig bitvis blockig sand.
190	8	0,6	Genom vall/terrassering
193	8	0,9	Schakt genom röjningsröse.
195	18	0,5	Schakt genom misstänkt odlingsvall/terrassering som visade sig bestå av röjningsröse in mot en berghäll.
206	8	0,8	Schakt genom röjningsröse 205, i väst ligger en berghäll.
215	9	0,8	Schakt genom ev. terrasskant.

Id	Area (m²)	Djup (m)	Beskrivning
220	12	0,9	Schakt genom röjningsröse.
228	9	0,3	0,2 m tjock förna och matjord som övergår i siltig morän med mycket sten. Skogspartiet här är lågt liggande med små förutsättningar för ark. kontexter.
229	5	0,3	0,2 m tjock förna och matjord som övergår i siltig morän. In mot damm.
235	17	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Fynd av keramik fragment och br. ben. Även fynd av fönsterglas och tegelfragment.
238	11	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
239	31	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några större block centralt.
240	19	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Enstaka block.
241	16	0,45	Upp till 0,35 m tjock matjord som övergår i siltig morän. Relativt mycket sten och block.
242	19	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig något grusig sand.
243	37	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Kraftig stenbundet och flera stenlyft.
244	17	0,45	0,4 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Kraftigt stenbundet och flera block. I kanten fanns även en möjlig botten från röjningsröse.
245	10	0,1	Ytavbaning för metalldektekring. Mycket sten.
246	20	0,15	Ytabaning för metalldektekring. Rensades dock delvis ner för hand.
247	14	0,15	Ytavbaning för metalldektekring.
248	15	0,25	0,2m tjock matjord som övergår i grusig sand. Ligger uppe på höjdpå.
249	10	0,4	0,3 m tjock matjord bitvis påförda massor som övergår i grusig sand.
250	2	0,25	Schakt med berg.
251	8	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i grusig sand. Går fram till en låg mur.
252	26	0,4	Upp till 0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Block varvas med sand.
253	23	0,4	0,3 m tjock matjord som övergår i sand med enstaka sten. I mitten en recent nedgrävning med betongpannor.
254	12	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän med mycket sten. Enstaka tegelfragment.
255	33	0,4	Upp till 0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Kraftigt stenbundet med stora stenar och block.
256	8	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några block.
257	9	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
258	10	0,2	0,15 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Ett något avskalat intryck.
259	8	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
260	9	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Enstaka bitar tegel och glas.
261	12	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En hård och ett br. ben.
264	10	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Går in mot röse.
265	16	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några block. Ett fynd av förhistorisk keramik. Även yngre rödgodsfragment i matjorden som ej samlades in
266	19	0,35	0,3 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Flera block centralt. Två fynd av keramik och en anläggning.
268	17	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
269	14	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i siltig morän. En hård påträffades.

Id	Area (m ²)	Djup (m)	Beskrivning
271	6	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En del träkolsfragment i schaktbotten men inga synliga anläggningar.
272	13	0,35	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Ett fynd av br. ben samt ett osäkert Stolphål.
275	5	0,6	0,5 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Relativt mycket sten. En härd.
278	25	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
279	13	0,45	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
280	13	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Ett stolphål påträffades i den nordöstra kanten på schaktet.
286	29	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En härd påträffades.
288	17	0,6	0,5 m tjock matjord som övergår i siltig sand med enstaka block.
289	12	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
293	14	0,3	0,25 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Några bitar yngre rödgods och fönsterglas i matjorden (ej insamlat) samt en bit bränd lera.
295	17	0,3	0,2 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän.
297	11	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig sand med enstaka block. En grop centralt.
299	34	0,4	0,35 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En del block. I väster en större ansamling av sten. I övrigt spritt med enstaka fragment tegel, glas och porslin i matjorden.
303	4	0,25	0,2m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. En härd
305	16	0,65	0,3 till 0,4 m tjock förna och matjord som övergår i ett något mörkare och sotigare lager (sandig silt med matjordskaraktär), ca 0,15 m tjockt. Detta lager fanns på båda sidor av den tolkade syllstensraden. Men var något tjockare och distinktare söder om. Norr om syllstenarna valdes det på några ställen att schaktas djupare ner en botten av ljus sandig silt. Lagret under matjorden föreföll dock fyndfattning vid rensning. En bit slagg påträffades dock. Även enstaka bitar tegel fanns vid koll i dumphögen.
308	12	0,5	Mellan 0,3 till 0,5 m djupt. Ligger nedanför höjd. Upp till 0,4 m tjock förna och matjord som övergår i ett upp till 0,15 m något mörkare och sotigare lager av samma karaktär som schaktet intill. Få fynd men två bitar slagg i toppen på det mörkare lagret. Centralt en ansamling av sten, ev. röjningsrösebotten. Relativt mycket kol spritt i schaktet. Några spridda fragment tegel i matjorden.
311	15	0,25	Ca 0,2 m tjock matjord, delvis underliggande berg samt uppfört grus. Omrört. Flera block.
312	7	0,2	0,15 m tjock matjord som övergår i siltig och sandig morän. Centralt en stenrad som möjligen är en syll. Strax norr om ligger ett stenröse.

Bilaga 4. Fyndlista

Bilaga. Fyndlista

Objekt	Fyndnr	Typ	Sakord	Antal	Vikt (g)	Kontext	Anmärkning
L2019:5986	1	Keramik	Kärl	1	10		Förhistorisk.
L2019:5986	2	Bränt ben		2	0,3		
L2019:5986	3	Flinta	Avslag	1	25,7		Krossmärken. Avslag med återbruk som eldslagningssten?
L2019:5986	4	Bränt ben		1	0,1		
L2019:5986	5	Keramik	Kärl	1	2,9		Påträffades in mot block i botten på schaktet. Förhistorisk.
L2019:5986	6	Keramik	Kärl	1	1,3	A267	Ev mynning på kärl. Påträffades i ytan på grop A267. Förhistorisk.
L2019:5986	7	Slagg	Ugnsvägg	1	18,3		Slagg med bränd lera. Del av ugnsvägg/fodring..
L2019:5986	8	Bränt ben		1	0,1		
L2019:5986	9	Bränd lera		1	2		Ev keramik
L2019:5986	10	Keramik	Kärl	1	1,9		Förhistorisk
L2019:5986	11	Flinta	Avslag	1	1,2		Svfl. I botten av matjordslagret.
L2019:5986	12	Keramik	Kärl	1	7,3		Påträffades i kanten under tolkad syllsten som rubbades av grävmaskinen.
L2019:5986	13	Slagg	Slagg	1	4,6		
L2019:5986	14	Slagg	Ugnsvägg	2	64,5		Slagg och bränd lera. Ugnsvägg/fodring.
L1954:8593	15	Keramik	Fat	2	27,8	A313	Yngre rödgods. Två skärvor från samma fat med ljusgrön glasyr.
L1954:8593	16	Flinta	Eldslagningsflinta	1	7,8	A313	Eldslagningsflinta. Hårt använd med flera krossmärken. Eldpåverkad.
L1954:8593	17	Keramik	Fat	2	2,8	A313	Flintgods
L1954:8593	18	Glas	Fönsterglas	2	3,3	A313	Fönsterglas. Grönt samt vitt.
L1954:8593	19	Keramik	Fat	2	2,6	A313	Yngre rödgods. Två mindre fragment.
L2019:5978	20	Keramik	Kärl	1	2,9		Mindre fragment, sannolikt keramik. I matjord.
L1951:219	21	Tegel	Tegelsten	3	430	R59	Tegelsten. Ett större samt två mindre tegelstensfragment. Sannolikt kopplad till eldstad/murstock
L1951:219	22	Bränd lera	Lerbruk	2	50	R59	Bitar av lerbruk/puts. Troligen invändig ugnslera. Spår av sot. Ett mindre urval samlades in.
L1951:219	23	Metall	Spik, m.m			R59	En större smid spik (0,16 m) samt flera odef, järnfragment. OBS! Dessa har ej valts att sparas

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 20003

**Vedartsanalyser på material från Kronobergs län,
Ljungby sn. Raä 140-147**

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 20003

2020-01-15

Vedartsanalyser på material från Kronobergs län, Ljungby sn. Raä 140-147

Uppdragsgivare: Andreas Emilsson/Museiarkeologi Sydost

Arbetet omfattar arton kolprov från röjningsrösen i fyra fossila åkermarksområden.

Proverna innehåller kol från sju trädslag, al, asp, björk, ek, hassel, salix och tall.

Prover med bara tall eller ek kan ge hög egenålder. Övriga prover bör ge mer tillförlitliga dateringar.

Analysresultat

Anl.	ID	Anläggnings- typ	Prov- mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
192	199		0,1g	0,1g 3 bitar	Björk 2 bitar Ek 1 bit	Björk 65mg	
192	200		0,2g	0,2g 6 bitar	Asp 2 bitar Björk 4 bitar	Asp 16mg	
192	201		0,3g	0,1g 3 bitar	Ek 2 bitar Salix 1 bit	Salix 8mg	
194	196		0,1g	<0,1g 4 bitar	Ek 2 bitar Tall 2 bitar	Tall 8mg	
194	197		0,1g	0,1g 3 bitar	Al 1 bit Björk 2 bitar	Al 22mg	
194	198		0,2g	0,1g 5 bitar	Björk 5 bitar	Björk 21mg	
205	207		0,1g	0,1g 3 bitar	Björk 2 bitar Ek 1 bit	Björk 11mg	
205	208		<0,1g	<0,1g 5 bitar	Björk 4 bitar Ek 1 bit	Björk 35mg	
205	209		<0,1g	<0,1g 3 bitar	Björk 2 bitar Ek 1 bit	Björk + ek 10mg	
210	218		<0,1g	<0,1g 6 bitar	Ek 6 bitar	Ek 8mg	
210	212		<0,1g	<0,1g 3 bitar	Ek 3 bitar	Ek 17mg	
210	213		<0,1g	<0,1g 7 bitar	Ek 7 bitar	Ek 12mg	
214	216		0,3g	0,3g 6 bitar	Hassel 5 bitar Bark/Näver 1 bit	Hassel 21mg	
214	217		<0,1g	<0,1g 6 bitar	Björk 2 bitar Ek 4 bitar	Björk 12mg	
214	218		0,1g	<0,1g 5 bitar	Björk 3 bitar Ek 2 bitar	Björk 17mg	
219	221		<0,1g	<0,1g 3 bitar	Björk 3 bitar	Björk 10mg	
219	222		<0,1g	<0,1g 3 bitar	Ek 1 bit Hasselnötsskal 2 bitar	Hasselnötsskal 9mg	
219	223		0,2g	0,2g 4 bitar	Al 1 bit Ek 3 bitar	Al 33mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Tfn: 070 34 00 645

Kattås
E-post: vedlab@telia.com

670 20 GLAVA
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Al Gråal Klibbal	<i>Alnus sp.</i> <i>Alnus incana</i> <i>Alnus glutinosa</i>	120 år	Klibbalen är starkt knuten till vattendrag. Gråalen är mer anpassningsbar	Motståndskraftigt mot fukt. Brinner lugnt och ger mycket glöd.	Klibbalen kom söderifrån ca 5000 f.Kr. Gråalen vandrar in norrifrån ett par tusen år senare
Asp	<i>Populus tremula</i>	120 år	Inte så kräsen vad gäller jordmån	Lätt och porös ved. Lätt att klyva. Tålig mot röta. Stängselstolpar, båtar takspån	För lövtäckt och barkbröd.
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Ek	<i>Quercus robur</i>	500-1000 år	Växer bäst på lerhaltiga mulljordar men klarar också mager och stenig mark. Vill ha ljus, skapar själv en ganska luftig miljö med rik undervegetation med tex hassel.	Hård och motståndskraftig mot väta. Båtbygge, stängselstolp, stolpar, plogar, fat. Energirik ved ger mycket glöd.	Ekollonen har använts som grisfoder. Trädet har ofta ansetts som heligt och kopplat till bla Tor. Man talar ofta om 1000-års ekar men de är sällan över 500 år.
Hassel	<i>Corylus avellana</i>	60 år	Ganska krävande på jordmån. Vill gärna ha ljus men tål <u>beskuggning</u> tex i <u>ekskog</u>	Bildar lätt långa raka sega spön som använts till korgar och tunnbänd	Vanligt träd på lövängar
Salix Stort släkte med sälgar, pilar och viden	<i>Salix sp.</i>	60 år	Varierande anspråk vad gäller jordmån. De flesta arter är dock ljusälskande	Mjuk och lätt ved. Dåligt som bränsle och virke.	Barken har använts till garvning.
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	400 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färskas vedprover.

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratory
Lägerhyddsvägen 1

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Telefax:
018 – 55 5736

Hemsida:
<http://www.tandemlab.uu.se>

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Andreas Emilsson
Kalmar läns museum
Museiarkeologi
Sandvägen 15
352 45 VÄXJÖ

Resultat av ^{14}C datering av makrofossil och träkol från Eka AU2, Ljungby socken, Kronobergs län. (p 2727)

Förbehandling av makrofossiler:

1. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
2. 0.5 % NaOH tillsätts (1 h, 60 °C). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

Förbehandling av träkol:

1. Synliga rottrådar borttages.
2. 1 % HCl tillsätts (10 h, under kokpunkten) (karbonat bort).
3. 1 % NaOH tillsätts (10 h, under kokpunkten). Löslig fraktion fälls genom tillsättning av konc. HCl. Fällningen som till största delen består av humusmaterial, tvättas, torkas och benämns fraktion SOL. Olöslig del, som benämns INS, består främst av det ursprungliga organiska materialet. Denna fraktion ger därför den mest relevanta åldern. Fraktionen SOL däremot ger information om eventuella föroreningars inverkan.

Före acceleratorbestämningen av ^{14}C -innehållet förbränns det tvättade och intorkade materialet, surgjort till pH 4, till CO_2 -gas som i sin tur grafiteras genom en Fe-katalytisk reaktion. I den aktuella undersökningen har fraktionen INS daterats.

RESULTAT

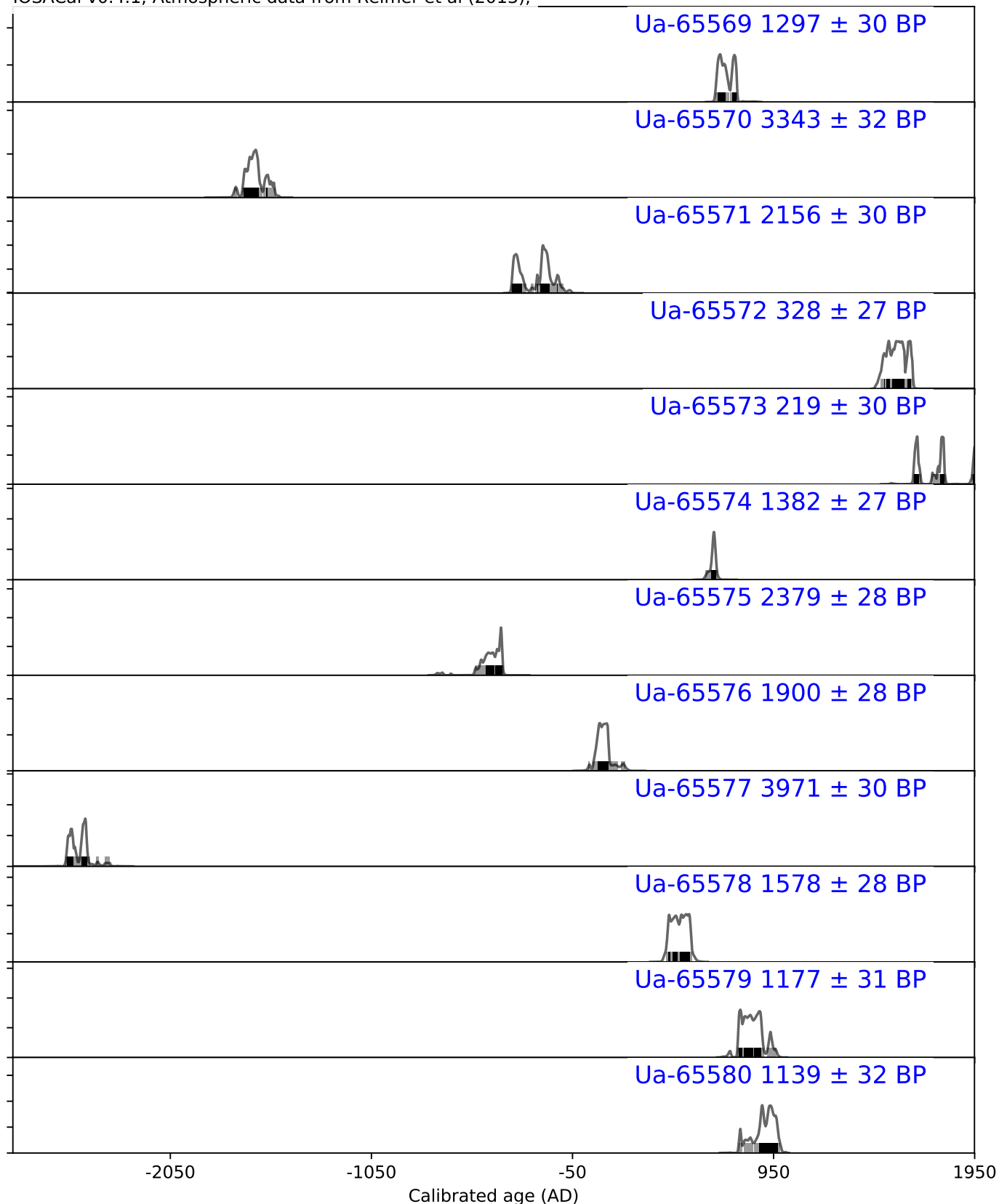
Labnummer	Prov	$\delta^{13}\text{C}\text{‰ V-PDB}$	^{14}C age BP
Ua-65569	L1951:224. A219-P222 (röjningsröse)	-26,4	1 297 ± 30
Ua-65570	L1951:217. A194-P197 (röjningsröse)	-26,7	3 343 ± 32
Ua-65571	L1951:217. A194-P198 (röjningsröse)	-26,0	2 156 ± 30
Ua-65572	L1951:217. A192-P200 (röjningsröse)	-27,8	328 ± 27
Ua-65573	L1951:217. A192-P201 (röjningsröse)	-26,1	219 ± 30
Ua-65574	L1951:218. A205-P207 (röjningsröse)	-25,1	1 382 ± 27
Ua-65575	L1951:218. A205-P208 (röjningsröse)	-25,6	2 379 ± 28
Ua-65576	L1951:218. A210-P212 (röjningsröse)	-27,9	1 900 ± 28
Ua-65577	L1951:218. A210-P213 (röjningsröse)	-23,1	3 971 ± 30
Ua-65578	L1951:223. A214-P216 (röjningsröse)	-26,3	1 578 ± 28
Ua-65579	L1951:223. A214-P218 (röjningsröse)	-26,0	1 177 ± 31
Ua-65580	L1951:224. A219-P223 (röjningsröse)	-26,4	1 139 ± 32

Med vänliga hälsningar

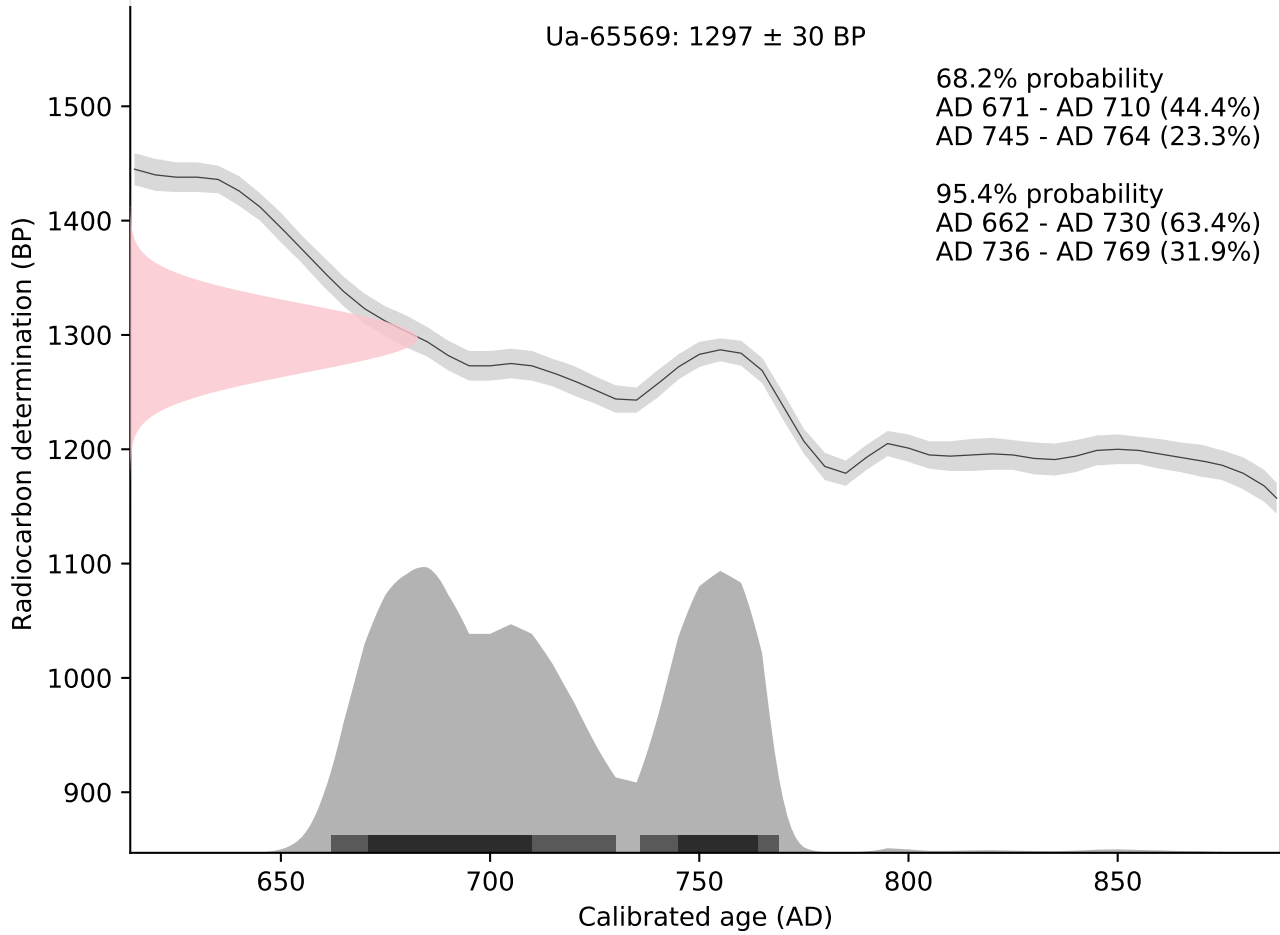
Karl Håkansson / Melanie Mucke

Kalibreringskurvor

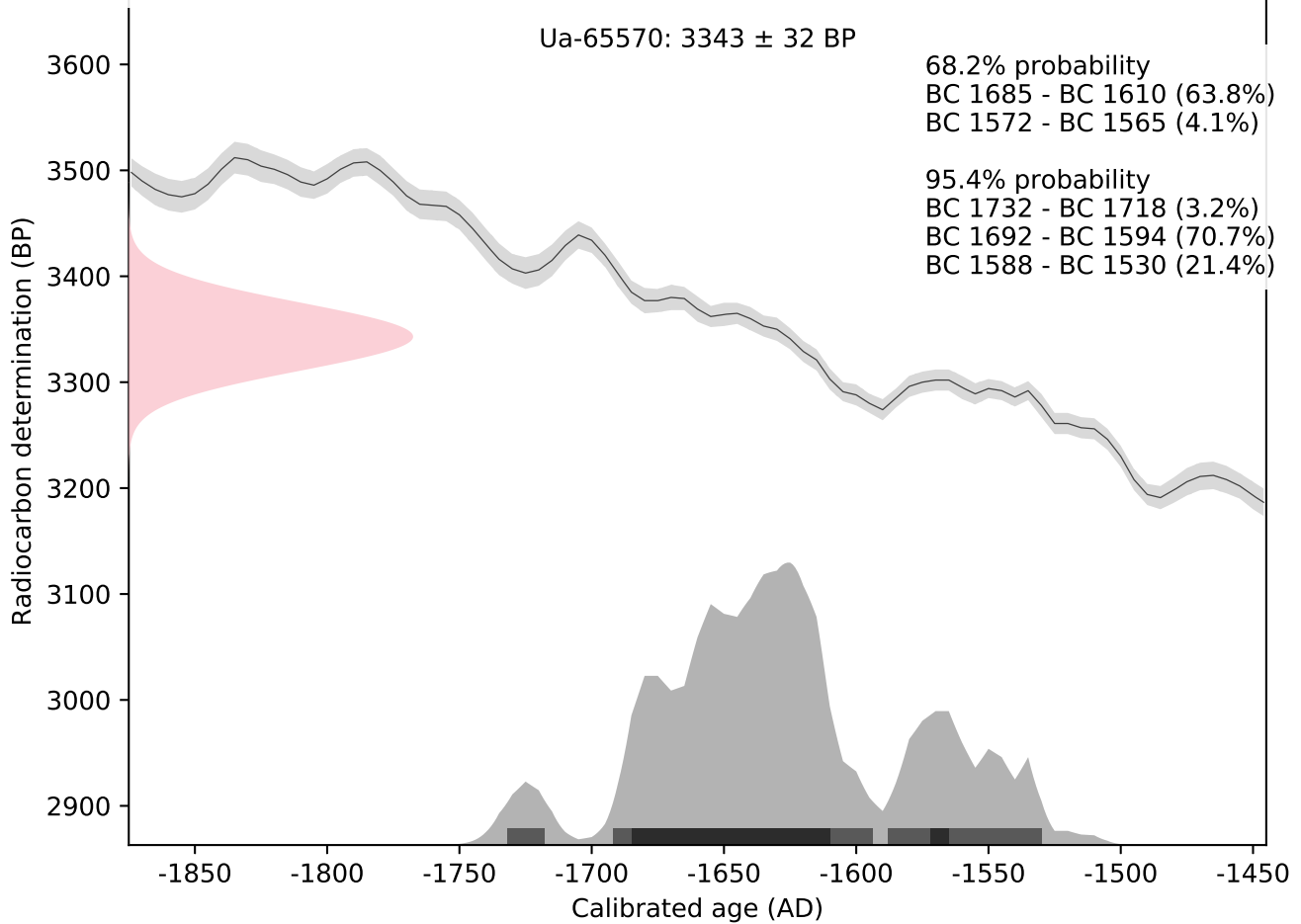
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

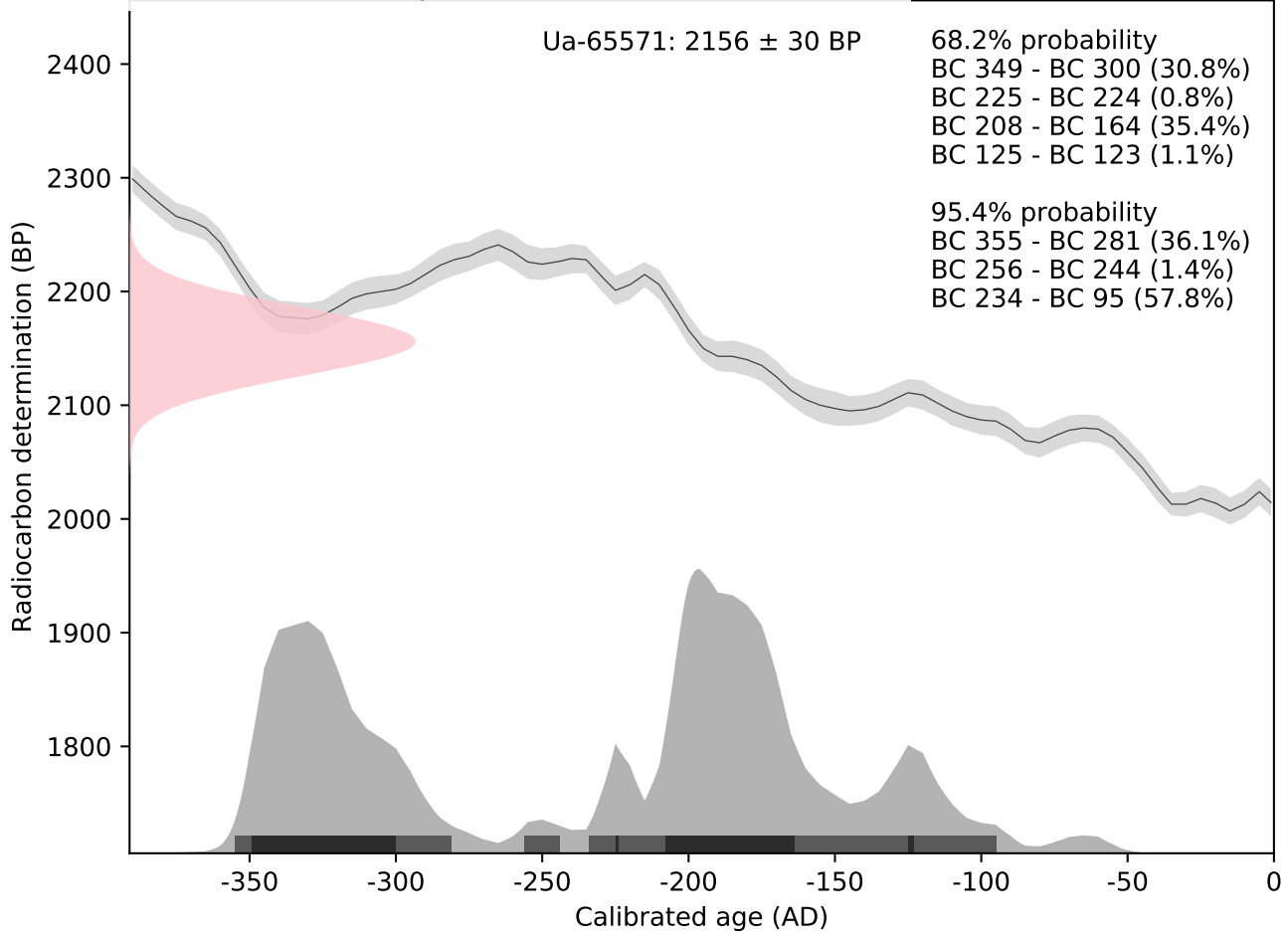
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

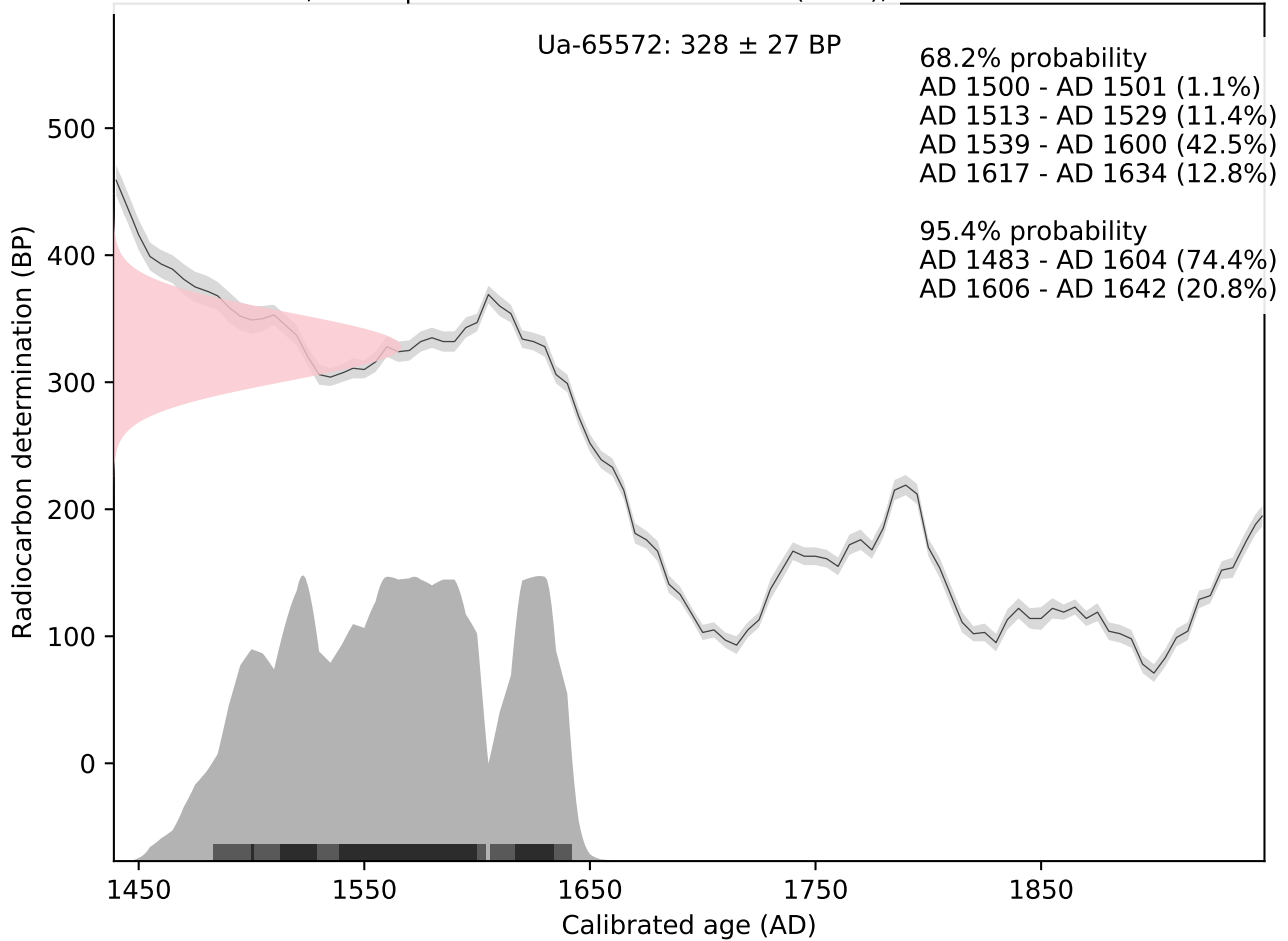
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

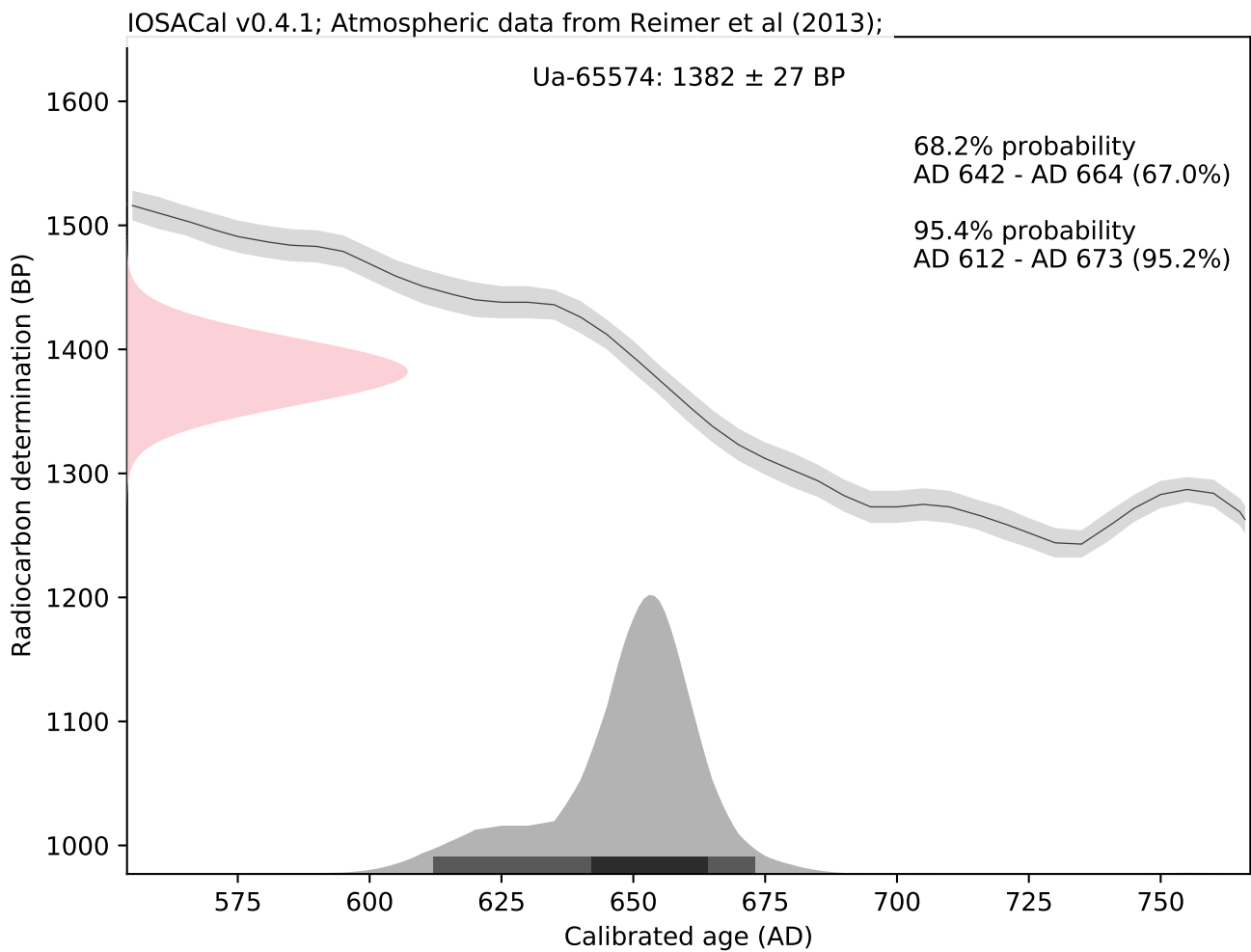
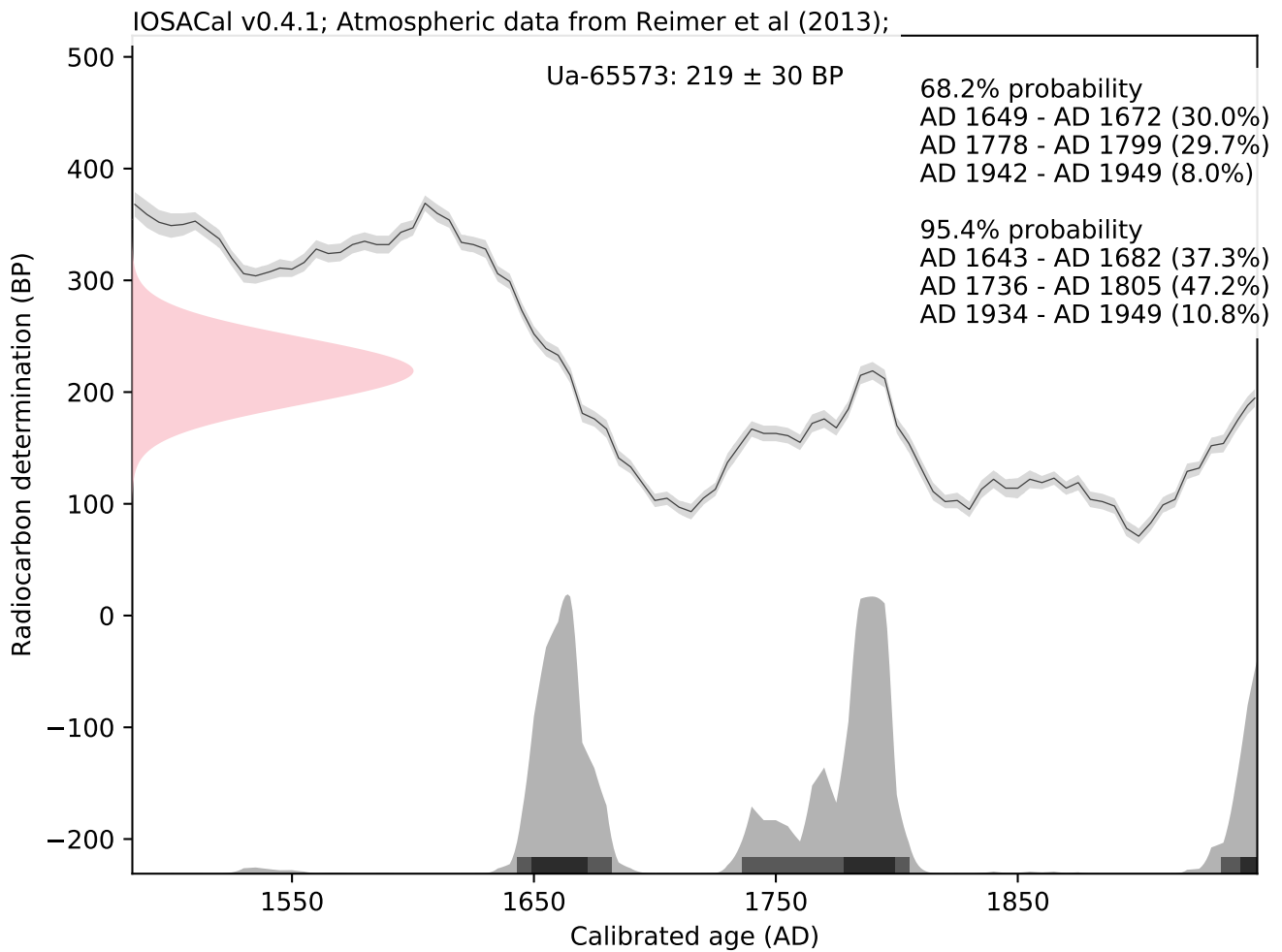

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

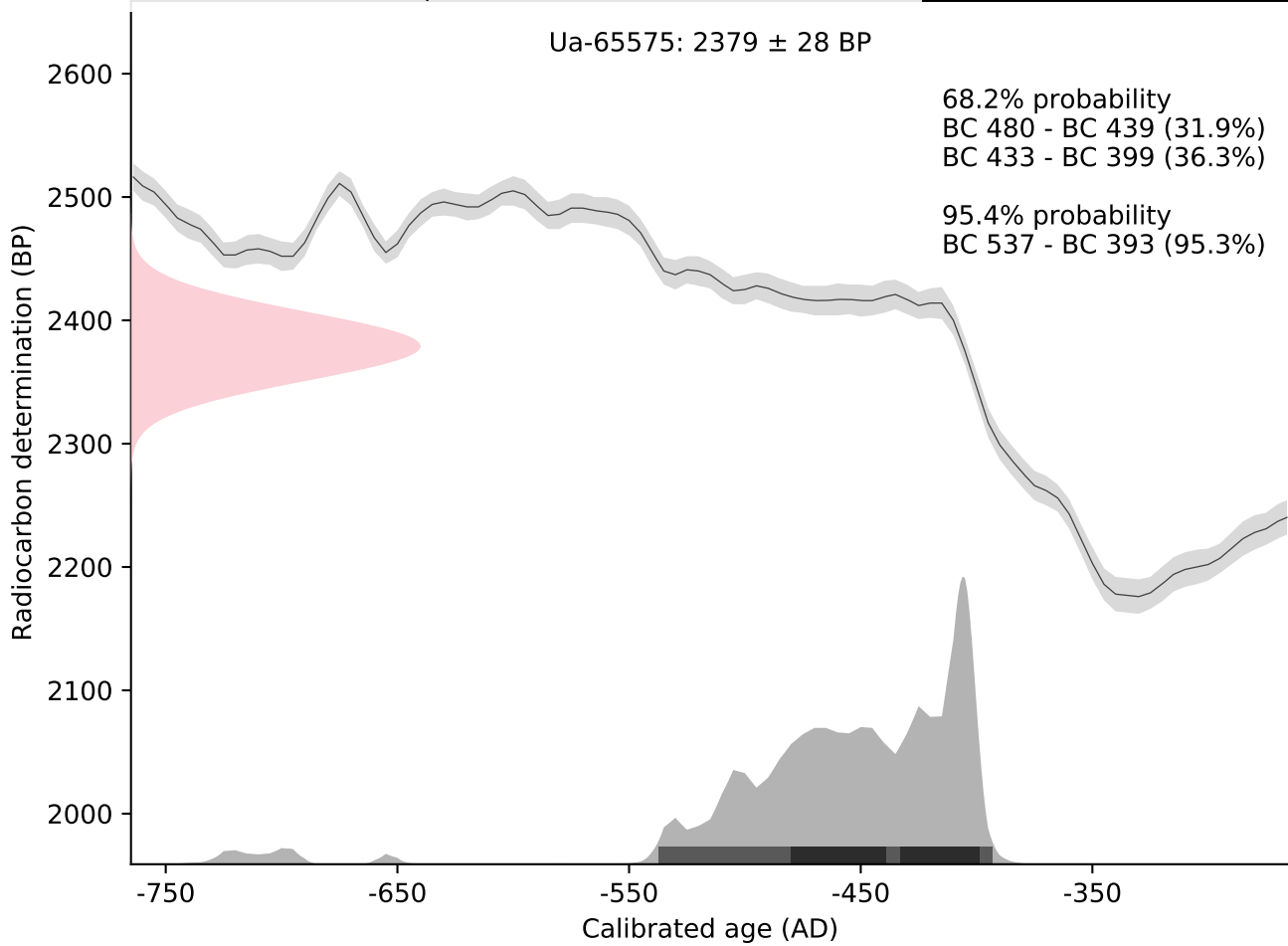

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

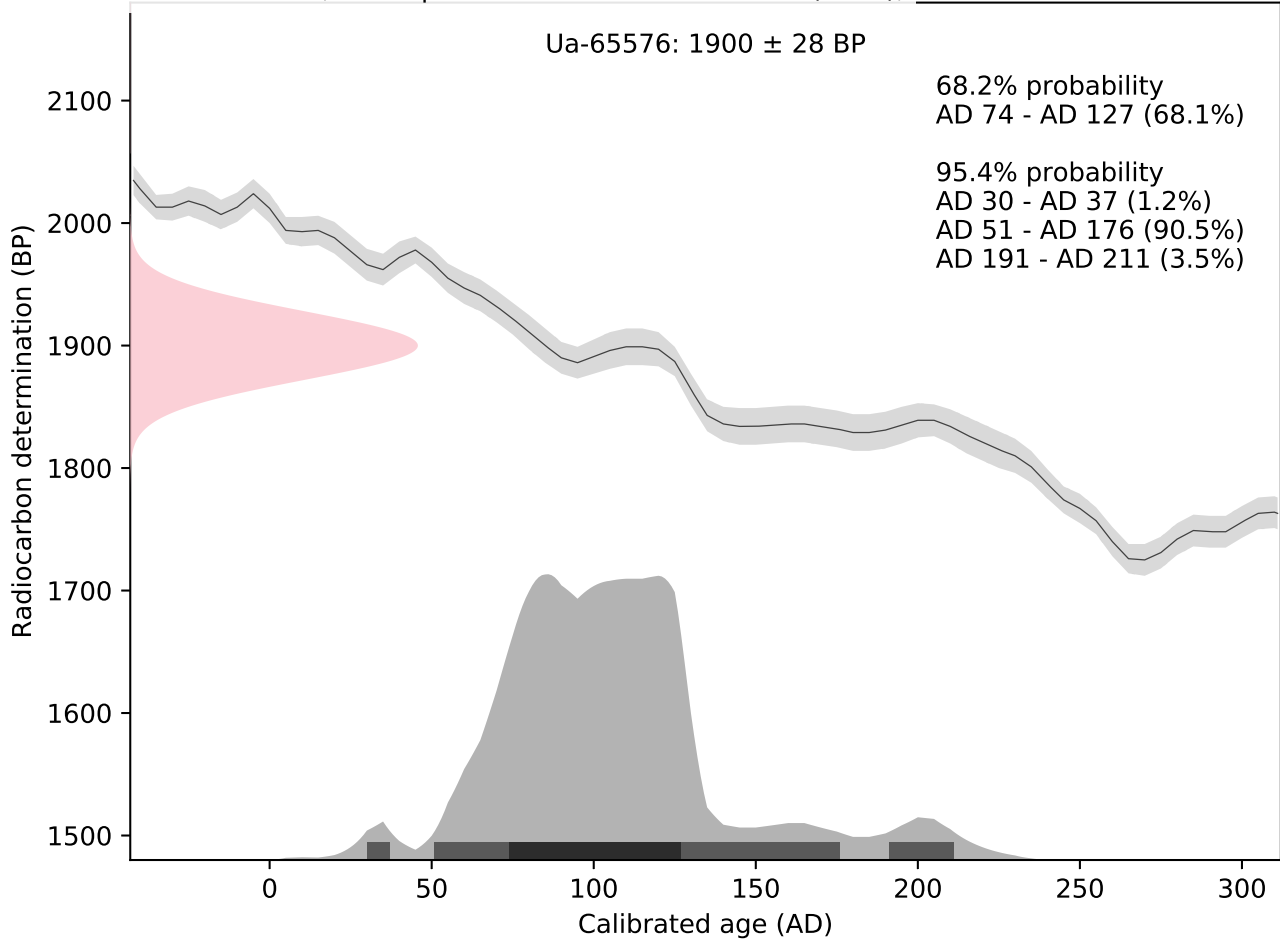

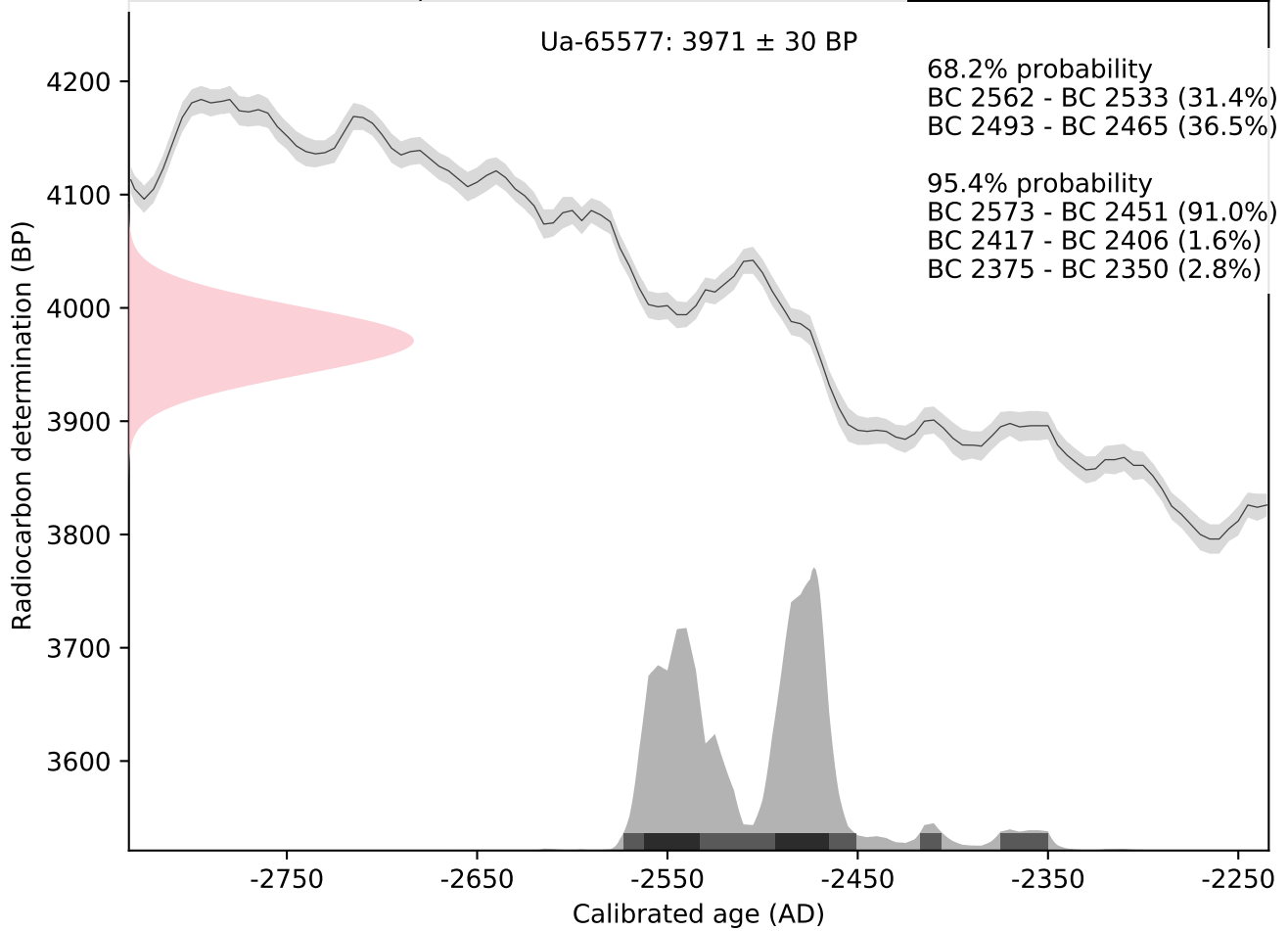
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

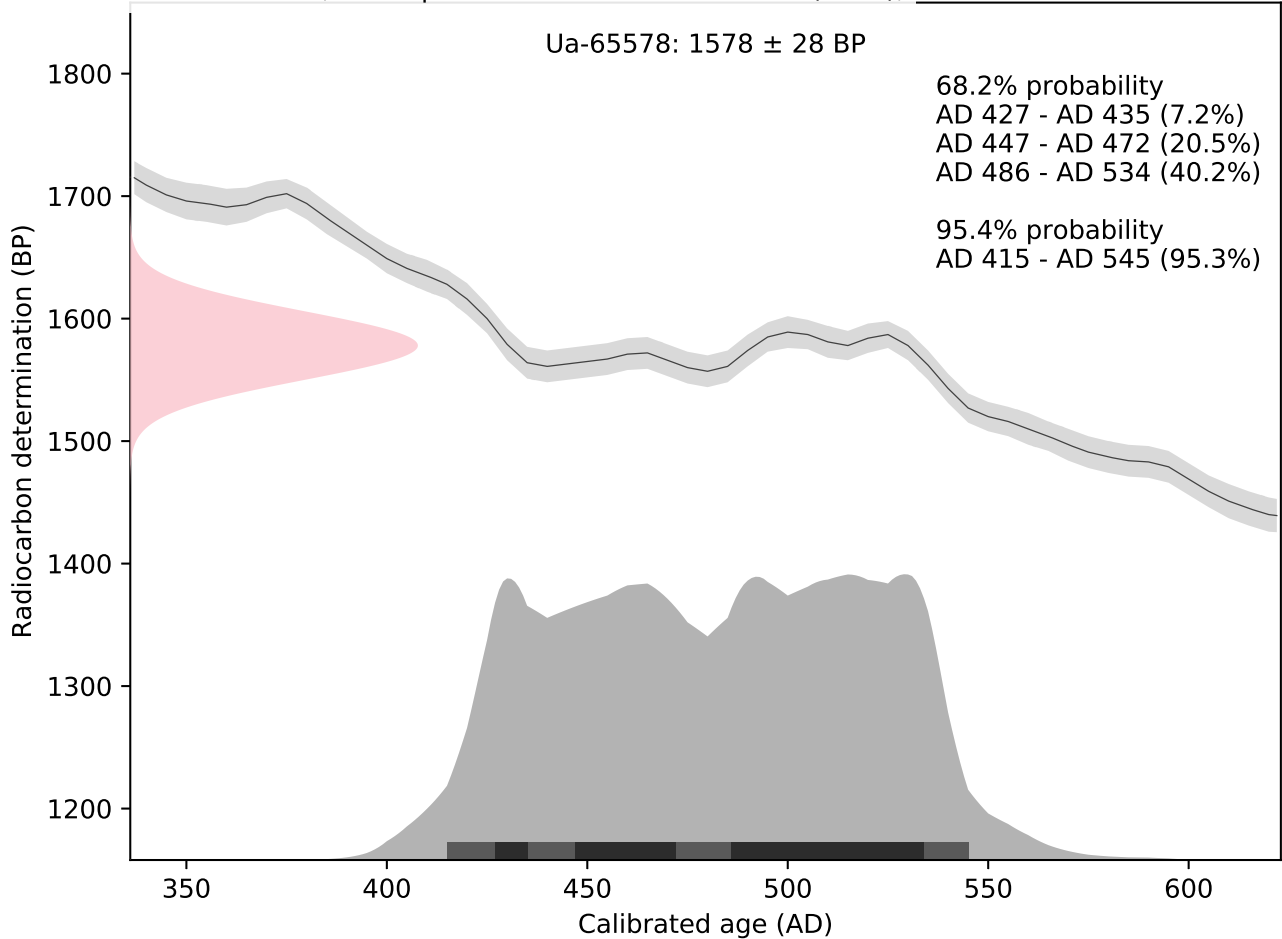
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

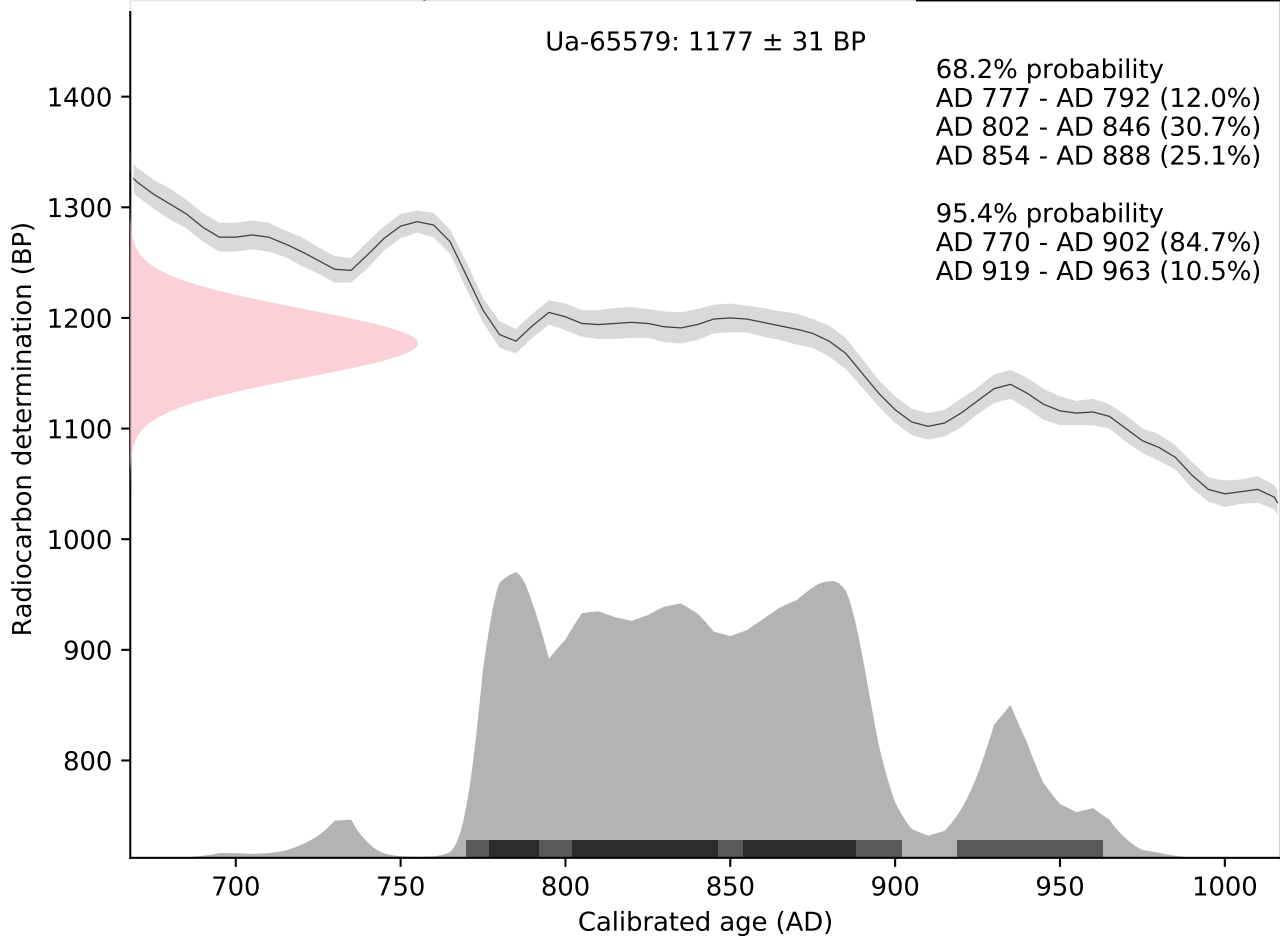
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

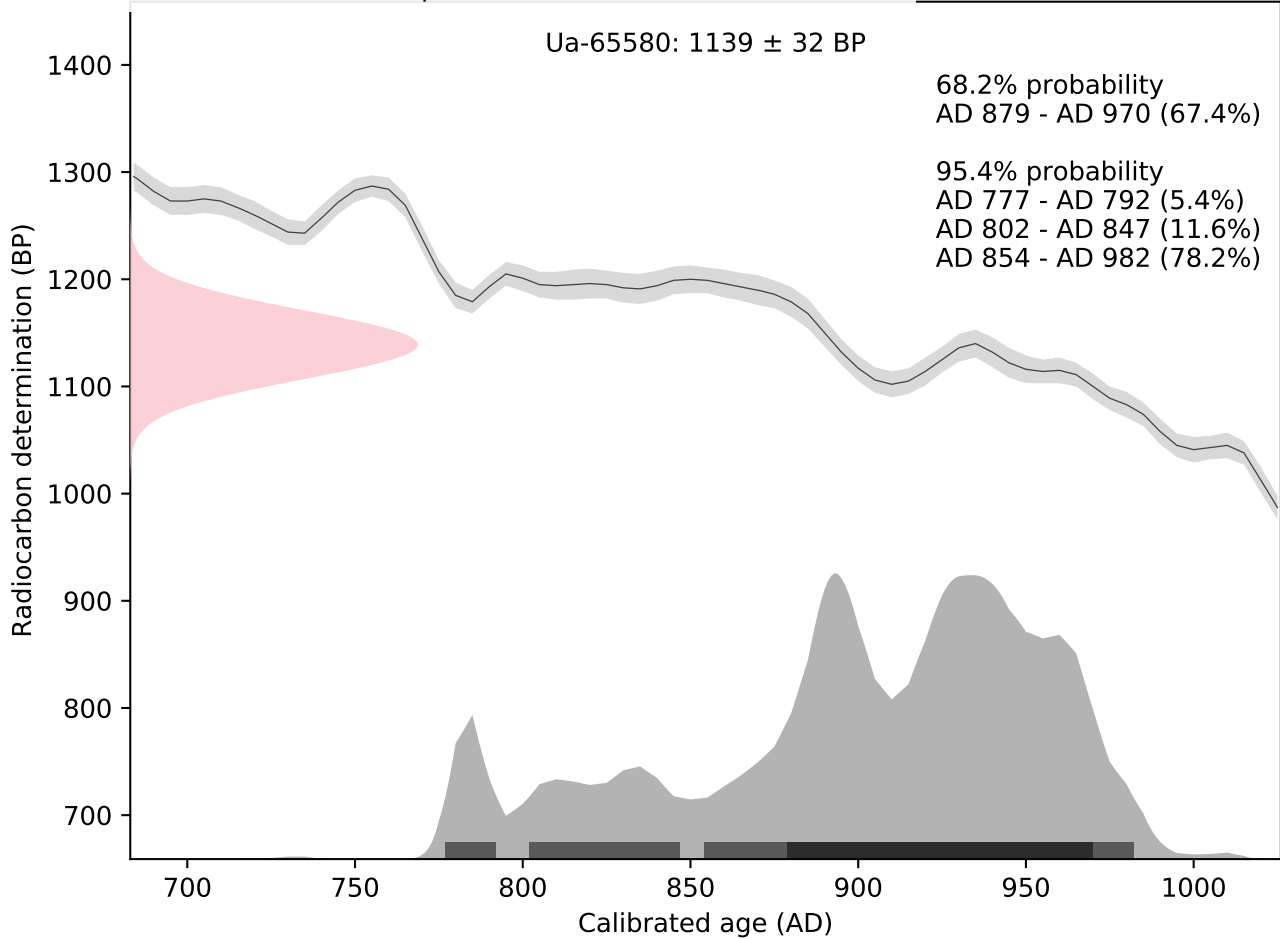
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2013);

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

